

JUGOSLOVENSKI PREGLJED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

JUN 1960

6

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA IV
Jun 1960

Uredivački odbor

Pretsednik NIKOLA MINČEV; *članovi*: dr JOŽE BRILEJ, BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«, BEOGRAD, Terazije 31

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Poruka predsednika Tita povodom desetogodišnjice radničkog samoupravljanja	239
Propisi narodnih odbora	240—243
Sednice Savezne narodne skupštine	243—244
Sednice republičkih narodnih skupština	245—249
Sednice Saveznog izvršnog veća	249—250

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Sindikat prosvetnih i naučnih radnika Jugoslavije	251—254
---	---------

PRIVREDA

Udruživanje i poslovna saradnja u privredi	255—258
Proizvodnja i potrošnja električne energije	259—262

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača	263—265
Sprovođenje penziskog osiguranja	265—266

KULTURA

Reforma visokog školstva	267—270
Zajednice učenika u školama i domovima	271—272
Ogledne osnovne škole	273
Jugoslovenska kinematografija u 1959.	273—276

SPOLJNA POLITIKA

Učešće Jugoslavije u radu Interparlamentarne unije	277—282
Jugoslavija na XV Zasedanju ECE	282—284
Poseta predsednika Ujedinjene Arapske Republike Gamala Abdela Nasera	284—285
Poseta ministra inostranih poslova Holandije	286

PORUKA PRETSEDNIKA TITA POVODOM DESETOGODIŠNJICE RADNIČKOG SAMOUPRAVLJANJA

Povodom 10-godišnjice radničkog samoupravljanja, predsjednik Republike Josip Broz Tito uputio je poruku radničkoj klasi i svim narodima Jugoslavije. Poruka glasi:

»Prije deset godina Savezna narodna skupština donijela je jedan od najznačajnijih zakona socijalističke Jugoslavije kojim se prvi put u historiji ostvaruje akciona parola radničkog pokreta »fabrike radnicima«. Uvođenjem radničkog samoupravljanja počela je etapa još bržeg i snažnijeg razvoja socijalističke demokratije i socijalističkih odnosa u našoj zemlji.

Desetogodišnji put razvoja radničkog upravljanja pokazuje da možemo biti ponosni na ogromne rezultate koje smo postigli. Naša desetogodišnja praksa je dokazala da je naša radnička klasa, iako još mlada, bila sposobna da upravlja privredom i društvom.

Danas našim preduzećima uspješno upravlja oko 220.000 radnika i službenika izabranih u radničke savjete, a u toku proteklih 10 godina, kroz organe upravljanja prošlo je preko 800.000 proizvođača. Na bazi radničkog upravljanja izrasli su postepeno novi socijalistički društveni odnosi, razvio se sistem društvenog samoupravljanja u svim oblastima našeg života, tako da naši radnici i građani uopšte sve više sami odlučuju o društvenim poslovima tamo gdje žive i tamo gdje rade. Ono se proširilo i na komunu gdje se rješavaju osnovna pitanja razvitka komune i društvenog standarda građana. Kroz vijeća proizvođača od narodnog odbora opštine do Savezne narodne skupštine naša radnička klasa učestvuje u rukovođenju državnim poslovima i čitavim društvenim sistemom.

Danas radni kolektivi u jugoslovenskom prosjeku, učestvuju u raspodjeli oko 46 otsto sredstava društvenog proizvoda, a oko 40 otsto u raspodjeli dohotka. To je jedini primjer u svijetu da radni ljudi samostalno odlučuju o raspodjeli dohotka, da sami određuju mjerila o nagrađivanju i odvajanju dijela viška rada za dalji razvoj. Mi smo naročito ponosni na činjenicu da su naši radni kolektivi baš tim samostalnim raspolaganjem sa tako krupnim sredstvima pokazali svoju sposobnost da uspješno rukovode privredom. Dosadašnji razvitak je u potpunosti potvrdio, što smo mi stalno isticali, da prelazak na radničko i društveno upravljanje nije nikakva organizaciono-tehnička mjera, niti propagandna parola, već da je to duboko revolucionarni proces u kome radnik postepeno prestaje da bude najamni radnik i postaje svjesni, slobodni proizvođač i upravljač sredstvima za proizvodnju.

Radničko i društveno samoupravljanje ogromno je razvilo naše materijalne proizvodne snage. Za proteklih 10 godina nikle su ne samo mnoge fabrike, električne centrale, velika poljoprivredna gazdinstva, škole i bolnice, već su nastale i čitave nove grane privrede. U nekim granama

privrede proizvodnja je višestruko povećana i proširenje materijalne baze našeg društva nastavlja se nesmanjenim tempom.

Socijalistički društveni odnosi, čiju osnovu čini radničko upravljanje, predstavljaju našu glavnu tekovinu u proteklom periodu. Radničko i društveno samoupravljanje predstavlja onu snagu koja sve više učvršćuje i dalje razvija bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije, koje je ostvareno u Narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji. Ono čini našu socijalističku zajednicu snažnom i monolitnom.

U toku izvršavanja pretstojećeg petogodišnjeg plana u našu privredu stupiće blizu 900.000 mladih, novih proizvođača, koji će predstavljati novu snagu u daljem razvitku i jačanju našeg socijalističkog društva. Sadašnji stepen našeg razvitka pokazuje da upravljanje postepeno prelazi na čitav radni kolektiv, a organi upravljanja sve više postaju izvršna tijela kolektiva, koja sprovode njegovu volju. Unutrašnja raspodjela u kolektivima, na osnovu novih oblika privređivanja i stimulativnog nagrađivanja, snažno potstiče čitav kolektiv da učestvuje u upravljanju svim poslovima svoje privredne organizacije.

Organi samoupravljanja, organizacije SKJ i sindikalne organizacije, kao i svaki član radnog kolektiva, treba neprekidno da ulažu zajedničke napore za što pravilnije, socijalističke odnose u preduzećima i za dalji razvoj sistema radničkog samoupravljanja.

Ovdje posebno želim da naglasim ogroman značaj pravilne raspodjele dohotka i dosljednog sprovođenja principa nagrađivanja prema radu, što je bitan uslov za podizanje produktivnosti rada i za još veće uspjehe u socijalističkoj izgradnji zemlje. Potrebno je, dalje, da svi odgovorni faktori, i u preduzeću i u komuni, stalno brinu o podizanju opšteg i stručnog obrazovanja radnika i o sve bržem stvaranju kvalifikovanih kadrova koji su neophodni u tako dinamičnom privrednom razvitku kao što je naš. Razumije se da je deset godina, iako su za to vrijeme postignuti ogromni rezultati, kratak period za ostvarenje zamašnjeg preobražaja u razvoju socijalističkih odnosa u jednoj zemlji. To je jedan proces koji duže traje, ali već dosada stvorene su solidne osnove za dalji i još svestraniji razvitak.

U toj borbi za dalji napredak proizvodnje i produktivnosti rada, za podizanje životnog standarda i razvijanje socijalističkih društvenih odnosa, treba stalno otklanjati negativne pojave koje se katkad ogledaju u birokratskim tendencijama i malograđanskoj stihiji, zbog čega se ponekad zanemaruju prava radnog čovjeka. Briga za radne ljude u našoj zemlji bila je i ostaje osnovni zadatak naše socijalističke zajednice.

Neka uspjesi postignuti u desetogodišnjem periodu radničkog samoupravljanja budu potstrek za još veće stvaralaštvo i nove pobjede naše radničke klase i svih radnih ljudi u izgradnji socijalističkog društva u našoj zemlji.

Svim radnim kolektivima i njihovim organima upravljanja upućujem tople čestitke povodom desetogodišnjice uvođenja radničkog upravljanja u našoj zemlji i želim uspjeh u daljem radu.

PROPISI NARODNIH ODBORA

Narodni odbori¹ sve više sami regulišu svojim propisima mnoga pitanja iz života i rada građana, privrednih i drugih organizacija i ustanova na svojim područjima.

Posle uvođenja novog komunalnog uređenja 1955, (Opšti zakon o uređenju opština i srezova i dr.), normativna delatnost narodnih odbora znatno je porasla s obzirom na proširenje njihovih prava i dužnosti u upravljanju društvenim poslovima. Tako su opštinski i sreski narodni odbori 1954 godine doneli 8.483 normativna akta, 1955 godine 11.122, 1956 — 15.500, 1957 — 17.000, 1958 — 18.503, a 1959 godine 34.067 normativnih akata.² Istovremeno stalno se povećava i broj propisa narodnih odbora po pojedinim oblastima. Pored pitanja iz oblasti privrede i finansija, propisima narodnih odbora postepeno se u sve većoj meri rešavaju i pitanja iz oblasti društvenih službi, opšte uprave i sl. (tabela 1).

TABELA 1 — PROPISI NARODNIH ODBORA PO OBLASTIMA 1954—1959

	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Privreda	2.118	3.418	3.918	4.168	4.418	8.581
Finansije	2.127	2.634	4.027	4.728	5.427	10.335
Unutrašnji poslovi i opšta uprava	1.634	2.253	3.234	3.534	3.834	6.612
Društvene službe	786	1.286	1.486	1.586	1.686	2.819
Komunalni poslovi	1.636	1.253	2.453	2.553	2.653	4.582
Ostalo	182	282	382	431	485	1.138

Naročito je porasla normativna delatnost opštinskih narodnih odbora (tabela 2).

TABELA 2 — PROPISI NARODNIH ODBORA OPŠTINA I SREZOVA PO OBLASTIMA U 1959

	Narodni odbori srezova	Narodni odbori opština
Ukupno	2.807	31.250
Privreda	702	7.879
Finansije	908	9.427
Unutrašnji poslovi i opšta uprava	612	6.000
Društvene službe	192	2.627
Komunalni poslovi	188	4.394
Ostalo	205	929

Uporedo sa porastom obima poboljšava se i kvalitet normativne delatnosti narodnih odbora. Sve je više narodnih odbora koji imaju i specijalizovane kadrove (pravnike) za pripremanje svojih propisa. Osim toga, usavršava se i metod rada na njihovoj izradi. Sve više se taj rad obavlja putem posebnih stručnih grupa i komisija, odnosno široke prethodne diskusije o prednacrtima i nacrtima pojedinih propisa.

Međutim, bilo je slučajeva da su neki narodni odbori pokušali da putem svojih normativnih propisa reše pitanja koja se tim putem ne mogu rešiti (naprimer, zabrana igranja

karata, zabrana pijančenja). Još češće se dešava da propis donese nenadležni organ unutar narodnog odbora (naprimer umesto saveta propis donese narodni odbor ili obratno, propis koji treba da donese narodni odbor na odvojenim sednicama oba veća ravnopravno, donosi ga na zajedničkoj sednici ili na sednici samo jednog veća i sl.), ili da se zamenjuje vrsta akta kojim neko pitanje treba da se reguliše (naprimer, umesto statutom narodni odbor određuje pitanje odlukom, ili odlukom umesto naredbom i sl.).

Među merama koje se preduzimaju za poboljšanje rada na ovom području ističe se planiranje normativne delatnosti za duži period. Narodni odbori i njihovi organi često donose godišnje ili polugodišnje orijentacione planove svoje normativne delatnosti, što im omogućuje da blagovremeno obezbede kvalitetniju izradu nacrtu propisa i šire konsultovanje svih zainteresovanih faktora. Naročito je značajna praksa da se pre donošenja propisa saslušaju mišljenja građana (putem zborova birača, mesnih odbora, stanbenih zajednica i sl.).

I saveti narodnih odbora, kao i sami narodni odbori, prilaze razmatranju i radu na donošenju normativnih akata sa više iskustva i temeljitije. Ovom napretku doprinosi i pomoć koju savezni i republički organi pružaju narodnim odborima i njihovim organima u rešavanju ovih pitanja.

Broj nezakonitih propisa narodnih odbora je veoma mali i pokazuje tendenciju smanjivanja. Tako je broj propisa za koje je utvrđeno da su nezakoniti u 1954 iznosio 4%, a u 1958 svega 1% od ukupnog broja normativnih akata donetih u tim godinama.

PROPISI I DRUGI NORMATIVNI AKTI NARODNIH ODBORA

Propisi narodnih odbora mogu biti samostalni i dopunski. *Samostalnim propisima* narodni odbori regulišu poslove od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni i socijalni razvitak svojih političko-teritorijalnih jedinica ako ti poslovi nisu regulisani zakonima i drugim propisima organa višeg stepena. *Dopunskim propisima*, na osnovu i u okviru ovlašćenja sadržanih u propisima viših organa, narodni odbori razrađuju i dopunjuju zakone i druge propise viših organa, odnosno svoje propise.

U okviru svoje normativne delatnosti narodni odbori donose statute, odluke, društvene planove, budžete, naredbe, uputstva, smernice, zaključke, preporuke, pravila, stručna uputstva, objašnjenja i poslovnike.

Statut opštine i sreza je najviši normativni akt narodnog odbora. Statutom se utvrđuju prava i obaveze opštine odnosno sreza, sastav i rad narodnog odbora (rad na sednicama, prava i dužnosti odborničkih komisija i predsednika), sastav, delokrug, ovlašćenja, dužnosti i rad saveta, organa uprave i ustanova narodnog odbora, kao i posebnih organa i službi narodnog odbora (sudije za prekršaje, javni pravobranilac), organizacija i ovlašćenja mesnih odbora, mesnih ureda, stanbenih zajednica, zborova birača, referendum i dr.

Pre donošenja statute razmatraju zborovi birača. Statute potvrđuju predstavnička tela političko-teritorijalnih jedinica višeg stepena i oni se mogu menjati samo odlukama po istoj proceduri po kojoj su doneseni.

Tek posle uvođenja novog komunalnog uređenja svi srezovi i opštine su doneli svoje statute. Intenzivan razvitak na svim poljima društvene delatnosti, afirmacija i učvršćenje društvenog samoupravljanja i komunalnog sistema uslovljavali su u periodu od 1956 do 1960 stalne promene u statutima opština i srezova. Ove promene su bile izazvane i donošenjem saveznih i republičkih zakona u ovom periodu (naprimer, Zakon o državnoj upravi, Zakon o opštem upravnom postupku, izmene i dopune u Opštem zakonu o uređenju opština i srezova i Zakon o organizaciji uprave u narodnim odborima).

Odluke su najčešći i najmnogobrojniji akti narodnih odbora. Narodni odbori regulišu odlukama pitanja iz raznih oblasti društvenog života svojih političko-teritorijalnih jedinica, utvrđuju u okviru zakona prava i obaveze građana,

¹ Vidi »Lokalna samouprava«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 61—68 (17—24); »Saveti u narodnim odborima«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 499—501 (109—111); »Izbori za narodne odbore«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 507—508 (117—118) i »Odbornici narodnih odbora«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 59—60 (21—22).

² Podaci u ovom prikazu su uzeti iz Izveštaja o iskustvima i problemima izgradnje komunalnog uređenja, izrađenog u SIV-u.

privrednih i drugih organizacija i ustanova. Narodni odbori donose odluke kao samostalne ili kao dopunske propise.

Društveni planovi imaju takođe oblik normativnog akta iako se po svom karakteru i sadržini bitno razlikuju od ostalih propisa narodnih odbora. Društvenim planovima narodni odbori predviđaju razvitak privrede i drugih oblasti na svom području, utvrđuju ukupan društveni proizvod i dužnosti svih organa, ustanova i organizacija, kao i građana pri ostvarivanju postavljene ekonomske politike. Društveni planovi koje donose narodni odbori su jednogodišnji (tekući) i višegodišnji (perspektivni — uglavnom petogodišnji).

Srezovi su i pre 1955 donosili svoje društvene planove, a takođe i jedan broj opština. Danas svi narodni odbori opština i srezova imaju društvene planove. Postupak donošenja i metodi izrade društvenih planova se sve više usavršavaju, pri čemu se naročita pažnja posvećuje perspektivnim planovima.

Budžet je ekonomsko-finanjski akt narodnih odbora kojim oni vrše raspodelu svojih sredstava u okviru raspodele izvršene tekućim društvenim planom. Budžetom se ustvari rešava pitanje finansiranja određenih organa političko-teritorijalnih jedinica.

Budžet se donosi svake godine uporedo sa tekućim društvenim planom.

Naredbe su izvršni ili sprovedbeni propisi narodnih odbora, njihovih saveta ili organa uprave, koje se donose na osnovu i radi izvršenja zakona i drugih propisa organa višeg stepena i odluka narodnih odbora.

Uputstva su akti narodnih odbora, saveta ili organa uprave, koji sadrže pravila za rad i poslovanja organa uprave, pravila za izvršenje određenih upravnih poslova i odluka narodnih odbora.

Smernice su akti kojima narodni odbori usmeravaju rad svojih saveta i organa uprave u izvršenju propisa. Saveti narodnih odbora takođe određuju smernicama način rada organa uprave u izvršenju propisa. Za smernice je karakteristično: da se donose po potrebi, tj. kad to oceni narodni odbor odnosno njegov savet, da se utvrđuju u vidu zaključka i u pismenoj formi; da moraju biti u skladu sa propisima organa višeg stepena i narodnih odbora i da su obavezne za one kojima su upućene ako su zakonite.

Zaključcima narodni odbori i njihovi saveti rešavaju poslove iz svoje nadležnosti kad ne donose nijedan od navedenih propisa. Narodni odbor, naprimer, zaključuje da usvaja izveštaj svog saveta, da njegova delegacija poseti drugi narodni odbor i sl.; savet narodnog odbora zaključuje da uputi određeni predlog narodnom odboru, da usvaja izveštaj organa uprave i sl. Zaključak se obično samo formuliše u zapisniku. I organi uprave narodnih odbora donose zaključke u smislu Zakona o opštem upravnom postupku.

Preporuke narodnih odbora ili njihovih veća se upućuju predstavničkim organima ili političko-izvršnim organima nižeg stepena, privrednim organizacijama i samostalnim ustanovama. Razvijanjem sistema samoupravljanja u privrednim organizacijama i samostalnim ustanovama i prelaskom na novo komunalno uređenje, preporuke su postale sve češći oblik društveno-političkog uticaja narodnih odbora kao predstavničkih organa kojim se usmerava aktivnost određenih organa ili ustanova. Veća proizvođača najčešće upućuju preporuke organima radničkog samoupravljanja u privrednim organizacijama, a opštinska odnosno sreska veća organima društvenog upravljanja u samostalnim ustanovama.

Pravila donose narodni odbori za pojedine upravne ustanove koje osnivaju. Narodni odbori potvrđuju i pravila samostalnih ustanova koje ove ustanove same donose. Pravila ustanova moraju biti u skladu sa propisima viših organa i sadržavati sve specifičnosti ustanova (naziv,

sedište, predmet poslovanja, sastav organa upravljanja i njihov delokrug, organizaciju i sistematizaciju, finansisko poslovanje i sl.).

Stručna uputstva (instrukcije) mogu upućivati organi uprave sreskih narodnih odbora organima uprave opštinskih narodnih odbora. Instrukcije se odnose na stručno organizovanje službe, stručni rad službenika i način izvršenja pojedinih upravnih poslova. Takve instrukcije mogu biti neobavezne i obavezne. U praksi su česte neobavezne instrukcije, koje ustvari imaju karakter preporuka.

Objašnjenjima organi uprave višeg stepena (sreza) daju svoje mišljenje u pogledu primene pojedinih propisa organima uprave nižeg stepena (opštine). Iako neobavezni, ovi akti pretstavljaju važnu formu pružanja stručne pomoći.

Poslovnici regulišu postupak (proceduru) na sednicama narodnih odbora, njihovih veća i saveta. U poslednje vreme neki narodni odbori doneli su i poslovničke za rad svojih organa uprave.

NADLEŽNOST U DONOŠENJU PROPISA I DRUGIH NORMATIVNIH AKATA

Nadležnost za donošenje pojedinih vrsta propisa i drugih normativnih akata narodnih odbora određena je saveznim i republičkim propisima i statutima narodnih odbora. Najvažnije propise donose narodni odbori opština i srezova odnosno njihovih veća. Saveti narodnih odbora manje donose normative akte a više se staraju o primeni normativnih akata koje donose narodni odbori.

Narodni odbori donose statute, odluke, društvene planove, budžete, naredbe i uputstva, smernice, zaključke i preporuke, na sednicama oba veća ili na posebnim sednicama pojedinih veća narodnog odbora, zavisno od materije koja se reguliše.

Oba veća ravnopravno donose statut; odluke o pitanjima iz oblasti privrede, rada i socijalnog osiguranja; društvene planove; budžete; završne račune; generalne urbanističke i regulacione planove; rešenja o zaključivanju zajmova i o preuzimanju jemstva za zajmove, o raspolaganju društvenom imovinom, o osnivanju privrednih organizacija i ustanova; i zaključke o raznim pitanjima. Na posebnim sednicama pojedinih veća narodni odbori donose normative akte koji su u isključivoj nadležnosti jednog od dva veća.

Saveti narodnih odbora donose naredbe, uputstva, zaključke i smernice.

Organi uprave narodnih odbora donose stručna uputstva (instrukcije), objašnjenja, upravna uputstva i naredbe.

POSTUPAK DONOŠENJA

U izradi ili donošenju propisa i drugih normativnih akata narodnih odbora učestvuju organi uprave, saveti, odborničke komisije i veća narodnih odbora.

Organi uprave kao stručne službe narodnih odbora izrađuju teze, prednacrt ili nacrt propisa, bilo po inicijativi saveta, odborničkih komisija, narodnih odbora ili njihovog veća, bilo po sopstvenoj inicijativi. Za donošenje dopunskih propisa inicijativu najčešće daju organi uprave. U nekim slučajevima inicijativa za donošenje propisa potiče i od pojedinih odbornika, od zborova birača, mesnih odbora i dr.

Izraden prednacrt se dostavlja najpre na mišljenje organima, ustanovama, organizacijama i pojedincima koji su za to zainteresovani. Nakon prikupljenih primedbi i obavljenih diskusija pristupa se izradi nacrt propisa, tj. teksta koji se kao predlog organa uprave dostavlja odgovarajućem savetu na razmatranje i usvajanje. Uz nacrt se dostavlja i tekst obrazloženja koji savet takođe razmatra. Obrazloženje je obavezan i neophodan pratilac svakog nacrt propisa. Uz nacrt i obrazloženje dostavljaju se savetu i važnije primedbe organa, organizacija i ustanova koje nisu u konačnom tekstu nacrt prihvaćene sa navo-

denjem razloga zbog čega se tako postupilo, kako bi savet mogao da razmotri i oceni celishodnost takvog stava.

Saveti narodnih odbora svaki u okviru svog delokruga razmatraju i uvrđuju konačne tekstove nacrt propisa na sednicama i dostavljaju ih kao svoj predlog na razmatranje narodnim odborima ukoliko sami nisu ovlašćeni za njihovo donošenje. Na sednicama saveta ovlašćeni predstavnici upravnih organa obrazlažu pojedine predloge. Nacrt propisa koji usvoji savet postaje predlog koji se sa obrazloženjem dostavlja većima odnosno nadležnom veću narodnog odbora preko predsednika narodnog odbora.

Predsednik narodnog odbora dostavlja primljene predloge na razmatranje odgovarajućoj odborničkoj komisiji, određuje joj rok do kada treba da završi i odlučuje kada će se i na koju sednicu narodnog odbora odnosno njegovog veća izneti odnosno predlog. Ukoliko predsednik narodnog odbora ima i konkretne primedbe na predlog propisa, on ih iznosi na sednici odborničke komisije ili na sednici narodnog odbora.

Odborničke komisije razmatraju dobijeni materijal na sednicama. Oba veća imaju komisije za privredu koje razmatraju predloge kojima se regulišu društveno-ekonomska i finansijska pitanja i pitanja u vezi s raspolaganjem društvenom imovinom (društveni planovi, budžeti i razni drugi propisi iz oblasti privrede i finansija). Komisija za radničko samoupravljanje veća proizvođača razmatra predloge preporuka koje veća proizvođača upućuju organima samoupravljanja privrednih organizacija. Sve akte razmatraju komisije za propise oba veća.

Narodni odbori odnosno njihova veća nakon izveštaja predstavnika predlagrača i odborničke komisije pristupaju na svojim sednicama pretresanju i usvajanju predloga propisa.³

Doneseni propis se dostavlja organu neposredno višeg stepena (narodnom odboru sreza odnosno republičkom izvršnom veću) radi omogućavanja nadzora u pogledu zakonitosti i službenom glasniku radi objavljivanja.

VAŽENJE PROPISA NARODNIH ODBORA

Propisi i drugi normativni akti narodnih odbora važe samo na području političko-teritorijalne jedinice (opštine, sreza) čiji je narodni odbor doneo propise.

Propis narodnog odbora počinje važiti, po pravilu, posle donošenja i od dana koji se u njemu naznači. Princip je da on važi tek pošto se građanima pruži mogućnost da se s njim upoznaju, odnosno pošto se ti propisi objave. Zato propis, po pravilu, počinje važiti tek nakon osam ili više dana od objavljivanja. Retroaktivno važenje propisa narodnog odbora nije dozvoljeno, osim društvenog plana i budžeta, koji važe za godinu za koju su doneti bez obzira na vreme kada su doneti.

Propis narodnog odbora važi dok se ne stavi van snage ili dok ne dođe u koliziju sa propisom organa višeg stepena. Po pravilu, vreme važenja propisa je neodređeno, ali od toga ima i izuzetaka.⁴ Osim toga, ima propisa koji po svojoj prirodi važe samo za određeni period. Takav slučaj je sa tekućim društvenim planovima i budžetima koji važe samo za godinu za koju su doneti, zatim sa nekim odlukama kojima se reguliše pitanje poreza, prireza i mesnog samodoprinosu. Takođe ima propisa koji se odnose samo na određenu akciju (naprimer, odredbe o određenim vakcinacijama i sl.).

³ Propisi u čijem donošenju učestvuju ravnopravno oba veća smatraju se punovažnim ako su izglasani u istovetnom tekstu. Ukoliko bi došlo do različitih stavova, oba veća određuju zajedničku komisiju sastavljenu od jednakog broja odbornika oba veća sa zadatkom da predloži kompromisno rešenje. Ako se ni na taj način ne postigne saglasnost, sporno pitanje se upućuje republičkoj narodnoj skupštini da ona donese odluku.

⁴ Naprimer, u zakonima o narodnim odborima NR Bosne i Hercegovine iz 1952 predviđeno je da propisi narodnih odbora prestaju nakon pet godina ukoliko se ne produži rok njihovog važenja.

OBJAVLJIVANJE

Svi propisi narodnih odbora treba da budu dostupni građanima, ustanovama i organizacijama. Propisi narodnih odbora se objavljuju u službenim glasnicima narodnih odbora sreza (71 sreski narodni odbor izdaje svoj službeni glasnik u kome se objavljuju i propisi opštinskih narodnih odbora), a tamo gde se ne izdaju sreski službeni glasnici u službenim listovima narodnih republika i autonomnih jedinica (naprimer, u Crnoj Gori i Autonomnoj Kosovsko-Metohiskoj Oblasti). Objavljivanje propisa sreskih i opštinskih narodnih odbora vrši se i na oglasnim tablama, a takođe i putem lokalne štampe, bez obzira da li se propisi istovremeno objavljuju i na druge načine.

Da bi se građani upoznali sa propisima vrši se njihova popularizacija preko mesnih odbora, zborova birača, društvenih organizacija, zatim štampe, radija i na sličan način.

ADMINISTRATIVNO-KAZNE MERE ZA POVREDU PROPISA

Za povredu svojih propisa narodni odbori mogu da utvrđuju sankcije u skladu sa odredbama Osnovnog zakona o prekršajima. Prekršaje mogu utvrđivati samo narodni odbori, tj. njihova veća svojim propisima, i ne mogu to pravo preneti na svoje organe. Prekršaji se mogu utvrđivati jedino odlukama i njima se inkriminisane radnje moraju precizno odrediti. Za prekršaj se može kazniti samo ako je utvrđen propisom i ako je za njega propisana kazna. Narodni odbori mogu utvrđivati prekršaje samo ako ih organ višeg stepena nije sam utvrdio. Za prekršaj mogu odgovarati pojedinci i pravna lica, ali ne i državni organi.

Narodni odbori mogu propisivati samo novčane kazne za prekršaje i to: narodni odbor opštine od 100 do 10.000 dinara, a narodni odbor sreza od 100 do 20.000 dinara. Kazne zatvora i zaštine mere mogu propisivati samo organi višeg stepena a ne i narodni odbori.

NADZOR NAD ZAKONITOŠĆU

Pravo nadzora u pogledu zakonitosti normativnog rada narodnih odbora pripada političko-izvršnim organima i predstavničkim telima višeg stepena.

Narodni odbor sreza ima pravo nadzora nad zakonitošću rada narodnog odbora opštine, a gde nema sreza, to pravo pripada odgovarajućim izvršnim većima (Crna Gora, Kosmet). Narodni odbor sreza ima pravo poništiti ili ukinuti nezakonite akte narodnih odbora opština. Propise narodnih odbora opština donesene u poslovima koji nisu uređeni zakonom ili drugim propisima viših organa narodni odbor sreza može da poništi ili ukine samo ako je njima povređen opšti interes.

Savet narodnog odbora sreza, u okviru svog delokruga ima pravo da poništi ili ukine nezakonite normative akte saveta narodnog odbora opštine. Ako su takvi akti doneti na osnovu samostalnih propisa određenog narodnog odbora, savet narodnog odbora sreza može ih obustaviti od izvršenja i predložiti narodnom odboru koji ih je doneo da ih poništi ili ukine.

Pravo nadzora nad zakonitošću propisa narodnih odbora sreza ima izvršno veće narodne republike koje može ukinuti ili poništiti nezakonite akte. Isto tako, odgovarajući republički organ uprave (savet) ima u odnosu na propise saveta narodnog odbora sreza ista prava u pogledu nadzora nad njihovom zakonitošću, kao i sreski saveti prema opštinskim.

Zakonima o narodnim odborima narodnih republika utvrđeni su rokovi u kojima se može vršiti poništavanje odnosno ukidanje propisa narodnih odbora i njihovih saveta.

Narodni odbor i savet čiji je akt poništen odnosno ukinut imaju pravo žalbe. Žalba se izjavljuje organu višeg stepena od organa koji je akt poništio odnosno ukinuo. To su narodne skupštine narodnih republika odnosno izvršna veća i sreski narodni odbori.

Da bi odgovarajuća predstavnička tela i njihovi izvršni organi mogli uspešno vršiti nadzor nad zakonitošću normativnih akata narodnih odbora, oni u tu svrhu imaju službe koje pregledaju propise. Takve službe postoje u narodnim odborima srezova u sastavu organa nadležnog za poslove opšte uprave, ili u birou sekretara, a takođe i u sekretarijatima za zakonodavstvo izvršnih veća narodnih republika. Narodni odbori su obavezni da ovim službama odmah po održanoj sednici šalju prepise zapisnika i tekstove svih usvojenih normativnih akata. Saveti su takođe dužni da šalju prepise svojih zapisnika sa donetim normativnim aktima organu koji vrši nadzor nad zakonitošću njihovih propisa, tj. odgovarajućem savetu narodnog odbora sreza odnosno republičkom organu uprave. Služba za kontrolu zakonitosti normativnih akata narodnih odbora postoji i u Sekretarijatu Saveznog izvršnog veća za zakonodavstvo i orga-

nizaciju. Ona proučava i analizira ove probleme sa gledišta cele zemlje i pomaže odgovarajućim organima narodnih republika.

Nadzor nad zakonitošću upravnih akata koje donose organi uprave narodnih odbora u upravnom postupku vrši se prema odredbama Zakona o opštem upravnom postupku, a nadzor nad aktima donetim van upravnog postupka prema odredbama Zakona o državnoj upravi i drugim propisima.

IZVOR: Opšti zakon o narodnim odborima, »Službeni list FNRJ«, br. 22/52; Zakon o nadležnosti opštinskih i sreskih narodnih odbora, »Službeni list FNRJ«, br. 52/57; »O 'zradi pravnih propisa« — Materijal sa seminara o osnovnim problemima sistema i metoda izrade propisa od 11—22 maja 1959 godine (izdanje Zavoda za javnu upravu, Beograd); Izveštaj o iskustvima i problemima izgradnje komunalnog uređenja (izrađen u Saveznom izvršnom veću).

D. J.

SAVEZNA NARODNA SKUPŠTINA

SEDNICE OD 2 I 3 JUNA 1960

Na trinaestoj zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća proizvođača Savezne narodne skupštine, 2 i 3 juna 1960 pretrčena je i usvojena Rezolucija o obrazovanju stručnih kadrova. U pretrčes predloga Rezolucije, kome je prethodio ekspozicija predstavnika Saveznog izvršnog veća, učestvovao je veći broj članova oba doma. Pored toga, na zajedničkoj sednici podnet je izveštaj o poseti delegacije Skupštine Japanu i Kambodži, predstavnik Saveznog izvršnog veća dao je ekspoziciju uz predlog Zakona o Saveznom fondu za naučni rad i uz predlog Zakona o načinu finansiranja naučnih ustanova, izabrana su dva člana Odbora za društveni nadzor i dati odgovori na neka pitanja narodnih poslanika. Na odvojenim dvadeset sedmicama domova usvojeno je šest zakona (od kojih jedan u isključivoj nadležnosti Saveznog veća) i jedna odluka i potvrđeno je jedno obavezno tumačenje Komisije za tumačenje zakona. Savezno veće je još izvršilo popunu nekoliko svojih odbora, odredilo dopunske izbore u izbornom srezu Dimitrovgad i saslušalo odgovore na pitanja narodnih poslanika. Veće proizvođača je takođe izvršilo popunu svoja tri odbora, potvrdilo tri statuta privrednih organizacija, odredilo dopunske izbore u izbornim srezovima Novi Sad I, Travnik i Brčko, u grupi industrije, trgovine i zanatstva, i saslušalo odgovore na poslanička pitanja.

Akti koje su domovi usvojili:

Rezolucija o obrazovanju stručnih kadrova. Rezolucijom se utvrđuju osnovne smernice za uspešnije rešavanje problema obrazovanja stručnih kadrova, kao jednog od bitnih uslova za dalji privredni i društveni razvitak zemlje. Te smernice u bitnom sadrže sledeće: teži se ka ostvarenju jedinstvenog sistema stručnog obrazovanja, u koji se uključuju, pored škola, radnički i narodni univerziteti, pripremanje kadrova neposrednim radom u proizvodnji i svi drugi oblici kojima se omogućuje sticanje novih znanja; kao zadatak sistema vaspitanja i obrazovanja ističe se izgrađivanje svestrano razvijene ličnosti socijalističkog građanina osposobljenog za određeni stručni rad u privredi ili javnim službama; novi sistem stručnog obrazovanja treba da omogućuje individualizaciju i specijalizaciju pojedinih ustanova za stručno obrazovanje u skladu sa određenim društvenim potrebama; napuštaju se dosadašnji šabloni u pogledu dužine trajanja školovanja, režima školovanja i prethodne spreme i nastoji se da se svim radnim ljudima stvore mogućnosti da stiču sve stepene stručnog obrazovanja bez prekidanja radnog staža, kroz razne oblike obrazovanja koje će organizovati ustanove za stručno obrazovanje (dopisno, večernje i drugo školovanje); privreda i javne službe postaju činioци od najvećeg uticaja na oblike i sadržinu stručnog obrazovanja, na osnovu njihovih potreba u pogledu stručnih kadrova; rezolucijom se izražava i stav da stečene školske kvalifikacije ne mogu služiti kao jedino merilo za nagrađivanje pojedinaca, već je za to bitna pokazana sposobnost pojedinca na njegovom radnom mestu;

Zakon o izmenama i dopunama Opšteg zakona o univerzitetima uvodi u sistem visokog školstva i više škole, dok u pogledu fakulteta polazi sa stanovišta da su oni samostalne ustanove, čime se omogućuje veći razvoj fakulteta. Tri ili više fakulteta može se udruživati u univerzitet. Predloge za osnivanje fakulteta mogu davati i autonomne jedinice, srezovi, opštine, univerziteti, privredne i druge organizacije. Univerziteti i fakulteti osnivaju se i ukidaju zakonom. U cilju stvaranja mogućnosti da visoko školstvo obrazuje kadrove raznih stepena stručnosti, zakon predviđa da redovna nastava na fakultetima može obuhvatiti tri samostalna i uzajamno povezana stupnja. Prvi stupanj prema stručnjake sa višom spremom, drugi prema stručnjake sa visokom spremom,

a treći najviše stručne kadrove uvodeći ih u produbljena teorijska znanja. Zakon takođe predviđa da studenti u toku školovanja provedu određeno vreme na praktičnom radu u organima i ustanovama ako to zahteva priroda studija. Upisivanje na fakultete znatno je olakšano, jer zakon predviđa da se mogu upisivati kako lica koja imaju propisanu školsku spremu tako i lica bez te spreme ako imaju odgovarajuću radnu praksu, a putem ispita ili na drugi način pokažu da su sposobna da prate nastavu na fakultetu. Na liniji proširenja mogućnosti sticanja visokoškolskog obrazovanja su i odredbe kojima se predviđa organizovanje vanrednih studija, putem posebne nastave, nastavnih centara, dopisnih kurseva i dr. Zakon takođe sadrži odredbe o univerzitetskim nastavnicima, kojima se ublažavaju uslovi za sticanje pojedinih zvanja i time omogućava angažovanje većeg broja sposobnih i iskusnih lica za izvođenje nastave na fakultetima;

Zakon o Saveznom fondu za naučni rad. Osniva se Savezni fond za naučni rad i određuje se da se sredstva fonda imaju upotrebljavati za pomaganje naučnog rada koji ima značaj za ostvarenje zadataka društvenog plana i za opšti društveni napredak. Sredstva fonda obezbeđuju se u saveznom budžetu i iz dotacija privrednih i drugih organizacija i ustanova. Fond ima svojstva pravnog lica i njime se upravlja po načelima društvenog samoupravljanja. Zakon sadrži takođe bliže odredbe o finansiskom planu fonda, o postupku za dodeljivanje sredstava fonda i o upravljanju fondom;

Zakon o načinu finansiranja naučnih ustanova postavlja načelo da se naučne ustanove finansiraju samostalno, pri čemu razlikuje ustanove koje se finansiraju po propisima koji važe za privredne organizacije i ustanove koje se finansiraju po propisima koji važe za samostalne ustanove. Izvori prihoda naučnih ustanova su naknade za usluge koje one vrše i drugi njihovi prihodi, a samo izuzetno mogu se finansirati i iz dotacija. Sve svoje prihode naučne ustanove utvrđuju i raspoređuju samostalno. Zakon predviđa neke olakšice za naučne ustanove, kao što su oslobođanje od plaćanja kamate na osnovna i obrtna sredstva, pravo saveta ustanove da određuje stopu amortizacije, kao i pravo korišćenja sredstava amortizacije i fonda osnovnih sredstava bez ikakvog ograničenja. Zakon takođe predviđa posebna ovlašćenja osnivača naučnih ustanova (davanje saglasnosti na statut odnosno pravila ustanove, imenovanje određenog broja članova saveta i uprave ustanove, odobravanje programa rada ustanove i dr.);

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na lični prihod građana. Zakonom se vrši povećanje neoporezovog minimuma od 500 na 700.000 din.; daju se olakšice, putem smanjenja poreske osnovice, poreskim obveznicima koji u domaćinstvu jedini privređuju a izdržavaju ženu, decu na školovanju ili roditelje; jasnije se reguliše šta ulazi u čist prihod godine za koju se vrši razrez poreza i dr.;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na prihode od autorskih prava i o Fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti predviđa priznavanje troškova učinjenih za ostvarenje prihoda od svih autorskih dela, a ne samo od vajarskih, kako je bilo po dosadašnjim propisima;

Zakon o izmeni Uvodnog zakona za Opšti zakon o školstvu sadrži odredbu o brisanju člana kojim je bio predviđen rok za donošenje zakona o stručnim školama;

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije kojom se dodeljuje milijarda dinara za obezbeđenje sredstava za isplatu regresa u privredi;

Obavezno tumačenje člana 2 stav 2 Zakona o svojini na delovima zgrada. Ova odredba se tumači u tom smislu da su u društvenoj svojini i posebni delovi zgrada izgrađeni pre stupanja na snagu pomenutog zakona, za čiju su izgradnju sredstva isključivo dale političko-teritorijalne jedinice ili privredne organizacije.

SEDNICE OD 29 I 30 JUNA 1960

Savezna narodna skupština, na četrnaestoj zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća proizvođača, saslušala je ekspozicije predstavnika Saveznog izvršnog veća uz Izveštaj o kretanju privrede u razdoblju januar — april 1960 i usvojila ovaj izveštaj. Skupština je takođe saslušala ekspozicije predstavnika Saveznog izvršnog veća uz predlog Zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi i uz predlog Zakona o službi za zapošljavanje radnika, kao i odgovore predstavnika Saveznog izvršnog veća na dva poslanička pitanja. Na istoj sednici Skupština je zaključila da letnji skupštinski odmor traje od 1 jula do 31 avgusta.

Na dvadeset devetim odvojenim sednicama Savezno veće i Veće proizvođača usvojili su sedam zakona, tri odluke i jednu preporuku iz svoje zajedničke nadležnosti i saslušali odgovore na nekoliko poslaničkih pitanja. Savezno veće je još usvojilo četiri zakona iz svoje isključive nadležnosti, a Veće proizvođača je odlučilo da se održe dopunski izbori u izbornom srezu Živinice, u grupi industrije, trgovine i zanatstva.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi, kojim se zamenjuje dosad važeći Zakon o udruživanju u privredi. Osnovni oblik udruživanja privrednih organizacija predviđen zakonom jesu komore za pojedine oblasti privrede. Komore su samoupravne organizacije kojima upravljaju njihovi članovi preko svojih predstavnika, a u ostvarivanju svojih zadataka komore su samostalne. Zakon određuje da se privredne organizacije obavezno učlanjuju u komoru odgovarajuće oblasti privrede. Novina je što zakon obuhvata i odredbe o zemljoradničkim zadrugama. Zakon takođe određuje da privredne organizacije, u cilju ostvarivanja poslovne saradnje, mogu zaključivati ugovore o poslovno-tehničkoj saradnji i udruživati se u poslovna udruženja. Poslovna udruženja se takođe obavezno učlanjuju u komore. Komore, savezi zemljoradničkih zadruga i poslovna udruženja su pravna lica. Komore naročito rade na razvijanju dobrih poslovnih običaja i odgovornosti privrednih organizacija prema društvenoj zajednici, izdaju potvrde o postojanju poslovnih običaja i donose posebne uzance. Organi komore su skupština, upravni i nadzorni odbor. Zakon posebno mesto u radu komore određuje predsedniku i sekretaru komore. Komore u svom radu donose zaključke, od kojih su neki obavezni za članove komore, i preporuke. Sredstva komore obrazuju se od doprinosa koji plaćaju svi članovi komore i od naknada za usluge komore. Komora ima sud časti koji raspravlja o poverdama dobrih poslovnih običaja koje izvrše članovi komore. Takođe je novina u zakonu što su dosad postojeća stručna udruženja uvedena u sklop komora pod nazivom saveti grana. Zakon predviđa više samostalnih prava saveta grana i njihovih organa u saveznom komorama za oblast industrije, saobraćaja i građevinarstva. Zakon sadrži takođe posebne odredbe o savezima zemljoradničkih zadruga i veći broj odredaba o poslovno-tehničkoj saradnji privrednih organizacija i poslovnim udruženjima. Oba ova oblika saradnje odnosno udruživanja privrednih organizacija zasnivaju se zaključenjem ugovora između tih organizacija. Zakon na kraju sadrži kaznene odredbe za povredu njegovih normi;

Zakon o službi za zapošljavanje radnika određuje kao osnovne zadatke ove službe da prati potrebe privrede i javnih službi za radnicima i da predlaže mere za zapošljavanje radnika, da posreduje pri zapošljavanju radnika, da pruža pomoć građanima pri izboru zanimanja, da rešava o pravima radnika za vreme privremene nezaposlenosti i dr. Ovu službu vrše zavodi za zapošljavanje radnika kao samostalne ustanove organizovane na načelima društvenog samoupravljanja. Zavodi se osnivaju za područje jedne ili više opština, za teritoriju narodne republike i za područja autonomnih jedinica. U organima samoupravljanja zavodima učestvuju predstavnici privrednih i društvenih organizacija. Materijalna osnova rada zavoda je doprinos za zapošljavanje radnika koji se izdvaja iz ličnog dohotka radnika, a plaća se po jedinstvenoj stopi određenoj saveznom društvenim planom. Zakon sadrži bliže odredbe o organizaciji, delokrugu i organima zavoda, o finansiranju i nadzoru nad radom zavoda;

Zakon o poslovanju privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova sadrži osnovne principe o privrednom poslovanju industrijskih pogona, zanatskih radionica i ekonomija kazneno-popravnih ustanova. Privredne jedinice kazneno-popravnih ustanova su organizacione jedinice tih ustanova i njihovim poslovanjem rukovodi službenik neposredno podređen upravniku ustanove. Delatnost privrednih jedinica zakon je upravo prvenstveno na podmirenje potreba samih kazneno-popravnih ustanova, a proizvode koji ne služe za te potrebe privredne jedinice prodaju na tržištu. Privredne jedinice kazneno-popravnih ustanova utvrđuju i vrše raspodelu ukupnog prihoda u načelu

po propisima koji važe za privredne organizacije. One imaju i posebne fondove, s obzirom na svoju specifičnost, kao: fond za velike opravke i izgradnju objekata kazneno-popravnih ustanova, fond za nagrađivanje osuđenih lica i za pomoć licima otpuštenim iz kazneno-popravnih ustanova i dr.;

Zakon o Visokoj školi političkih nauka. Osniva se ova škola sa zadatkom da organizuje nastavu i proučavanje političkih i drugih društvenih nauka. Škola ima nastavu drugog i trećeg stupnja, a nastava traje ukupno najmanje tri godine. Na školi se može sticati i doktorat političkih nauka, a organizuje se i vanredno studiranje. Školom upravlja savet, nastavničko veće i direktor škole. Zakon određuje da se na ovu školu u načelu primenjuju opšti propisi o fakultetima;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o odlikovanjima ustanovljava novi orden — Orden Republike, koji ima tri reda, a dodeljivaće se političkim, društvenim i javnim radnicima i ostalim građanima, kao i ustanovama, društvenim i političkim organizacijama za naročite zasluge na polju javne delatnosti, kojom se doprinosi opštem napretku zemlje. Zakon, pored toga, sadrži i izvesne izmene u međusobnom rangi dosad postojećih ordena;

Zakonom o produženju mandata radničkih saveta produžuje se mandat radničkih saveta privrednih preduzeća Zajednice jugoslovenskih železnica i Jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona do donošenja propisa o novoj organizaciji zajednica ovih preduzeća, a najdalje do 30 aprila 1961;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o stanbenim odnosima sadrži odredbe prema kojima se potstanarima, koji se u tom odnosu zateku na dan stupanja na snagu ovog zakona, u pogledu otkazivanja i iseljavanja pruža zaštita koju po zakonu imaju nosioci stanarskog prava;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o javnim službenicima vrši usklađivanje odredaba Zakona o javnim službenicima koje se odnose na uslove za izbor nastavnog osoblja na višim školama sa odredbama Zakona o izmenama i dopunama Opšteg zakona o univerzitetima, koji je usvojen na radnoj sesiji Skupštine od 2 i 3 juna 1960;

Zakon o izmenama Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika određuje da se i za radnike koji su zaposleni na poljoprivrednim delatnostima u samostalnim ustanovama doprinos budžetima iz ličnog dohotka obračunava i plaća po stopi od 3%, kako je predviđeno za radnike na poljoprivrednim delatnostima u poljoprivrednim organizacijama i opštim zemljoradničkim zadrugama. Dosad je stopa iznosila 13%;

Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Specijalnog fonda Ujedinjenih nacija o pomoći iz Specijalnog fonda. Ratifikuje se pomenuti sporazum od strane Skupštine, s obzirom da je njime predviđena mogućnost da se putem davanja posebnih povlastica Specijalni fond oslobodi plaćanja taksa, carina ili poreza kojima po važećim propisima u Jugoslaviji podležu sva preduzeća, organizacije ili građani;

Zakon o izmeni Opšteg zakona o školstvu sadrži brisanje odredbe u Opštem zakonu kojom je bio određen način osnivanja stručnih škola, s obzirom da je Rezolucijom o obrazovanju stručnih kadrova proširen krug osnivača tih škola;

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o stopama doprinosa za socijalno osiguranje reguliše pitanje izjednačenja stope doprinosa za socijalno osiguranje, koja ima da se obračunava iz ličnog dohotka radnika zaposlenih na poljoprivrednim delatnostima u samostalnim ustanovama, sa stopom koja se primenjuje na dohotke radnika zaposlenih na tim delatnostima u poljoprivrednim organizacijama i opštim zemljoradničkim zadrugama. Osim toga, odlukom se uvodi dodatna opšta stopa doprinosa za socijalno osiguranje od 2%;

Odluka o stopama zemljarine koju plaćaju državni organi i ustanove, društvene organizacije i samostalne ustanove reguliše pitanje visine zemljarine koju su dužni plaćati određeni obveznici ovog vida poreza;

Odluka o potvrdi uredaba Saveznog izvršnog veća potvrđuje sedam uredaba iz oblasti privrede donetih krajem prošle i početkom ove godine;

Preporuka o merama za unapređivanje i bezbednost saobraćaja na javnim putevima. Skupština preporučuje Saveznom izvršnom veću, republikim izvršnim većima, drugim državnim organima, stručnim udruženjima, privrednim i društvenim organizacijama preduzimanje određenih mera kojima će se postići bolje funkcionisanje i veća bezbednost saobraćaja na javnim putevima.

Lj. D.

REPUBLICKE NARODNE SKUPŠTINE

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR SRBIJE

18 I 19 MAJA 1960

Na dvanaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 18 i 19. maja 1960, Narodna skupština NR Srbije pretrpela je Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine NR Srbije za 1959. Posle usvajanja Izveštaja Izvršnog veća, Skupština je izabrala jednog sudiju Vrhovnog suda NR Srbije i jednog sudiju okružnog suda, a razrešila jednog sudiju Vrhovnog suda NR Srbije i tri sudije okružnih sudova.

Republičko veće na sedamnaestoj i Veće proizvođača na petnaestoj sednici, 18. maja 1960, u ravnopravnoj nadležnosti, usvojila su Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetu NR Srbije za 1960.

Republičko veće je, na sedamnaestoj sednici, 18. maja 1960, u isključivoj nadležnosti donelo Zakon o izmenama i dopunama Zakona o univerzitetima, Zakon o osnivanju Više geodetske škole u Beogradu, Zakon o izmenama Zakona o pomoći žrtvama fašističkog terora i Odluku o potvrđivanju Odluke Univerziteta u Beogradu o osnivanju Instituta za primenu nuklearne energije u poljoprivredi, veterinarstvu i šumarstvu.

Veće proizvođača je, na petnaestoj sednici, 18. maja 1960, u isključivoj nadležnosti donelo Odluku o određivanju predstavnika Narodne skupštine NR Srbije u upravljanju Znanstvenom komorom NR Srbije, potvrđilo Preporuku o preduzimanju potrebnih mera za poboljšanje higijensko-tehničke zaštite u privrednim organizacijama, koju je doneo Odbor za pitanja rada i socijalnog osiguranja Veća proizvođača, uvažilo ostavku jednog narodnog poslanika i odredilo dopunske izbore za odnosno upražnjeno mesto, verifikovalo mandat jednog narodnog poslanika izabranog na dopunskim izborima i potvrdilo jednu Odluku Mandatno-imunitetskog odbora.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Narodne Republike Srbije za 1960. godinu menja odredbe kojima su rashodi za investicije Univerziteta bili predviđeni namenski, i predviđa sve rashode Univerziteta za investicije u jednom iznosu, ovlašćujući Univerzitetski savet da u toku godine vrši raspored tih sredstava za nabavku opreme za fakultete, izradu planova i projekata izgradnje, nastavak izgradnje i izgradnju fakultetskih zgrada;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o univerzitetima. Dopunom odgovarajućih članova Zakona o univerzitetima, osniva se Saobraćajni fakultet u Beogradu, Mašinski i Medicinski u Novom Sadu, Medicinski, Pravno-ekonomski i Tehnički u Nišu, Filozofski u Prištini i Ekonomski fakultet u Subotici. Sem toga, reorganizuje se Filozofski fakultet u Beogradu tako što se osnivaju dva nova fakulteta; Filozofsko-istorijski i Filološki fakultet. Zakon, zatim, predviđa mogućnost osnivanja odeljenja pojedinih fakulteta i u drugim mestima na teritoriji Republike, određuje da se statutom fakulteta reguliše trajanje pojedinih vrsta nastave i dopunjava neke odredbe o nadležnosti organa Univerziteta i fakulteta;

Zakonom o osnivanju Više geodetske škole u Beogradu osniva se viša geodetska škola u Beogradu za spremanje kadrova više stručne sprema za rad na državnom premeru, njegovoj kartografskoj obradi, redovnom održavanju kao i za radove primenjene geodezije i određuju uslovi za njen rad i način obrazovanja organa društvenog upravljanja;

Zakon o izmenama Zakona o pomoći žrtvama fašističkog terora sadrži odredbe kojima se omogućuje povećanje pomoći licima koja ovu primaju kao žrtve fašističkog terora. U tom cilju dato je ovlašćenje Izvršnom veću da određuje visinu novčane pomoći i dodatka nosiocima pomoći i članovima porodice žrtve fašističkog terora;

Odluka o potvrđivanju Odluke Univerziteta u Beogradu o osnivanju Instituta za primenu nuklearne energije u poljoprivredi, veterinarstvu i šumarstvu. Nalazeći da je postojanje Instituta za primenu nuklearne energije od koristi za dalji razvoj i unapređenje poljoprivrede, veterinarstva i šumarstva, Republičko veće je potvrdilo Odluku Univerziteta o osnivanju ove naučne ustanove;

Odluka o određivanju predstavnika Narodne skupštine Narodne Republike Srbije u upravljanju Znanstvenom komorom Narodne Republike Srbije. Pošto je istekao mandat predstavnika Narodne skupštine koji su bili određeni kao članovi Skupštine i upravnog odbora Komore, Veće proizvođača je odredilo 5 članova za Skupštinu i 3 za Skupštinu i upravni odbor Komore kao predstavnike Narodne skupštine Narodne Republike Srbije;

Preporuka o preduzimanju potrebnih mera za poboljšanje higijensko-tehničke zaštite u privrednim organizacijama koju je doneo Odbor za pitanja rada i socijalnog osiguranja Veća

proizvođača potvrđena je od strane Veća. Preporukom se ukazuje većima proizvođača opštinskih i sreskih narodnih odbora na potrebu da razmotre stanje higijensko-tehničke zaštite, povreda i oboljenja, rad inspekcija rada u cilju poboljšanja kvaliteta pregleda, da ubrzaju posao oko donošenja rešenja kojima se određuju organizacije koje su obavezne da oforme posebne službe higijensko-tehničke zaštite, kao i da posvete veću pažnju stručnom osposobljavanju kadrova za ove službe. Isto tako preporučuje se i radničkim savetima privrednih organizacija da izvrše odgovarajuće analize, da povremeno uzimaju ova pitanja u razmatranje, preduzmu mere, obezbede zaštitna sredstva, organizuju posebne službe i razviju i popularišu korisnost sprovođenja mera o higijensko-tehničkoj zaštiti pri radu.

28 JUNA 1960

Na trinaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 28. juna 1960, Narodna skupština NR Srbije pretrpela je Izveštaj o stanju i problemima stipendiranja u NR Srbiji, koji je pripremio Odbor za prosvetu Republičkog veća i usvojila Preporuku o stipendiranju i drugim oblicima pomaganja obrazovanja stručnih kadrova. Skupština je zatim izabrala tri sudije okružnog suda, a razrešila jednog sudiju Vrhovnog suda NR Srbije i dve sudije okružnog suda, usvojila izveštaj Administrativnog odbora o pregledu finansijskog poslovanja o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Narodne skupštine za I kvartal 1960 i donela odluku o skupštinskom odmoru koji će trajati od 1. jula do 1. septembra 1960.

Na osamnaestoj sednici Republičkog veća i šesnaestoj sednici Veća proizvođača, 28. juna 1960, u ravnopravnoj nadležnosti, usvojeni su Zakon o Republičkom fondu za naučni rad i Zakon o načinu upotrebe dopunskih sredstava za izgradnju sudskih zgrada.

Republičko veće, na osamnaestoj sednici, 28. juna 1960, u isključivoj nadležnosti, donelo je Zakon o Srpskoj akademiji nauka i umetnosti, Zakon o osnivanju Univerziteta u Novom Sadu, Zakon o organizaciji škola u kojima se nastava izvodi na jezicima nacionalnih manjina, Zakon o osnivanju Više hemisko-tehničke škole u Šapcu, Zakon o osnivanju Više tehnološke škole za nemetale u Arandelovcu, Zakon o nadležnosti Pokrajinskog i Oblasnog inspektorata rada, Odluku o izmenama i dopunama Odluke o osnivanju i teritorijalnoj nadležnosti okružnih i sreskih sudova; zatim pretrpelo Izveštaj Izvršnog veća o nekim problemima pravosuđa i donelo Preporuku o preduzimanju mera za obezbeđenje materijalnih potreba i kadrova u sudovima; potvrdilo jednu odluku Mandatno-imunitetskog odbora i saslušalo odgovor predstavnika Izvršnog veća na jedno poslaničko pitanje, a u pogledu drugog usmeno postavljeno pitanje odlučilo, na predlog Izvršnog veća, da se odgovor da na narednoj sednici. Veće je, s obzirom na istek jednogodišnjeg mandata, izabralo za predsednika Republičkog veća dr Dušana Bratića, narodnog poslanika, za potpredsednika Nikoliju Petrovića, narodnog poslanika, i za zapisničare Dragomira Kirčanskog, Tankosavu Simić i Milovana Radivojevića, narodne poslanike.

Veće proizvođača, na šesnaestoj sednici, 28. juna 1960, u isključivoj nadležnosti, pretrpelo je izveštaj Odbora za privredne organizacije Veća proizvođača o radu veća proizvođača u opštinama i usvojilo Preporuku za dalje jačanje uloge veća proizvođača opštinskih narodnih odbora u privrednom i političkom životu komunata, saslušalo odgovore predstavnika Izvršnog veća na dva usmeno postavljena poslanička pitanja. Veće je, s obzirom na istek jednogodišnjeg mandata, izabralo za predsednika Veća proizvođača Dušana Pudu, narodnog poslanika, za potpredsednika Branislavu Tešić, narodnog poslanika, i za zapisničare Momčila Pajevića, Stanoja Markovića i Radomira Vučkovića, narodne poslanike.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o Srpskoj akademiji nauka i umetnosti zamenjuje Zakon o Srpskoj akademiji nauka iz 1947. Njime se, u skladu sa stvorenim stanjem, menja ime Srpske akademije nauka u Srpsku akademiju nauka i umetnosti i određuje da ona okuplja istaknute naučnike i umetnike sa ciljem da neguje nauku, razvija naučnu misao, potstiče, organizuje i unapređuje rad na nauci i njenju primeni, kao i da radi na negovanju i unapređenju umetnosti. Aktivnost Akademije ostvaruje se preko odeljenja, organizacijom raznih oblika okupljanja naučnika i umetnika, osnivanjem naučnih, umetničkih i drugih ustanova, davanjem predloga i mišljenja državnim organima, saradnjom sa odgovarajućim organizacijama i pojedinim naučnicima i umetnicima kao i izdavačke delatnosti. Članovi Akademije su redovni (akademici) i dopisni. Akademija može imati počasne i inostrane članove. Redovne članove biraju samo redovni članovi, a počasne, dopisne i inostrane redovni i dopisni članovi Akademije. Članstvo Akademije je doživotno, a može prestati u slučajevima predviđenim Statutom. Organi Akademije su Skupština i Predsedništvo. Akademija ima svojstvo pravnog lica, finansira se samostalno;

Zakon o Republičkom fondu za naučni rad. Zakonom se osniva Republički fond za naučni rad sa ciljem da se iz njegovih sredstava pomaže i potstiče naučni rad od značaja za ostvarivanje zadataka društvenog plana i opšti društveni napredak. Sredstva fonda obezbeđuju se republičkim budžetom, dotacijama privrednih i drugih organizacija i ustanova, kao i iz drugih izvora. Za višegodišnje finansiranje naučnoistraživačkog rada fondu se obezbeđuju dotacije iz republičkog budžeta putem finansijskog programa. Fond ima svojstvo pravnog lica, a

upravljanje se vrši po načelima društvenog upravljanja. Fondom upravlja upravni odbor od najviše 13 članova i direktor, koje imenuje Izvršno veće. Pravila fonda donosi upravni odbor, a potvrđuje Savet za naučni rad;

Zakon o osnivanju Univerziteta u Novom Sadu predviđa da u sastav Univerziteta u Novom Sadu, osnovanog ovim Zakonom, ulaze Mašinski, Medicinski, Poljoprivredni, Pravni, Tehnološki i Filozofski fakultet u Novom Sadu, koji su dosad bili u sastavu Univerziteta u Beogradu, određujući način i rokove izbora organa Univerziteta, kao i sredstva koja se izdvajaju za potrebe Univerziteta;

Zakon o organizaciji škola u kojima se nastava izvodi na jezicima nacionalnih manjina reguliše, saglasno Ustavom za garantovanjem i ostvarenjem prava nacionalnih manjina, kao i postignutim rezultatima i iskustvima organizaciju i rad škola u kojima se nastava izvodi na jeziku nacionalnih manjina. Zakon garantuje ne samo sticanje obrazovanja i vaspitanja u školama na jeziku nacionalne manjine, nego i sticanje potrebnog znanja iz istorije, književnosti, jezika i kulture nacionalne manjine. U tom cilju obezbeđuje se otvaranje škola i odeljenja, sabirnih odeljenja i škola sa dvojezičnom nastavom, kao i osnivanje posebnih škola odnosno odeljenja za obrazovanje nastavnog kadra za izvođenje nastave na jeziku odgovarajuće nacionalne manjine. Sem toga, ako ne postoje uslovi za osnivanje posebnih škola ili odeljenja za izvođenje nastave na jezicima nacionalnih manjina, Zakon obavezuje da se organizuje dopunska nastava maternjeg jezika kako za učenike osnovnih škola tako i stručnih škola odnosno gimnazija. Oredbe ovog Zakona shodno će se primenjivati i na pretškolske ustanove;

Zakon o osnivanju Više hemisko-tehničke škole u Šapcu. Škola ima zadatak da obrazuje viši tehnički kadar za rad na pripremi i realizaciji procesa proizvodnje u hemiskoj industriji, kao i za rukovođenje proizvodnih radionica, odeljenja i pogona. Nastava traje dve godine. Sredstva za rad škole obezbeđuju se republičkim budžetom i doprinosom zainteresovanih političko-teritorijalnih jedinica i privrednih organizacija;

Zakon o osnivanju Više tehnološke škole za nemetale u Arandelovcu. Ova škola ima zadatak da obrazuje više stručne tehničare koji će raditi na pripremi i realizaciji procesa proizvodnje u industriji nemetala i građevinskog materijala, kao i za rukovođenje proizvodnih radionica, odeljenja i pogona. Nastava traje 2 godine. Sredstva za rad škole obezbeđuju se republičkim budžetom, kao i doprinosom zainteresovanih političko-teritorijalnih jedinica i privrednih organizacija;

Zakon o nadležnosti Pokrajinskog i Oblasnog inspektorata rada stavlja u nadležnost Pokrajinskog odnosno Oblasnog inspektorata rada sve poslove koji su stavljeni u nadležnost Republičkog inspektorata rada, osim nadzora nad izvršenjem propisa o higijensko-tehničkoj zaštiti rada u privrednim organizacijama koje proizvode eksplozive i davanja odobrenja za puštanje u pogon ovakvih privrednih organizacija, kao i davanja odobrenja za puštanje u promet ličnih zaštitnih sredstava. Pored toga, Zakon sadrži oredbe o međusobnim odnosima ovih inspektorata prema Republičkom inspektoratu rada;

Zakon o načinu upotrebe dopunskih sredstava za izgradnju sudskih zgrada određuje da se iznos dopunskih sredstava koja se ostvare u vremenu od 1960 do 1965 po osnovu privremenog dopunskog finansiranja izgradnje sudskih zgrada utvrdju perspektivnim i godišnjim društvenim planom ili posebnim zakonom. Sredstva će se dodeljivati samo onim političko-teritorijalnim jedinicama koje obezbede odgovarajući deo sopstvenih sredstava za izgradnju sudskih zgrada. Visinu učešća političko-teritorijalnih jedinica, odnosno iznos koji će se dodeljivati kao dopunska sredstva investitorima utvrđuje Izvršno veće u okviru programa izgradnje sudskih zgrada za svaku godinu;

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o osnivanju i teritorijalnoj nadležnosti okružnih i sreskih sudova. Ukinuti su okružni sudovi u Negotinu, Novom Pazaru, Pirotu, Prokuplju i Gnjilanu i određena teritorijalna nadležnost odgovarajućih postojećih okružnih sudova za područja ukinutih okružnih sudova;

Preporuka o stipendiranju i drugim oblicima pomaganja obrazovanja stručnih kadrova. Preporučuje se Izvršnom veću da se organizovano i planski pristupi prvenstveno stipendiranju kadrova za naučni rad, za nastavnika kadar na univerzitetima i visokim školama, kao i za određene struke od značaja za privredu i javne službe, da se pojačaju sredstva studentskog pozajmnog fonda, kao i da se prouče izmene oredaba o stipendiranju koje su u praksi pokazale slabosti. Narodnim odborima i organima autonomnih jedinica se preporučuje da obezbede sredstva kako za stipendiranje tako i za davanje pozajmica: privrednim organizacijama da posvete više brige i sredstava perspektivnom podmiranju potreba u kadrovima putem stipendiranja, davanja pozajmica i drugih vidova pomaganja polaznika škola. Davaocima stipendija se ukazuje na potrebu praćenja uspeha stipendista, a osnivačima škola i njihovim organima da posvete više pažnje ustanovama za stanovanje i ishranu polaznika škola;

Preporuka za dalje jačanje uloge veća proizvođača opštinskih narodnih odbora u privrednom i političkom životu komuna upućena je: većima proizvođača opštinskih narodnih odbora. Preporučuje se da se veća proizvođača jače angažuju na razvijanju socijalističkih odnosa u komuni, na ostvarenju tešnje veze sa biračima-

proizvođačima, rešavanju i pokretanju pojedinih ključnih privrednih pitanja, davanju preporuka privrednim organizacijama i praćenju njihovog sprovođenja, učešću i održavanju savetovanja i konferencija, potsticanju organa upravljanja na zajedničke akcije u cilju rešavanja pitanja standarda radnih ljudi, kao i inicijativi za sazivanje i održavanje zborova birača;

Preporukom o preduzimanju mera za obezbeđenje materijalnih potreba i kadrova u sudovima ukazuje se političko-teritorijalnim jedinicama na potrebu obezbeđenja sredstava za rad sudova, smeštaj, nabavku opreme i prevoznih sredstava, na potrebu da se vodi stalna briga o obezbeđenju uslova za uskladjivanje mreže sudova sa razvojem opština i srezova, na popunu sudova potrebnim pravnim kadrovima, kao i preduzimanje mera da se nacionalnim manjinama omogući što potpunija upotreba maternjeg jezika u postupku.

J. S.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR SLOVENIJE

17 I 18 MAJA

Na četrnaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 17 i 18 m. j. 1960, Narodna skupština NR Slovenije razmotrila je izveštaj i prihvatila Rezoluciju o raspodeli ličnih prihoda u privrednim organizacijama prema radu i o stručnom školovanju proizvođača. Pored toga, Skupština je izabrala jednog sudiju Vrhovnog suda NR Slovenije, jednog sudiju Okružnog suda u Ljubljani i dve sudije Okružnog suda u Celju, i razrešila dužnosti dve sudije Okružnog suda u Celju.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim trinaestim odvojenim sednicama, 17 i 18 maja 1960, usvojili su Zakon o merama za unapređenje stočarske proizvodnje, Zakon o hidromelioracionim sistemima i o korišćenju poljoprivrednog zemljišta na području hidromelioracionih sistema, zatim Odluku o osnovnim planovima i o ekonomsko-tehničkoj dokumentaciji za korišćenje poljoprivrednog zemljišta, Odluku o utvrđivanju procenta zemljišta prilikom arondacije, Odluku o utvrđivanju novih područja određenih sreskih sudova u Narodnoj Republici Sloveniji i potvrdilo preporuku Odbora za prosvetu i kulturu Republičkog veća Narodne skupštine NR Slovenije o daljoj reformi školovanja na visokim školama i fakultetima Univerziteta u Ljubljani.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o merama za unapređenje stočarske proizvodnje. Zakon ovlašćuje narodne odbore da mogu propisati obavezni izbor pasmina stoke, najmanji obavezni broj stoke koji treba gajiti na hektaru obradive zemlje, obavezan način osemenjavanja i obavezno odabiranje i kontrolu stoke. Pre donošenja propisa potrebno je pribaviti mišljenje komisije stručnjaka o potrebi, mogućnostima i ekonomskoj celishodnosti predviđenih mera. U slučaju da opštinski narodni odbor ne propiše potrebne mere, to može na osnovu mišljenja komisije stručnjaka učiniti sreski narodni odbor. Poljoprivredne organizacije mogu tražiti da opštinski narodni odbor propiše određene mere pod uslovom da su obezbedile odgovarajuće uslove za sprovođenje takvih mera.

Zakon o hidromelioracionim sistemima i o korišćenju poljoprivrednog zemljišta na području hidromelioracionih sistema. Svi korisnici poljoprivrednog zemljišta na području hidromelioracionog sistema imaju pravo i dužnost da koriste taj sistem. Hidromelioracione sisteme mogu graditi vodne zajednice i druge privredne organizacije, kao i političko-teritorijalne jedinice, i to iz sredstava investitora, investicionih zajmova ili dotacija. Način upravljanja sistemom je predodređen osnovnim planom korišćenja hidromelioracionog sistema i osnovnim planom korišćenja poljoprivrednog zemljišta na tom području. Pre potvrđivanja osnovnog plana korišćenja poljoprivrednog zemljišta od strane sreskog narodnog odbora poljoprivredni proizvođači mogu staviti svoje prigovore na plan. Organizacija koja upravlja hidromelioracionim sistemom donosi, pored toga, svake godine detaljni godišnji plan za korišćenje sistema. Individualni poljoprivredni proizvođači mogu koristiti sistem samo preko poljoprivredne zadruge ili poljoprivrednog dobra na osnovu međusobnog ugovora. Za korišćenje hidromelioracionog sistema privredne organizacije plaćaju određeni iznos organizaciji koja upravlja sistemom. Individualni proizvođači plaćaju odgovarajuće iznose organizaciji preko koje koriste melioracioni sistem. Zemljište individualnih poljoprivrednih proizvođača koji ga ne koriste u skladu sa osnovnim planom može se staviti pod prinudnu upravu za vreme od 5 do 10 godina;

Odluka o osnovnim planovima i o ekonomsko-tehničkoj dokumentaciji za korišćenje poljoprivrednog zemljišta. Postojeće poljoprivredne organizacije su obavezne da izrade osnovne planove za korišćenje poljoprivrednog zemljišta najkasnije do 30 septembra 1961, a poljoprivredne organizacije koje će se osnovati posle 30 septembra 1960, najkasnije godinu dana posle osnivanja.

Odluka o utvrđivanju procenta zemljišta prilikom arondacije. Arondacija u korist poljoprivrednih i drugih privrednih organizacija može se dozvoliti samo u slučajevima kad ove organizacije koriste najmanje 25% zemljišta na području hidro-

melioracionog sistema, koji je već izgrađen ili je u izgradnji, ili najmanje 10% ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u kompleksu koji je predmet arondacije. Arondacija u korist individualnih poljoprivrednih proizvođača može se dozvoliti samo ako je ugovorima o dugoročnoj kooperaciji obuhvaćeno najmanje 30% ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u kompleksu, koji je predmet arondacije;

Odluka o utvrđivanju novih područja određenih sreskih sudova u NR Sloveniji. U skladu sa ranije izvršenim izmenama područja određenih opština utvrđena su i nova područja nekih sreskih sudova, tako da sad ona pokrivaju područja tih opština (Grosuplje, Ljubljana, Rakek i Trbovlje). Područja sreskih sudova, koja obuhvataju teritoriju ukinutih opština, prilagođena su novim područjima opština (sreski sudovi u Kočevju, Mariboru i Novoj Gorici).

23 I 24 JUNA 1960

Na petnaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 23 juna 1960, Narodna skupština NR Slovenije pretrpela je izveštaj o kretanju privrede u NR Sloveniji od 1. januara do 30. juna 1960 i usvojila Rešenje o razrešenju predsednika Okružnog suda u Novoj Gorici, sudije Okružnog suda u Ljubljani i jednog sudije Okružnog suda u Novom Mestu i o izboru novog predsednika Okružnog suda u Novoj Gorici, 4 sudije Okružnog suda u Ljubljani, jednog sudije Okružnog suda u Murskoj Soboti i jednog sudije Privrednog suda u Kopru, kao i Rešenje o izboru ing. Pavla Jancera za člana Komisije Narodne skupštine NR Slovenije za tumačenje zakona.

Na četrnaestim odvojenim sednicama, 23 i 24 juna 1960, Republičko veće i Veće proizvođača usvojili su Zakon o fondu NR Slovenije za unapređenje kulturnih delatnosti, Zakon o fondu NR Slovenije za unapređenje izdavačke delatnosti, Zakon o završnom računu o izvršenju budžeta NR Slovenije (republičkog budžeta) za 1959, Odluku o potvrđivanju završnog računa republičkog investicionog fonda za 1959 godinu i Odluku o izmeni predračuna Vodnog fonda za 1960 godinu.

Republičko veće kao isključivo nadležno na četrnaestoj sednici, 23 i 24 juna 1960, usvojilo je Zakon o reorganizaciji nekih fakulteta Univerziteta u Ljubljani, Zakon o Visokoj školi za telesno vaspitanje, Zakon o Višoj agrarnoj školi u Mariboru, Zakon o Višoj stomatološkoj školi u Mariboru, Zakon o Višoj pravnoj školi u Mariboru, Zakon o Višoj pomorskoj školi u Piranu, Rešenje o izboru 7 članova Saveta Advokatskih komora Slovenije koje bira Narodna skupština NR Slovenije i Rešenje o godišnjem odmoru Republičkog veća (od 1. jula do 1. septembra 1960). Pored toga, Veće je donelo Rešenje o ponovnom izboru sledećih funkcionera Veća: predsednika ing. Pavla Jancera, potpredsednika Mihaela Dermastija i zapisničara Draga Seligera, Stana Satlera i Slavice Zirkelbach, kao i Rešenje o izboru Janeza Vipotnika za člana Odbora za prosvetu i kulturu Republičkog veća i Janda Rudolfa za člana Odbora za zdravstvo i socijalnu politiku Republičkog veća.

Veće proizvođača kao isključivo nadležno na četrnaestoj sednici, 23 i 24 juna 1960, usvojilo je Odluku o izboru novih funkcionera Veća: predsednika Lojzeta Očepka, potpredsednika Miha Berčiča i zapisničara Mare Fras, Franca Peršea i Ivana Vidiniča i Rešenje o godišnjem odmoru Veća proizvođača (od 1. jula do 1. septembra 1960).

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o fondu NR Slovenije za unapređenje kulturnih delatnosti. Sredstva ovog fonda predviđena su za pomoć u organizovanju značajnih kulturnih, naučnih i umetničkih manifestacija u zemlji i inostranstvu, kao i za propagandu i afirmaciju naših kulturnih dostignuća u inostranstvu. Ova sredstva ne mogu se koristiti za investicije, finansiranje redovne delatnosti kulturnih institucija, ni za stipendije ili drugu pomoć pojedincima. Prihodi fonda su određeni deo poreza na prihode iz autorskih prava, dotacija, pokloni, zadužbine i drugi nepredviđeni prihodi;

Zakon o fondu NR Slovenije za unapređenje izdavačke delatnosti. Sredstvima iz ovog fonda izdavačka delatnost u NR Sloveniji unapređuje se davanjem pomoći za izdavanje političke, ideološke, naučne, naučno-popularne i stručne literature, udžbenika, omladinske literature, domaće i strane klasične literature, kao i za muzičke, likovne i druge umetničke publikacije. Izvore sredstava ovog fonda predstavljaju doprinosi izdavačkih preduzeća, dotacije, pokloni itd;

Zakon o završnom računu o izvršenju budžeta Narodne Republike Slovenije (republičkog budžeta) za 1959 godinu, kojim se potvrđuje završni račun o izvršenju budžeta NR Slovenije za 1959 godinu;

Zakon o reorganizaciji nekih fakulteta Univerziteta u Ljubljani. Dosadašnji Fakultet za elektrotehniku i mašingradnju reorganizuje se u Fakultet za elektrotehniku i Fakultet za mašingradnju. Osejak za geografiju Prirodoslovnog fakulteta pripaja se Filozofskom fakultetu, dok se Osejak za biologiju istog fakulteta uključuje u sastav Fakulteta za agronomiju, šumarstvo i veterinarstvo. Dosadašnji Prirodoslovni fakultet i Fakultet za rudarstvo, metalurgiju i poljoprivrednu tehnologiju spajaju se u Fakultet za prirodne nauke i tehnologiju;

Zakon o Visokoj školi za telesno vaspitanje. Trogodišnja Viša škola za telesno vaspitanje u Ljubljani organizuje se u Visoku školu za telesnu kulturu. Prve dve godine nastava u ovoj školi obezbeđuje završnu višu stručnu spremu, dok će u toku naredne dve školske godine studenti moći da steknu završnu visoku stručnu spremu. U ovoj školi mogu da studiraju redovni i vanredni studenti;

Zakon o Višoj agronomskoj školi u Mariboru. Osniva se Viša agronomska škola u Mariboru, na kojoj će moći da se stiče viša stručna sprema. U ovu školu moći će da se upišu apsolventi srednjih poljoprivrednih škola ili drugih poljoprivrednih škola koje traju najmanje tri godine i u koje se primaju samo daci sa završenom osnovnom školom, zatim lica koja su završila škole za odrasle koje obezbeđuju isto obrazovanje kao i napred navedene škole, i na kraju kvalifikovani i visoko-kvalifikovani radnici, lica sa bar četiri godine prakse u poljoprivredi i svi koji su završili neku drugu četvorogodišnju srednju školu pod uslovom da polože prijemni ispit. Nastava u ovoj školi traje dve godine. Studenti mogu biti redovni ili vanredni;

Zakon o Višoj stomatološkoj školi u Mariboru. U ovoj novoj školi studenti se spremaju za stručni stomatološki rad u zdravstvenim institucijama, za koji je potrebna viša stručna sprema. U školu čija nastava traje tri godine (6 semestara) mogu da se upišu lica koja su završila odgovarajuću srednju školu, koja traje najmanje tri godine i u koju se mogu upisati samo daci sa završenom osnovnom školom, lica sa završenom školom za odrasle, koja daje isto obrazovanje kao pomenuta škola, zatim lica koja nisu završila navedene škole pod uslovom da su provela najmanje 4 godine na uspešnoj praksi u zdravstvenoj službi i da polože prijemni ispit i, na kraju, lica sa završenom drugom srednjom školom od najmanje 4 godine;

Zakon o Višoj pravnoj školi u Mariboru. Osniva se Viša pravna škola u Mariboru, koja apsolvencijama određuje višu stručnu spremu. Nastava u ovoj školi traje 2 godine. U školu mogu da se upišu lica koja ispunjavaju slične uslove u odnosu na pravnu struku, kao što su uslovi za upis u pomenute više škole;

Zakon o Višoj pomorskoj školi u Piranu. I ova škola, koja traje 2 godine i obrazuje i usavršava studente za tehničke poslove u pomorstvu, daje višu stručnu spremu. U školi je predviđeno nautičko i mašinsko odeljenje. U nautičko odeljenje mogu se upisati lica koja su završila nautički otečaj pomorske srednje škole i položila ispit za poručnika trgovačke mornarice, dok se u mašinsko odeljenje mogu upisati lica koja su završila mašinski otečaj pomorske srednje škole ili tehničku mašinsku školu i položila ispit za pomorskog mašinistu III klase ili oni pomorski mašinisti III klase koji nemaju predviđeno obrazovanje, ali poseduju odgovarajuću praksu od 3 godine i polože prijemni ispit. Prva godina nastave u ovoj godini vrši se na brodovima. Studenti mogu biti samo redovni;

Odluka o potvrđivanju završnog računa republičkog investicionog fonda za 1959 godinu. Od raspoloživih 4.177.285.000 din. u 1959 godini iz ovog fonda je utrošeno 3.389.615.000 din. Neiskorišćena sredstva ovog fonda iznose 788.147.000 din;

Odluka o izmeni predračuna Vodnog fonda za 1960 godinu. Prihodi i rashodi Vodnog fonda NR Slovenije predviđeni predračunom za 1960 povećani su za 11 miliona din.

Dr. M. P.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR BOSNE I HERCEGOVINE

8 JUNA 1960

Na jedanaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 8 juna 1960, Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine pretrpela je i usvojila Izveštaj Izvršnog veća o funkcionisanju komunalnog sistema u NR Bosni i Hercegovini, Izveštaj Izvršnog veća o kretanju privrede za period januar — mart 1960, sa dopunskim pokazateljima za mesec april, izveštaje o radu republičkih privrednih komora (Poljoprivredno-šumarske, Trgovinske, Ugostiteljske i Znanstvske komore), Odluku o potvrdi izmena i dopuna Statuta Sreza Sarajevo i Odluku o izboru povremenih sudija Višeg privrednog suda NR Bosne i Hercegovine. Usvojena je i ostavka jednog člana Izvršnog veća, zbog odlaska na novu dužnost.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim jedanaestim odvojenim sednicama, 8 juna 1960, usvojili su Zakon o radnom odnosu kućnih pomoćnica i Zakon o dopuni Zakona o raspodeli prihoda iz zajedničkih izvora.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je na jedanaestoj sednici, 8 juna 1960, Zakon o višim ekonomsko-komercijalnim školama u Sarajevu i Banjoj Luci, Zakon o odmaralištima za decu i omladinu i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u NR Bosni i Hercegovini.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, usvojilo je na jedanaestoj sednici, 8 juna 1960, Odluku o odobrenju izmena i dopuna Statuta Znanstvske komore NR Bosne i Hercegovine i izmeni člana 39 Statuta Udruženja elektrodistributivnih preduzeća NR Bosne i Hercegovine, kao i Odluku o određivanju predstavnika Veća proizvođača u organe samoupravljanja republičkih privrednih komora.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o radnom odnosu kućnih pomoćnica utvrđuje pojam kućne pomoćnice i kućnih poslova, način zasnivanja i prestanka radnog odnosa, određuje minimalni iznos plate i reguliše radno vreme i odmor kućnih pomoćnica. Zakon dalje obezbeđuje kućnoj pomoćnici noćni odmor u trajanju od najmanje osam sati, a ako je mlađa od 18 godina, u trajanju od najmanje devet sati, kao i dnevni odmor u neprekidnom trajanju od

najmanje dva sata. Posebno se reguliše položaj lica koja redovno vrše kućne poslove, ali s nepunim radnim vremenom. U kaznenim odredbama predviđene su kazne za poslodavce koji se ne pridržavaju odredaba zakona;

Zakon o dopuni Zakona o raspodeli prihoda iz zajedničkih izvora predviđa da se srezovima i opštinama isplaćuju dotacije srazmerno ostvarenim prihodima od stanovništva. Ovim načinom isplate, sprečava se da sreski narodni odbori neopravdano zadržavaju deo dotacija opštinskih narodnih odbora koji im pripada srazmerno visini ubranih prihoda od stanovništva. Republički Državni sekretarijat za poslove finansija ovlašćen je da donese bliže propise o načinu isplate dotacija srezovima;

Zakon o višim ekonomsko-komercijalnim školama u Sarajevu i Banjoj Luci predviđa osnivanje ovih škola kao nastavnih ustanova za obrazovanje kadrova ekonomsko-komercijalne struke. Škole mogu imati redovne i vanredne studente. Pored lica koja su završila stručnu školu odnosno gimnaziju ili njoj ravnu školu, u škole se mogu upisati i lica koja su završila osnovnu osmogodišnju ili njoj ravnu školu ako su sa uspehom provela najmanje četiri godine na poslovima ekonomsko-komercijalne struke i položila prijemni ispit. U škole se mogu upisati i lica koja nisu završila navedene škole ako imaju šestogodišnji radni staž na ekonomsko-komercijalnim poslovima i ako polože prijemni ispit. Školovanje traje dve godine. Zakon sadrži i odredbe koje daju mogućnost da se istaknuti stručnjaci iz prakse prekvalifikuju za nastavnike u ovim školama, čime se pojačava veza nastave sa savremenom praksom;

Zakon o odmaralištima za decu i omladinu predviđa mogućnost osnivanja stalnih i sezonskih odmarališta za decu i omladinu razdvajajući ih na odmarališta za decu od 4—7 godina, od 7—14 godina i za omladinu preko 14 godina. Odmarališta mogu biti smeštena samo u zgradama. Odmaralište ima svojstvo pravnog lica i posluje po propisima koji važe za samostalne ustanove. Ono ima svoja pravila i njime upravlja upravni odbor i upravnik, a postoji i stručni kolegijum kao savetodavni organ upravnika. Pri republičkom savetu za socijalnu politiku i savetima sreskih narodnih odbora nadležnim za poslove socijalne zaštite obavezno, a pri opštinskim narodnim odborima prema potrebama i uslovima, formiraju se komisije za odmarališta radi koordiniranja rada osnivača i zainteresovanih organa i organizacija kao i radi unapređenja i razvijanja odmarališta za decu i omladinu;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u Bosni i Hercegovini predviđa razdvajanje dosadašnjeg Saveta za nauku i kulturu u dva saveta: Svet za kulturu i Svet za nauku. Zakon određuje zadatke novoformiranih saveta kao i ustanova koje daju predstavnike u ove savete.

Z. H.

SEDNICE NARODNOG SOBRANJA NR MAKEDONIJE

27 I 28 APRILA 1960

Na šesnaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 27 aprila 1960, Narodno sobranie NR Makedonije pretreslo je Izveštaj Univerzitetskog saveta Univerziteta u Skopju o radu Univerziteta u 1958/1959 godini, saslušalo obrazloženje predloga Zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača i usvojilo Izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Narodnog sobranja u prvom tromesečju 1960. Uvodnu reč o Izveštaju Univerzitetskog saveta dao je predsednik Univerzitetskog saveta Aleksandar Grličkov, član Izvršnog veća, dok je obrazloženje Zakonskog predloga o zdravstvenom osiguranju podneo Asen Simitičev, član Izvršnog veća. U toku pretresa o Izveštaju Univerzitetskog saveta, Sobranie je ukazalo na složenost problema i brojne zadatke koji pretstoje u radu Univerziteta, s obzirom na reformu visokog školstva. Pretres je završen prostim prelaskom na dnevni red.

Republičko veće na četrnaestoj i Veće proizvođača na petnaestoj sednici, 28 aprila 1960, usvojili su Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača i doneli Odluku o određivanju broja predstavnika društvene zajednice u skupštinama i upravnim odborima u republičkim privrednim komorama.

Republičko veće kao isključivo nadležno usvojilo je, 28 aprila 1960, Zakon o prosvetno-pedagoškoj službi, Zakon o podizanju javnih spomenika, Zakon o pozorištima i ostalim scensko-umetničkim ustanovama, Odluku o utvrđivanju prestanka poslaničkog mandata i određivanju dopunskih izbora za upražnjeno mesto narodnog poslanika Republičkog veća u izbornom srezu Probištip i Odluku o potvrđivanju Mandatno-imunitetnog odbora Republičkog veća o otpočinjanju krivičnog postupka protiv narodnog poslanika Grujevi Stojmenića iz Krive Palanke. Za predsednika Veća Republičko veće je ponovo izabralo ing. Kira Georgijevskog, narodnog poslanika iz Skopja, za potpredsednika Tahiri Kamurana, a za zapisničare narodne poslanike Maru Minanovu, Tairi Džemaila i Aleksandra Martinovskog.

Veće proizvođača kao isključivo nadležno usvojilo je, 28 aprila 1960, Odluku o određivanju predstavnika Veća pro-

izvođača u skupštinama i upravnim odborima republičkih privrednih komora i Odluku o utvrđivanju prestanka poslaničkog mandata o određivanju dopunskih izbora za narodne poslanike Veća proizvođača u izbornim srezovima Đevdelijski, Skopje — Idadija IV, Tetovo II i Kičevo. Veće proizvođača je ponovo za predsednika Veća izabralo narodnog poslanika Temelkovski Borka, za potpredsednika Petrovski Milana, a za zapisničare narodne poslanike Georgijevski Milanča, Veleviski Miška i Cekovski Kira.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača uvodi osnovno i prošireno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača. Osnovno osiguranje obezbeđuje pravo korišćenja zdravstvenog osiguranja bez neposrednog plaćanja dela troškova zdravstvene zaštite, dok se prošireno osiguranje može ustanoviti na području pojedinog sresa ili opštine ako to dozvoljava ekonomsko stanje poljoprivrednih proizvođača i razvijenost zdravstvene službe. Zakon predviđa obrazovanje fondova za zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača, čija se finansijska sredstva obezbeđuju učešćem osiguranika određenim procentom na katastarski prihod i određenim iznosom po osiguraniku, kao i učešćem budžeta narodnih odbora;

Zakon o prosvetno-pedagoškoj službi uvodi prosvetno-pedagošku službu radi unapređenja vaspitanja o obrazovanju u školama i drugim ustanovama, a za vaspitanje i obrazovanje. Zadatak službe je proučavanje predgodišnjih problema i saradnja sa organima upravljanja u školama i drugim ustanovama za vaspitanje i obrazovanje, kao i nadzor u sprovođenju vaspitno-obrazovnih procesa. Zakonom se regulišu pitanja o organizaciji i radu ove službe, kao i pitanja međusobnih odnosa organa prosvetno-pedagoške službe i njihovih odnosa prema drugim organima i ustanovama;

Zakon o podizanju javnih spomenika. U smislu ovog zakona javni spomenici su dela iz oblasti arhitekture, skulpture i slikarstva, koja imaju umetničku vrednost, a podignuta su na javnim mestima. Zakon reguliše način i uslove pod kojima se javni spomenici mogu podizati;

Zakon o pozorištima i ostalim scensko-umetničkim ustanovama predstavlja izvršenje obaveze republičkog zakonodavnog organa, predviđene saveznom Opštim zakonom o pozorištima, kojim se obavezuju republike da donesu svoje republičke zakone o pozorištima. Zakon reguliše ukupnu materiju iz oblasti rada pozorišta. Osim toga, zakonom se filharmonije, simfoniski orkestri, ansambli narodnih igara i horovi smatraju kulturno-umetničkim ustanovama koje samostalno scenski izvođe umetnička dela;

Odluka o određivanju broja predstavnika društvene zajednice u skupštinama i upravnim odborima republičkih privrednih komora utvrđuje da u Skupštini Trgovinske komore učestvuju 18 predstavnika društvene zajednice a u njenom upravnom odboru 6; u Skupštini Ugostiteljske komore 14 a u upravnom odboru 5; u Skupštini Poljoprivredno-šumarske komore 32 a u upravnom odboru 9 i u Skupštini Zanatske komore 26 a u upravnom odboru 5 predstavnika društvene zajednice;

Odluka o utvrđivanju prestanka poslaničkog mandata utvrđuje da je narodnom poslaniku Trajku Nikovu, izabranom u izbornom srezu Probištip, prestao mandat usled stupanja u službu državne uprave, i određuje da se u tom izbornom srezu izvrše dopunski izbori za poslanika Republičkog veća.

30 I 31 MAJA 1960

Na sedamnaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 30 maja 1960, Narodno sobranie NR Makedonije saslušalo je ekspozee predstavnika Izvršnog veća Rista Džunova o kretanju privrede u periodu januar — mart 1960, Metodija Mitevskog o predlogu Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta, predlogu Zakona o iskorišćavanju pašnjaka, predlogu Zakona o zaštiti zemljišta od erozija i poroja i predlogu Zakona o prestanku važnosti pojedinih zakona iz oblasti poljoprivrede. Sobranie je, osim toga, pretresalo Izveštaj o problemima sudstva u Republici, o čemu je uvodnu reč dao državni sekretar za pravosudnu upravu Blagoje Lekov, i donelo odluku o utvrđivanju broja sudija Vrhovnog suda NR Makedonije, Višeg privrednog suda NR Makedonije, okružnih i okružnih privrednih sudova u Republici, kao i Odluku o razrešenju i izboru predstavnika Okružnog suda u Tetovu.

Republičko veće na petnaestoj i Veće proizvođača na šesnaestoj sednici, 30 i 31 maja 1960, usvojili su Izveštaj o kretanju privrede u periodu januar—mart 1960, Zakon o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta, Zakon o iskorišćavanju pašnjaka, Zakon o zaštiti zemljišta od erozija i poroja, Zakon o prestanku važnosti pojedinih zakona iz oblasti poljoprivrede i Odluku o normama za doprinos u vezi sa osnovnim zdravstvenim osiguranjem poljoprivrednih proizvođača za 1960.

Veće proizvođača je kao isključivo nadležno, 31 maja 1960, potvrdilo Odluku Mandatno-imunitetnog odbora Veća o nedavanju odobrenja za otvaranje krivičnog postupka protiv jednog od narodnih poslanika—članova Veća.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta reguliše način iskorišćavanja poljoprivrednog zemljišta u društvenoj svojini, građanskoj svojini i zemljišta na području hidromelioracionih sistema. Prema Zakonu, arondacija poljoprivrednog zemljišta može se vršiti samo ako površine zemljišta koje koriste

poljoprivredne organizacije iznose više od 30% ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u potesu odnosno 10% na području hidromeliorativnih sistema;

Zakon o iskorišćavanju pašnjaka. Pašnjakom se smatra ono poljoprivredno zemljište čije se najracionalnije korišćenje vrši ispašom stoke. Zakon reguliše korišćenje pašnjaka u građanskoj svojini, dok se pašnjaci u društvenoj svojini predaju na trajno korišćenje stočarskim privrednim organizacijama i zadrugama, preko kojih pašnjake mogu koristiti individualni stočari uz plaćanje naknade;

Zakon o zaštiti zemljišta od erozije i poroja predviđa zaštitu zemljišta radi njegovog osposobljavanja za savremenu poljoprivrednu odnosno šumarsku proizvodnju, kao i radi sprečavanja štete na poljoprivrednim objektima od erozije i poroja;

Zakon o prestanku važnosti pojedinih zakona iz oblasti poljoprivrede predviđa prestanak važnosti Zakona o unapređenju stočarstva, Zakona o unapređenju lozarstva i Zakona o suzbijanju i uništavanju korova, kao i propisa donetih na osnovu tih zakona, pošto su sva pitanja iz oblasti poljoprivrede regulisana naknadno donetim saveznom Zakonom o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta i drugim republičkim zakonima;

Odluka o normama doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača za 1960. između ostalog, predviđa da se sa katastarskih prihoda i drugih sporednih privrednih delatnosti, doprinos za zdravstveno osiguranje obračunava za sva domaćinstva koja su oporezivana porezom iz poljoprivrede prema opštoj stopi od 5%.

27 JUNA 1960

Na osamnaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača 27 juna 1960. Narodno sobranje NR Makedonije pretreslo je Informaciju o stanju i problemima fizičke kulture u Republici, pošto je prethodno saslušalo ekspozice predstavnika Izvršnog veća Reis Šakirija o problemima fizičke kulture, kao i reč predsednika Saveza sportova Makedonije Jovana Perčuklievskog. Zatim je pretresao Izveštaj Odbora za pretnost i žalbe o radu Odbora u prvom polugodu 1960 i donesena Odluka o određivanju letnjeg odmora Narodnog sobranja u 1960.

Republičko veće na šesnaestoj i Veće proizvođača na sedamnaestoj sednici, 27 juna 1960, usvojilo su Odluku o dodeljivanju sredstava iz Rezervnog fonda Republike Tetovskom srezu u iznosu od 100 miliona dinara, bez obaveze vraćanja, radi podmirjenja štete nastale zemljotresom u Tetovskom srezu u 1960.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je 27 juna 1960 Zakon o smeštaju dece u druge porodice, Zakon o Višoj školi za socijalne radnike, Zakon o državnim praznicima u NR Makedoniji, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o dobrovoljnim protivpožarnim društvima, Odluku o razrešenju i izboru članova Saveta Advokatske komore u Skopju i Odluku određivanju dopunskih izbora za narodnog poslanika Republičkog veća u izbornom srezu Kičevu II. Veće je takođe usvojilo i Izveštaj Mandatno-imunitetnog odbora o verifikaciji mandata Blaža Janeva, izabranog za narodnog poslanika u izbornom srezu Probištip.

Veće proizvođača je kao isključivo nadležno potvrdilo 27 juna 1960 izbor Đorđa Todova za narodnog poslanika, izabranog na dopunskim izborima u izbornom srezu Devdelji. Pre prelaska na dnevni red, pretstavnik Izvršnog veća Boro Čaušev odgovorio je na pitanje jednog narodnog poslanika.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o smeštaju dece u druge porodice predviđa uslove pod kojima deca koja su ostala bez roditelja i deca koja su

ostala bez roditeljske nege ili su im razvitak i zdravlje ugroženi u njihovoj porodici mogu biti poverena na negu, čuvanje i vaspitanje drugim porodicama;

Zakon o Višoj školi za socijalne radnike osniva tu školu, u kojoj će školovanje trajati dve godine, a čiji zadatak je da priprema kadrove za vršenje stručnih poslova u oblasti socijalnih službi;

Zakon o državnim praznicima u NR Makedoniji za državne praznike proglašava 2 avgust — Dan Ilindenskog ustanka i 1. Zasedanja ASNOM-a, i 11 oktobar — Dan narodnog ustanka Makedonije;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o dobrovoljnim protivpožarnim društvima uskladuje pojedine njegove odredbe u oblasti obrazovanja protivpožarnih jedinica u naseljenim i industrijskim mestima sa kasnije donetim propisima. Zakon ujedno reguliše i status službenika protivpožarnih saveza u skladu sa Zakonom o javnim službenicima.

P. K.

SEDNICA REPUBLIČKOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE NR CRNE GORE

31 MAJA 1960

Republičko veće Narodne skupštine NR Crne Gore na svojoj jedanaestoj sednici, 31 maja 1960, usvojilo je kao isključivo nadležno Zakon o osnivanju Ekonomskog fakulteta u Titogradu i Zakon o prosvetno-pedagoškoj službi.

Akti koje je Dom usvojio:

Zakon o osnivanju Ekonomskog fakulteta u Titogradu. Osniva se Ekonomski fakultet u Titogradu u sastavu Univerziteta u Beogradu, kao samostalna ustanova zasnovana na načelima društvenog upravljanja. Fakultet će početi sa radom u školskoj 1960/1961. Do donošenja statuta nastava će se izvoditi po privremenom nastavnom planu, koji utvrđuje komisija iz reda univerzitetskih nastavnika imenovana od Univerzitetskog saveta Univerziteta u Beogradu. Ova komisija će takođe izvršiti izbor nastavnog osoblja i upis studenata. Statut fakulteta podnosi se na potvrdu Izvršnom veću NR Crne Gore. Materijalna sredstva potrebna za rad fakulteta obezbeđuju se iz dotacija Narodne Republike Crne Gore i drugih izvora;

Zakon o prosvetno-pedagoškoj službi. U uslovima društvenog upravljanja prosvetno-pedagoška služba dobija instruktivno-pedagoški karakter. Ona pomaže i potiče inicijativu, stvaralaštvo i primenu savremenijih metoda u nastavi i na taj način doprinosi opštem napretku školstva. Administrativno-kontrolna funkcija ostaje kao sastavni ali podređeni oblik rada prosvetno-pedagoške službe. Prosvetno-pedagoška služba se organizuje u cilju unapređivanja vaspitanja i obrazovanja u školama, preškolskim ustanovama i drugim ustanovama za vaspitanje i obrazovanje. Ona obavlja svoje poslove preko prosvetnih savetnika, koji imaju zadatak da pružaju pomoć nastavno-vaspitnom osoblju u stručnom i pedagoškom usavršavanju, u organizovanju nastavno-vaspitnog rada, da ga upoznaju sa iskustvima drugih škola i ukazuju na uočene nedostatke. Poslove prosvetno-pedagoške službe vrši Republički zavod za unapređenje školstva. Njegovi organi su zavodi za prosvetno-pedagošku službu za područja dve ili više opština, koji imaju zadatak da obavljaju poslove prosvetno-pedagoške službe u osnovnim školama, školama sa praktičnom obukom i specijalnim školama.

A. P.

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

SEDNICA 15 JUNA 1960

Savezno izvršno veće je razmatralo Pregled kretanja privrede za period januar—april 1960, koji je pripremio Sekretarijat SIV-a za opšte privredne poslove. Na sednici je konstatovano da je došlo do daljeg porasta privredne aktivnosti, a naročito do značajnog povećanja industrijske proizvodnje, produktivnosti rada i izvoza. Međutim, ukazano je i na neke slabosti koje treba u narednom periodu otklanjati. To se pre svega odnosi na uskladjivanje odnosa između potrošnje i proizvodnje, obrtna sredstva, proizvodnju reprodukcionog materijala i na uskladjivanje izvoza sa uvozom. Pregled kretanja privrede biće upućen Saveznoj narodnoj skupštini.

Na sednici su razmatrani i prihvaćeni sledeći predlozi zakonskih propisa:

Predlog zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi, Predlog opšteg zakona o organizaciji zdravstvene službe, Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o stanbenim odnosima, Predlog zakona o visokoj školi političkih nauka, Predlog zakona o poslovanju privrednih jedinica kazneno-

popravnih ustanova i Predlog zakona o produženju mandata radničkih saveta. Svi ovi predlozi zakona biće upućeni Saveznoj narodnoj skupštini.

Savezno izvršno veće je zatim usvojilo nekoliko uredaba i to:

Uredbu o Saveznom geološkom zavodu, kojom se osniva ovaj zavod kao upravna ustanova pod nadzorom Sekretarijata SIV-a za industriju. Zavod će proučavati pitanja organizacije, rada i unapređenja geološke službe, kao i druga pitanja vezana za ovu službu. Radom zavoda upravljaće savet sačinjen od pretsednika i najviše 20 članova;

Uredbu o Institutu za istraživanja nuklearnih sirovina. Kao samostalna ustanova, pod nadzorom Savezne komisije za nuklearnu energiju, institut će vršiti istraživanja nuklearnih sirovina na teritoriji Jugoslavije;

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o prometu žitarica i preradevinna žitarica na veliko. Prometom žitarica na veliko se mogu baviti, pored privrednih organizacija koje su to dosad činile, i trgovinska preduzeća koja nisu specijalizovana kao i kombinati za preradu žitarica i preradevinna od žitarica, ali uz prethodnu saglasnost republičkih sekretarijata za robni promet. Pored toga, ukida se pravo na obavljanje prometa na veliko žitaricama na zrnu poslovnim savezima

zemljoradničkih zadruga, a promet prerađevinama od žitarica potpuno se liberalizuje;

Uredbu o izmenama i dopunama tarife poreza na promet, kojom se usklađuju stope poreza na promet za putničke automobile i motocikle sa nedavno donetom Carinskom tarifom na uvoz opreme.

Na sednici su takođe prihvaćene sledeće odluke:

Odluka o načinu i uslovima trošenja sredstava rezervnih fondova političko-teritorijalnih jedinica, kojom se predviđa da odluke o dodeljivanju sredstava iz rezervnog fonda političko-teritorijalnih jedinica donose predstavnički organi, a zahtevi za dodeljivanje ovih sredstava podnose se nadležnom upravnom organu. Pored toga, Odlukom je predviđeno za koje potrebe se mogu tražiti ova sredstva, kao i da se mogu davati u vidu zajma ili bez obaveze vraćanja;

Odluka o utvrđivanju najviših prodajnih cena za sirovu kožu sa izmenama i dopunama Tarife poreza na promet. Povećavaju se prodajne cene za sirovu kožu (goveđu, teleću, jagneću i drugo) kako bi se uskladile sa povećanjem cena ovih koža na svetskom tržištu, a istovremeno se smanjuje porez na promet za prerađenu kožu, kako ne bi došlo do većeg porasta cena gotove obuće;

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o načinu i uslovima obezbeđenja stranih sredstava plaćanja za finansiranje investicija. Izmenama je predviđeno da Jugoslovenska investiciona banka može obezbediti strana sredstva plaćanja ne samo pojedinim investitorima već i uvoznim preduzećima i proizvođačima opreme. Banka može takođe dozvoliti finansiranje investicija i obrtnih sredstava iz sredstava koja dobije na osnovu uvoza reprodukcionog materijala ili komercijalnog kredita iz inostranstva, za koji je dala garanciju, pod uslovom da joj korisnici unapred polože depozit u utvrđenom procentu;

Odluka o produženju važenja Odluke o privremenom otklanjanju dejstva povećanja plata, penzija i prihoda od zgrada na sticanje pojedinih prava, Odluka o ukidanju Odbora SIV-a za organizaciona i upravna pitanja i Odluka o dodeljivanju posebnog dodatka službenicima koji rade u saveznom organima uprave.

Na kraju Savezno izvršno veće je donelo Odluku o otvaranju ambasade FNRJ u Kongu i ratifikovalo nekoliko međunarodnih sporazuma.

SEDNICA 28 JUNA 1960

Savezno izvršno veće razmatralo je i usvojilo Predlog zakona o patentima i tehničkim unapređenjima i Predlog zakona o izvršenju saveznog budžeta za 1959. Oba predloga zakona biće upućena Saveznoj narodnoj skupštini.

Zatim je na sednici usvojeno nekoliko uredaba i to:

Uredba o ustanovljavanju posebnog dodatka za službenike prosvetnih i naučnih ustanova koji rade pod uslovima štetnim po zdravlje. Uredbom se omogućuje republičkim izvršnim većima da mogu ustanoviti poseban dodatak u visini do 8.000 din. mesečno za službenike koji rade pod uslovima štetnim po zdravlje u školama i drugim ustanovama za vaspitavanje i obrazovanje, u naučnim ustanovama, u zavodima, institutima, laboratorijama i sl. i u višim i visokim školama, fakultetima i univerzitetima koji nemaju položaj samostalnih naučnih ustanova. Pod uslovima štetnim po zdravlje smatra se rad u zoni dejstva rendgena, radijuma i drugog jonizujućeg zračenja, kao i rad sa toksičnim i po zdravlje štetnim hemiskim sredstvima, odnosno sa zaraznim materijalom;

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o radnim odnosima i nagrađivanju umetničkog osoblja;

Uredba o dopuni Uredbe o osnivanju i ukidanju određenih saveznih organa uprave, kojom se predviđa da Savezni ured

za cene postane organ uprave u sastavu Državnog sekretarijata za poslove robnog prometa; i

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o zemljariji, zajedno sa Odlukom o stopama zemljarije koju plaćaju državni organi i ustanove, društvene organizacije i samostalne ustanove.

Savezno izvršno veće je takođe usvojilo sledeće odluke:

Odluku o evidenciji i kontroli cena, kojom je predviđeno da se radi održavanja stabilnosti tržišta vrši evidencija cena određenih proizvoda koji su od važnosti za tržište i životni standard. Proizvode za koje će se voditi evidencija cena određuje Državni sekretarijat za poslove robnog prometa, a upravne poslove u vezi sa evidencijom i kontrolom cena vršiće Savezni ured za cene. Na osnovu ove Odluke proizvođačke organizacije su dužne da o nameravanom povišenju cena proizvoda koji podležu evidenciji cena dostave izveštaje Saveznom uredu za cene na 30 dana pre nego što pristupe prodaji po povišenim cenama. Ako Savezni ured za cene smatra da povišenje nije u skladu sa uslovima tržišta, preduzeće odgovarajuće mere. Odlukom je takođe predviđen način evidencije i kontrole cena koje vrše opštinski narodni odbori;

Odluku o odobravanju zajmova iz sredstava Opšteg investicionog fonda za nabavke domaće opreme serijske proizvodnje u 1960. Odlukom je predviđeno da Jugoslovenska investiciona banka može odobravati privrednim organizacijama, koje proizvode teretna motorna vozila i autobuse domaće serijske proizvodnje za prodaju tih proizvoda na kredit, zajmove do ukupnog iznosa od 3.200 miliona din., sa rokom otplate do 5 godina i uz kamatu od 4% godišnje. Privredne organizacije mogu ovim sredstvima kreditirati kupce ako oni učestvuju sa najmanje 50% vlastitih sredstava, odnosno sa najmanje 30% vlastitih sredstava pri nabavci vozila za javni drumski i gradski saobraćaj i za gradsku čistoću. Predviđeno je takođe da Jugoslovenska investiciona banka može odobravati zajmove do 1.000 miliona din. privrednim organizacijama tekstilne industrije, trgovine i ugostiteljstva za kreditiranje kupaca pod određenim uslovima pri kupovini utvrđene domaće opreme serijske proizvodnje;

Odluku o načinu naplaćivanja i raspoređivanja naknade za iskorišćavanje narodnih književnih i umetničkih tvorevina. Odlukom je predviđeno da se za iskorišćavanje narodnih književnih i umetničkih tvorevina putem izvođenja naplaćuje naknada na isti način kao što se naplaćuje za izvođenje ostalih autorskih dela. Od tako naplaćenih sredstava 25% se uplaćuje u Savezni, a 75% u republičke fondove za unapređivanje kulturnih delatnosti;

Odluku o načinu regulisanja otplate privrednih organizacija unutrašnje trgovine i ugostiteljstva po zajmovima za obrtna sredstva za povećani obim poslovanja koje dospevaju u 1960 i Odluku o raspodeli ukupnog prihoda privrednih organizacija za priređivanje sajмова i privrednih izložbi.

Odluku o rokovima za saobraćavanje finansiskog poslovanja naučnih ustanova sa odredbama Zakona o načinu finansiranja naučnih ustanova, Odluku o roku za primenu odredaba člana 17 i 24 Zakona o načinu finansiranja naučnih ustanova, Privremenu odluku o načinu utvrđivanja minimalnih ličnih dohodaka naučnih, stručnih i drugih radnika naučnih ustanova i Odluku o određivanju organa koji će davati saglasnost na pravilnike o nagrađivanju naučnih, stručnih i drugih radnika naučnih ustanova.

Na sednici je takođe odlučeno da Jugoslavija učestvuje na Međunarodnoj izložbi rada, koja će se iduće godine održati u Torinu i u vezi s tim usvojena je Odluka o formiranju Generalnog komesarijata Jugoslovenske sekcije za ovu izložbu.

Na kraju Savezno izvršno veće je ratifikovalo nekoliko međunarodnih sporazuma.

J. M.

SINDIKAT PROSVETNIH I NAUČNIH RADNIKA JUGOSLAVIJE

Sindikata prosvetnih i naučnih radnika Jugoslavije¹ je društveno-politička sindikalna organizacija radnika u oblasti školstva, nauke i prosvete. Sindikat je osnovan na Kongresu održanom od 10 do 12 decembra 1959 u Beogradu.

Sindikata je nastao spajanjem Udruženja učitelja, nastavnika i profesora, Udruženja nastavnika stručnih škola, Udruženja vaspitača, Udruženja nastavnika i vaspitača specijalnih škola, Saveza udruženja univerzitetskih nastavnika i vanuniverzitetskih naučnih radnika, Saveza društava bibliotekara, Saveza društava muzejsko-konzervatorskih radnika i Saveza udruženja arhivskih radnika. Sindikat u je sastavu Saveza sindikata Jugoslavije (SSJ) i Federacije sindikata službenika i radnika javnih službi. Preko SSJ Sindikat je kolektivni član Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

RAZVOJ. Na Opštoj zemaljskoj konferenciji radnika i nameštenika Jugoslavije, održanoj od 23 do 25 januara 1945 u Beogradu, pored ostalih sindikata, osnovan je i Savez intelektualnih radnika i državnih službenika. Odlukom Glavnog odbora Jedinstvenih sindikata radnika i nameštenika Jugoslavije od 12 marta 1945 ovaj Savez je rasformiran i stvoreni su savezi po strukama, među kojima i Savez prosvetnih radnika Jugoslavije u koji su ušli službenici zaposleni u školama, vaspitnim, naučnim, kulturnim i umetničkim ustanovama. I Kongres Saveza prosvetnih radnika Jugoslavije održan je od 14 do 16 jula 1946 u Beogradu. Pošto je na I Kongresu Jedinstvenih sindikata radnika i nameštenika Jugoslavije (24—28 oktobra 1948) donesena Odluka o promeni imena ove organizacije u Savez sindikata Jugoslavije, dotadašnji sindikalni savezi po strukama dobili su nazive »sindikata«, pa je tako i Savez prosvetnih radnika promenio ime u Sindikat prosvetnih radnika Jugoslavije. II Kongres Sindikata prosvetnih radnika Jugoslavije održan je od 24 do 26 aprila 1949 u Zagrebu. VII Plenum Centralnog odbora Sindikata prosvetnih radnika, održan 23 oktobra 1950, doneo je Odluku da se Sindikat rasformira i osnuju Sindikat učitelja i nastavnika (samo za nastavničko osoblje u svim školama sem univerziteta) i Sindikat radnika i službenika kulturno-umetničkih ustanova (za radnike pozorišta, filma i radija), a da se Savez udruženja univerzitetskih nastavnika i vanuniverzitetskih naučnih radnika i Savez likovnih umetnika Jugoslavije prime kao posebne organizacije u Savez sindikata Jugoslavije. U Beogradu je od 11 do 13 jula 1951 održan Kongres Sindikata učitelja i nastavnika Jugoslavije na kome je rešeno da se umesto toga Sindikata obrazuju u okviru Saveza sindikata 5 udruženja za nastavnički kadar prema određenim vrstama škola u kojima održava nastavu. Krajem 1951 i početkom 1952 održani su osnivački kongresi ovih udruženja.

Razvojem sistema društvenog samoupravljanja i jačanjem uloge lokalnih organa narodne vlasti sve se više osećala potreba za stvaranjem jedinstvene sindikalne organizacije prosvetnih radnika. 26 marta 1959 u Beogradu su održani posebni plenarni sastanci centralnih odbora svih udruženja prosvetnih radnika na kojima su razmatrane prednosti jedinstvene sindikalne organizacije za sve prosvetne radnike i prosvetnu službu uopšte, a 27 marta održan je zajednički sastanak svih centralnih odbora bivših udruženja na kome je rešeno da se osnuje Sindikat prosvetnih i naučnih radnika Jugoslavije. U toku narednih meseci održavani su skupovi, plenarni sastanci i kongresi nekih udruženja na kojima je takođe konstatovano da treba stvoriti jednu sindikalnu organizaciju za sve prosvetne radnike. U toku druge polovine 1959 izvršene su odgovarajuće organi-

zacione promene i pripreme za osnivanje novog sindikata. Osnivački kongres Sindikata prosvetnih radnika Jugoslavije (decembar 1959) doneo je Statut i odredio naredne zadatke Sindikata.

ZADACI. Sindikat prosvetnih i naučnih radnika Jugoslavije, ima zadatke da, u saradnji sa organima narodne vlasti i zainteresovanih društvenih organizacija, proučava određene probleme i na njima aktivira članstvo i time radi na daljem razvijanju školstva, prosvete i nauke; pomaže stručno i ideološko usavršavanje svojih članova; razvija delatnost na prosvetnom uzdizanju naroda; saraduje sa organima narodne vlasti i društvenim organizacijama na unapređenju društvenog upravljanja u školstvu i prosveti i podizanju nastavnog, vaspitnog, prosvetnog i naučnog rada na viši nivo; brine se o životnim i radnim uslovima prosvetnih i naučnih radnika, poboljšanju njihovog materijalnog i društvenog položaja i ostvarenju njihovih zakonskih prava; razvija među prosvetnim radnicima i u školama odnose zasnovane na principima socijalističkog morala; stara se o društvenom i kulturno-zabavnom životu i razonodi svojih članova; saraduje sa ostalim sindikatima na obrazovanju i školovanju radbenika i razvija veze sa sličnim organizacijama u inostranstvu.

ČLANSTVO. U Sindikat prosvetnih i naučnih radnika mogu se učlaniti svi službenici koji rade u školama, prosvetnim, vaspitnim i naučnim ustanovama, narodnim i radničkim univerzitetima, bibliotekama, muzejima i arhivima. Prijem članova vrše osnovne organizacije-podružnice. Savez udruženja univerzitetskih nastavnika i vanuniverzitetskih naučnih radnika Jugoslavije ulazi u Sindikat i zadržava svoju organizacionu strukturu. Krajem 1959 Sindikat je imao oko 85.000 članova.

ORGANIZACIONA STRUKTURA. Sindikat prosvetnih i naučnih radnika je organizovan na teritorijalnom principu i ima 6 republičkih odbora, pokrajinski za AP Vojvodinu, oblasni za Autonomno-Kosovsko-Metohisku Oblast, sreske odbore u svim srezovima, opštinske u većim opštinama iružnice kao osnovne organizacije za teritoriju opštine ili za pojedine škole ili prosvetne ustanove koje se po potrebi dele na sindikalne grupe.

Organizacijama na određenoj teritoriji rukovode odgovarajući odbori. Svi odbori Sindikata su izborni organi i biraju se tajnim glasanjem.

Radi lakšeg rukovođenja i uspešnijeg rešavanja pitanja iz oblasti raznih prosvetnih službi i struka, Centralni odbor je formirao kao pomoćna tela 7 stručnih odbora: za opšte-obrazovne škole, za stručne škole, za specijalne škole, za vaspitne ustanove, za biblioteke, za muzeje i za arhive i 5 komisija za rešavanje zajedničkih pitanja: organizaciona, za stručno i ideološko usavršavanje, za društveno upravljanje, za materijalna i pravna pitanja i za međunarodne veze. Probleme iz oblasti visoke nastave i rada naučnih ustanova samostalno razmatra i rešava Savez udruženja univerzitetskih nastavnika i vanuniverzitetskih naučnih radnika.

Najkrupnija pitanja iz oblasti delatnosti Sindikata razmatraju se na plenarnim sednicama Centralnog odbora koje se održavaju najmanje jedanput godišnje. Ostala pitanja se razmatraju na sednicama Predsedništva Centralnog odbora u koji ulaze predstavnici iz svih republika, a tekuće poslove obavlja Sekretarijat. Sednice Predsedništva održavaju se 6 do 8 puta godišnje, a Sekretarijata prema potrebi. Sadašnji Centralni odbor ima 81, Predsedništvo 21, a Sekretarijat 7 članova.

Početkom godine donosi se plan rada Centralnog odbora i njegovih pomoćnih tela. Prilikom rešavanja pojedinih pitanja pribavlja se mišljenje stručnih odbora, komisija i drugih organa Sindikata, a o određenim krupnijim problemima konsultuje se članstvo putem anketa ili stručne štampe. Usvojeni zaključci obavezni su za sve niže organe i članstvo.

Sličnu strukturu i metod rada imaju republički odbori i ostali niži organi Sindikata.

Podružnica kao osnovna organizacija Sindikata najviše je zainteresovana za pitanja koja se tiču razvoja školstva i prosvete u komuni. Zbog toga se na sastancima podružnice pokreću i razmatraju problemi neposredno vezani za unapređenje

¹ Vidi: »Savez sindikata Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 367—376 (25—34); »IV Kongres Saveza sindikata Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 151—158 (31—38).

prosvetne službe u komuni i rada u pojedinim školama. Podružnice organizuju diskusije, teoretska i stručna predavanja i kraće kurseve iz raznih oblasti. U saradnji sa ostalim društvenim organizacijama i organima narodne vlasti pokreću razne akcije koje doprinose unapređenju rada u školama i kulturno-prosvetnom uzdizanju naroda (naprimer razvijanje dačkog zadrugarstva, organizovanje radnih takmičenja među učenicima, mesec dana knjige, predavanja i diskusija o raznim političkim zbivanjima kod nas i u svetu i sl.). One se, sem toga, staraju o društvenom i kulturno-zabavnom životu svoga članstva i organizuju biblioteke, diletantske grupe, izlete, drugarske večeri i sl. (Neke podružnice i odbori sindikata otvorili su klubove — oko 20 u Jugoslaviji — za svoje članove u kojima se sprovodi dobar deo ove aktivnosti.) Podružnice nastoje, u saradnji sa organima narodne vlasti, da se povoljno regulišu materijalni problemi članstva i obezbedi primena njihovih zakonom zagarantovanih prava.

Podružnicom rukovodi Izvršni odbor, a sva važnija pitanja se rešavaju na konferencijama podružnice.

AKTIVNOST

Sindikatski prosvetnih radnika bavi se raznovrsnom problematikom iz oblasti školstva i prosvete, a naročito onim pitanjima koja u određenom periodu imaju širi društveni značaj. U tom pogledu Sindikat nastavlja i razvija delatnost ranijih udruženja prosvetnih radnika koja su uclanjena u ovaj Sindikat.

UČEŠĆE U RADU NA UNAPREĐENJU ŠKOLSTVA.

Sva udruženja prosvetnih radnika aktivno su se bavila pitanjem reforme školstva. Podružnice i rukovodeći organi pretresali su na svojim sastancima probleme iz ove oblasti i dostavljali organima vlasti raznovrsne predloge i elaborate. Po osnivanju Savezne komisije za reformu školstva predstavnici udruženja ušli su u njene potkomisije. Oni su takođe učestvovali u javnoj diskusiji povodom »Prijedloga sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ«. Mnoga udruženja pretresala su »Prijedlog« i na svojim sastancima. Tako je, naprimer, na III Plenarnom sastanku Centralnog odbora Udruženja učitelja, nastavnika i profesora (održanom 6 i 7 decembra 1957 u Beogradu) konstatovano da su u »Prijedlogu« pravilno postavljene osnove nove škole i predloženo da se u njoj jasnije odredi uloga i mesto politehničkog obrazovanja, učenja kao društvene kategorije i obaveze prema zajednici, procesa saznavanja zakonitosti u prirodi i društvu, shvatanja slobode ličnosti i njenog odnosa prema zajednici i sl.³

Udruženja su pretresala i projekt Opšteg zakona o školstvu⁴ i dala odgovarajuće predloge od kojih je većina usvojena. Tako su usvojeni predlozi da se nastavnicima osigura potpuna sloboda izbora nastavnih metoda u ostvarenju vaspitno-obrazovnog cilja, ali je zahtevano da se prošire njihove obaveze u pogledu sadržine nastavne građe i idejne usmerenosti nastavnog rada (čl. 14); da se umesto suvog nabiranja dužnosti formulišu obaveze učenika tako da odgovaraju stepenu zrelosti jugoslovenske omladine i njenoj već ispoljenoj svesti prema zajednici (čl. 100); da se, pored predviđene pedagoške akademije za školovanje nastavnčkog kadra, omoguću Zakonom u dogledno vreme i rad učiteljskih škola (čl. 86).

Posle donošenja Zakona, udruženja su orijentisala rad na uključivanju organizacija i članstva u praktičnom sprovođenju reforme. Centralni odbor Udruženja učitelja, nastavnika i profesora je u vezi s tim na IV Plenarnom sastanku, održanom 5 i 6 decembra 1958 u Beogradu, odredio zadatke svojim organizacijama.⁵ Predstavnici Udruženja aktivno su sarađivali i u izradi novih nastavnih planova i programa, a podružnice su razmatrale razna praktična pitanja povezana s reformom školstva. U tom cilju su u okviru sreza ili republike organizovana šira savetovanja ili skupovi na kojima su se članovi Udruženja upoznavali sa savremenim nastavnim i vaspitnim radom.

Udruženja su razmatrala i predloge raznih propisa i davala mišljenje organima vlasti za unapređenje prosvetne službe uopšte i njenih pojedinih sektora (projekti zakona o bibliotekama, zakona o arhivima i dr.).

Posle formiranja Sindikata prosvetnih i naučnih radnika nastavljen je rad na proučavanju pojedinih pitanja iz oblasti

ostvarivanja reforme školstva. U toku je prikupljanje iskustava nastavnčkih kolektiva i škola u kojima je reforma školstva uzela širi zamah u cilju izučavanja u kojoj meri ovi novi oblici doprinose pripremanju učenika za život i praktičnu delatnost. Uočene su, naprimer, pojave izvitoperavanja u povezivanju nastave sa proizvodnim radom. Zbog toga se u Centralnom odboru Sindikata priprema savetovanje sa prosvetnim organima, predstavnicima privrednih organizacija i drugim zainteresovanim faktorima na kome će se razmotriti najcelishodniji putevi za usklađivanje procesa vaspitanja i obrazovanja s razvojem i potrebama privrede i društva.

RAD NA UNAPREĐENJU DRUŠTVENOG UPRAVLJANJA. Udruženja prosvetnih radnika su od početka sarađivala sa organima vlasti na pronalaženju najpogodnijih oblika upravljanja u školstvu i prosveti. Još na II Zajedničkom plenarnom sastanku centralnih odbora Udruženja učitelja i Udruženja profesora i nastavnika (16 i 17 aprila 1953 u Beogradu) istaknut je značaj formiranja širih društvenih tela za upravljanje u školstvu. Na III Plenarnom sastanku centralnih odbora tih udruženja (5 i 6 aprila 1954 u Sarajevu) pod opštom temom »Škola i javnost«, ponovo je razmatran ovaj problem i upoređeno s njim pitanje reforme škole, a naročito gimnazije. Udruženja su aktivno sarađivala na donošenju Opšteg zakona o upravljanju školama⁶ i propisa koji regulišu rad školskih odbora i saveta za prosvetu.

Udruženja su nastojala da se jasnije odrede kompetencij pojedinih organa društvenog upravljanja u školama. U tom cilju, naročito posle donošenja Opšteg zakona o upravljanju školama, pojedine osnovne organizacije udruženja prosvetnih radnika organizovale su samostalno ili u zajednici sa organizacijama Socijalističkog saveza radnog naroda posebne seminare za nastavničke kolektive i školske odbore radi proučavanja pojedinih pitanja iz rada škole i delokruga organa društvenog upravljanja u školama.

Nakon spajanja početkom 1960, u Sindikatu prosvetnih i naučnih radnika (na plenarnim sastancima republičkih odbora i na sednici Predsedništva Centralnog odbora), izvršena je na osnovu ankete analiza rada društvenih organa upravljanja u školstvu i prosveti. Konstatovan je ozbiljan napredak u radu ovih organa a naročito školskih odbora, ali su takođe uočene pojave začaurlavanja nekih školskih odbora u okvire škole i nedovoljna sarađanja s društvenim organizacijama. Sindikat je zauzeo stanovište da je praksa mnogih organa društvenog upravljanja prevazišla postojeće odredbe i da bi trebalo pristupiti izradi novih zakonskih propisa iz ove oblasti.

IDEOLOŠKO I STRUČNO USAVRŠAVANJE. Udruženja su naročitu brigu posvećivala radu na podizanju ideološkog i stručnog nivoa prosvetnih radnika putem održavanja raznovrsnih predavanja, seminara, kurseva, konferencija i sabora, organizovanjem međusobne razmene iskustava, izdavačke delatnosti i sl.

Centralni odbor Udruženja učitelja, nastavnika i profesora doneo je dva okvirna plana za ideološku izgradnju članstva kojima se određuju teme i literatura za obradu. Organi Udruženja prilagođavali su ovaj plan svojim potrebama.⁷

Republički odbori Udruženja učitelja, nastavnika i profesora uz materijalnu pomoć republičkih saveta za prosvetu, organizovali su od 1952 do 1955 godine 28 raznih kurseva u trajanju od 15 do 20 dana sa 3.500 slušalaca. U periodu od 1955 do 1959 razne kurseve pohađalo je oko 4.000 prosvetnih radnika. Kursevi su bili posvećeni temama: uloga školskog vrta i radionice u savremenoj nastavi; film i radio u školama; elektronika i fizika u praktičnoj primeni; učeničke zadruge u savremenoj nastavi; muzičko obrazovanje nastavnika za rukovodioce

³ »Službeni list FNRJ«, br. 11/55.

⁴ Prvi plen. donesen početkom 1956, sadržao je teme: Marksističko shvatanje društva; Savremeni oblici kretanja društva u socijalizam; Ličnost i društvo; Osnovni principi izgradnje državnog i društvenog sistema u Jugoslaviji; Uloga moralne i progresivne svesti u izgradnji socijalizma; Porodica u kapitalizmu i socijalizmu i Društvena osnova i društvena uloga umetnosti.

Drugi plan, donesen krajem 1958, sadržao je: Društveno samoupravljanje; Komuna kao osnovni vid zajednice proizvođača; Društveno samoupravljanje i moralni principi našeg društva; Uloga svesti u našem društvenom razvitku; Socijalistička misao i neki vidovi njene deformacije; Ličnost i socijalizam i Teoretski osnovi reforme školstva u Jugoslaviji.

⁵ Časopis »Revija školstva«, br. 4, Beograd, 1958.

⁶ »Službeni list FNRJ«, br. 28/58.

⁷ Časopis »Revija školstva«, br. 3, Beograd, 1959.

horova i orkestara; izrade nastavnih sredstava; gluma i režija u diletantskim grupama i sl. U osnovnim organizacijama Udruženja učitelja, nastavnika i profesora Jugoslavije u 1956 održana su 8.452 predavanja i 649 kraćih seminara sa 11.414 slušalaca; u 1957 — 7.452 predavanja i 597 seminara sa 14.537 slušalaca; u 1958 — 8.426 predavanja i 538 seminara sa 12.951 slušaocem.⁷

Pored toga, Centralni i republički odbori Udruženja, u saradnji sa stručno-naučnim društvima, organizovali su zajedničke kurseve za stručno usavršavanje nastavnika, u prvom redu za nastavnike stranih jezika. Na tronedeljnim kursovima organizovanim u Francuskoj bilo je 138 nastavnika francuskog jezika.

Neki republički i sreski odbori Udruženja učitelja, nastavnika i profesora održavaju jedanput godišnje t.zv. sabore (zborovanja) svih prosvetnih radnika u trajanju od nekoliko dana, na kojima su održana razna politička i stručna predavanja. Mnogi sabori postali su tradicionalna forma rada nekih organizacija prosvetnih radnika, naprimer u Beogradu, Kraljevu, Titovom Užicu, Sarajevu, Somboru i dr. Na njima se sastaje između 500 do 2.000 prosvetnih radnika jednog ili više srezova. Posle predavanja u diskusiji učestvuje veliki broj prosvetnih radnika. Na saborima često održavaju predavanja ili učestvuju u diskusiji istaknuti jugoslovenski politički i društveni radnici. Najuspelija predavanja ili čitav materijal sabora štampa se nekad u posebnim brošurama.⁸ Za sabor se biraju aktuelne teme, naročito iz oblasti unapređenja rada u školama. Često se u okviru sabora organizuju izložbe nastavnih sredstava koja su izradili sami nastavnici, dečje delatnosti, ostvarenja u nastavnom i vaspitnom radu u pojedinim školama i sl. U Sloveniji na sličan način organizuje se t.zv. »Dan učitelja«.

Sindikat prosvetnih i naučnih radnika priprema novi plan za ideološko uzdizanje prosvetnih radnika i razmatra problem upoznavanja svojih članova s materijalima V Kongresa SSRNJ radi učešća organizacija u akcijama i ostvarenju zadataka koji su postavljeni na Kongresu.

DRUŠTVENA AKTIVNOST. Sindikat prosvetnih i naučnih radnika sarađuje gotovo sa svim političkim, društvenim i kulturno-prosvetnim organizacijama na rešavanju prosvetnih i drugih društvenih pitanja. Veliki broj prosvetnih radnika aktivan je u radu raznih društvenih organizacija i biran u njihova rukovodstva.

Prema podacima ankete CO Udruženja kojom je od ukupnog broja od oko 65.000 učitelja, nastavnika i profesora bilo obuhvaćeno 57.504, krajem 1958 veliki procenat prosvetnih radnika bio je u raznim organima SSRNJ i ostalih društvenih organizacija. Mnogi od njih učestvuju u radu raznih organa narodne vlasti. U Saveznoj narodnoj skupštini i skupštinama narodnih republika i autonomnih oblasti bilo je izabrano 58 učitelja i profesora. Od 57.504 anketirana prosvetna radnika, 86% su članovi odbora raznih društvenih organizacija, kulturno-umetničkih društava, organa društvenog upravljanja i sl., a oko 37% su članovi Saveza komunista Jugoslavije (ovaj procenat naročito je visok u Crnoj Gori, gde je gotovo svaki drugi nastavnik član SKJ).⁹

Sindikat takođe sarađuje sa društveno-političkim organizacijama, u prvom redu sa SSRNJ, u organizovanju raznih svenarodnih proslava i akcija od opštedruštvenog značaja.

⁷ Podaci Centralnog veća SSJ.

⁸ I Sabor učitelja Srbije, izd. Republički odbor za Srbiju, Udruženje učitelja, nastavnika i profesora, Beograd 1953; II Sabor učitelja Srbije, izd. Republički odbor za Srbiju, Udruženje učitelja, nastavnika i profesora Beograd 1954; Referat održan na III Saboru učitelja Srbije »Škole i vaspitanje u duhu jugoslovenskog socijalističkog patriotizma«, izd. Pedagoško društvo NR Srbije, Beograd 1956; II Sabor učitelja, nastavnika i profesora Sreza Sombor, Udruženje učitelja, nastavnika i profesora Sreza Sombor, Sombor 1956.

⁹ Statistički podaci za 1958 Centralnog odbora Udruženja učitelja, nastavnika i profesora.

TABELA 1 — UČEŠĆE ANKETIRANIH UČITELJA, NASTAVNIKA I PROFESORA U DRUŠTVENO-POLITIČKOJ AKTIVNOSTI

Vrsta ustanova i organizacija	Broj učitelja, nastavnika i profesora
Pretstavnička tela (narodni poslanici)	58
Odbornici narodnih odbora	1.685
Saveti za prosvetu	3.226
Ostali saveti pri narodnim odborima	3.369
Školski odbori	13.828
Članovi SKJ	20.999
Rukovodstva SSRNJ	6.131
Rukovodstva SSJ	1.636
Odbori Saveza boraca NORJ	2.292
Odbori Udruženja rezervnih oficira	2.492
Odbori Udruženja učitelja, nastavnika i profesora	7.103
Odbori stručnih društava	2.864
Komiteti NOJ	3.257
Saveti pionira	7.449
Odbori društava za staranje o deci i omladini	5.512
Odbori Crvenog krsta	7.955
Aktivisti na radu na zdravstvenom prosvetivanju	6.477
Rukovodstva STV »Partizan«	3.204
Odbori Saveza sportova	1.007
Odbori kulturno-prosvetnih društava	8.276
Rukovodioci dramskih i folklornih sekcija	6.639
Rukovodioci horova	2.508
Uprave narodnih univerziteta	2.471
Uprave radničkih univerziteta	471
Rukovodioci narodnih knjižnica	2.451
Uprave stanbenih zajednica	1.288
Odbori zadružnih organizacija	2.078

RAD NA REŠAVANJU MATERIJALNIH I PRAVNIH PITANJA. Sindikat prosvetnih i naučnih radnika produžio je delatnost ranijih udruženja i u pogledu saradnje sa organima narodne vlasti prilikom donošenja raznih propisa koji regulišu materijalni i pravni položaj prosvetnih radnika. Prilikom donošenja uredbi i ostalih propisa o pripadnostima prosvetnih radnika konsultuju se centralni odbori udruženja odnosno Sindikata, a ponekad su i sama udruženja pokretači za donošenje takvih propisa. Udruženja su se naročito angažovala prilikom donošenja Zakona o javnim službenicima,¹⁰ kojim se, pored visine pripadnosti, regulišu i druga prava i dužnosti prosvetnih radnika. Tom prilikom su organizacije prosvetnih radnika dale niz predloga koji su prihvaćeni. Ovim Zakonom i propisima donesenim na osnovu njega obezbeđeno je, između ostalog, učešće predstavnika sindikalnih organizacija prosvetnih radnika u komisijama za službenička pitanja na svim nivoima, omogućeno pravo podnošenja žalbe na kazne zbog disciplinske neurednosti i kazne koje izriču disciplinski sudovi prosvetnim radnicima, kao i zahteva za obnovu disciplinskog postupka, pravo učešća predstavnika organizacije u proširenoj komisiji po žalbama prosvetnih radnika na ocenjivanje i sl. U praksi je, međutim, ostvarena još šira saradnja sa raznim organima vlasti u ostvarivanju prava prosvetnih radnika. Tako se, naprimer, prilikom prijema, otpuštanja, dodeljivanja na rad prosvetnih radnika i sl. po pravilu konsultuju osnovne organizacije Sindikata prosvetnih radnika, a neke od njih imaju i svoje predstavnike u konkursnim komisijama sreza ili opštine.

Opštim zakonom o školstvu sindikalnim organizacijama prosvetnih radnika dato je pravo da biraju svoje predstavnike u savete za prosvetu opština, srezova i republika. Predstavnici Centralnog odbora Sindikata imenovani su u Prosvetni savet Jugoslavije,¹¹ a imenuju se i u Komisiju za kulturne veze sa inostranstvom.¹²

Pri nekim republičkim odborima organizovana je služba pravne pomoći kojom se direktno ili preko stručne štampe koristi članstvo Sindikata.

¹⁰ »Službeni list FNRJ«, br. 53/57.

¹¹ »Službeni list FNRJ«, br. 40/58.

¹² »Službeni list FNRJ«, br. 12/60.

Organizacije prosvetnih radnika zalažu se za pravilno rešenje problema iz oblasti socijalnog osiguranja članstva, a saradivale su na donošenju Zakona o zdravstvenom osiguranju i Zakona o penzijskom osiguranju. Tom prilikom nastojalo se da penzije svim nastavnicima istog zvanja budu regulisane u jednakom iznosu i da se aktivnim prosvetnim radnicima dodeljuje banjsko i klimatsko lečenje za vreme školskog odmora, što je delimično i usvojeno.

Briga za životne i radne uslove prosvetnih radnika ogleda se u zalaganju za pravilno regulisanje radnog vremena i opterećenosti prosvetnih radnika i ostvarenje potrebnih uslova za odmor i razonodu. Mnoge organizacije organizuju izlete, ekskurzije, letovališta i odmarališta za svoje članstvo.

U organizacijama prosvetnih radnika osnivaju se i kase uzajamne pomoći. Tako je 1958 bilo 65 kasa sa 4.460 članova.

Osnovane su i posebne zadruge prosvetnih radnika za kredit i štednju u Beogradu sa oko 5.000 i Titovom Užicu sa oko 300 članova. One omogućuju članstvu podizanje kratkoročnih kredita.

KULTURNO-ZABAVNA DELATNOST. Sindikat se stara o organizovanju kulturno-zabavnog života za svoje članstvo. Naročito je razvijena mreža stručnih sindikalnih biblioteka namenjenih nastavnicima. Takođe je osnovan niz kulturno-umetničkih amaterskih grupa. Postoje i dva veća kulturno-umetnička društva prosvetnih radnika — »Jože Vlahović« u Zagrebu i »Emil Adamić« u Ljubljani.

IZDAVAČKA DELATNOST. Još 1946 u okviru Sindikata prosvetnih radnika osnovana je Biblioteka prosvetnih radnika s ciljem da izdaje priručnu literaturu i druge publikacije namenjene sindikalnim organizacijama prosvetnih radnika i nastavnika. Ona je dosad štampala 16 knjiga, a od septembra 1957 izdaje časopis »Revija školstva« koji izlazi kao organ Centralnog odbora Sindikata 5 puta godišnje, s tiražom od 3.500 primeraka. Pored toga, republički odbori Sindikata izdaju listove: za Srbiju »Prosvetni pregled« (tiraž 12.000 primeraka, izlazi nedeljno); za Hrvatsku »Školske novine« (9.000 primeraka, nedeljno); za Sloveniju »Prosvetni delavec« (8.700 primeraka, petnaestodnevno); za Bosnu i Hercegovinu »Prosvjetni list« (4.000 primeraka, petnaestodnevno); za Makedoniju »Prosveten работник« (3.000 primeraka, petnaestodnevno) i za Crnu Goru »Prosvjetni rad« (3.000 primeraka, petnaestodnevno).¹³

MEĐUNARODNE VEZE. Sindikat prosvetnih i naučnih radnika Jugoslavije je od 1952 član Svetske konfederacije organizacija prosvetne struke (WKOTP) i Međunarodne federacije profesora srednjih škola (FIPESO) od 1952, a Međunarodne federacije Udruženja učitelja (FIAT) od 1951. Učlanjenje u ove organizacije izvršeno je preko ranijeg Udruženja učitelja, nastavnika i profesora Jugoslavije.

¹³ Podaci za sve listove prema stanju krajem 1959.

Na kongresima ovih međunarodnih organizacija¹⁴ redovno su učestvovali jugoslovenski predstavnici.

Na kongresima su razmatrana pitanja: Jednako nagrađivanje za jednak rad; Situacija nastavne struke u svetu; Nastavnik i napredak društva; Nedostatak nastavnika, njegovi uzroci i lek; Podrška koju javnost pruža školi; Međusobno poštovanje kulturnih vrednosti Istoka i Zapada; Sloboda učitelja; Učitelj i njegovo učešće u kulturnom životu zajednice; Delatnost nacionalnih organizacija u prilog međunarodnog razumevanja; Društveno obrazovanje u obaveznoj školi; Položaj prirodnih nauka u obaveznoj školi i sl.

Svetska konfederacija organizacija prosvetne struke predložila je UNESCO-u usvajanje Povelje nastavnika, koju je na svom Kongresu 1955 usvojilo Udruženje učitelja, nastavnika i profesora. Ova Povelja, koja govori o pravima i dužnostima nastavnika, usvojena je na sastanku Odbora za sporazume koji je održan od 9 do 11 avgusta 1954 u Moskvi, i u koji su učlanjene 3 međunarodne organizacije prosvetnih radnika (FIAT), FIPESO i Međunarodna federacija sindikata prosvetnih radnika (ogranak Svetske sindikalne federacije — FISE) s tim da je kasnije prihvate nacionalne organizacije prosvetnih radnika.

Povelja se razmatra već duže vreme u UNESCO-u.

Uspesne forme saradnje udruženja sa nacionalnim organizacijama prosvetnih radnika u svetu bile su razmena zvaničnih delegacija i studijskih grupa, predstavnika na kongresima, razmena štampe i publikacija, izučavanje i ocene udžbeničke građe, pretresanje određenih pitanja na sastancima stručnjaka, razmene prosvetnih radnika i sl. Udruženje učitelja, nastavnika profesora, naprimer, razmenilo je od 1956 do kraja 1959 svoje predstavnike sa organizacijama prosvetnih radnika iz 11 zemalja i to: Belgije, Bugarske, Čehoslovačke, Danske, Francuske, Grčke, Mađarske, Poljske, SSSR, Velike Britanije i Zapadne Nemačke. U inostranstvu je u tom periodu boravilo 2.818 jugoslovenskih prosvetnih radnika, a 3.000 prosvetnih radnika iz inostranstva u Jugoslaviji.

Centralni odbor Sindikata razmenjuje sa inostranim organizacijama iz 20 zemalja 60 stručnih listova i časopisa.

IZVOR: Dokumentacija Sindikata prosvetnih i naučnih radnika Jugoslavije i bivših udruženja prosvetnih radnika; Osnivački kongres Udruženja učitelja Jugoslavije, Beograd 1952; Kongresi učitelja, nastavnika i profesora Jugoslavije, Beograd 1955; I Kongres Sindikata prosvetnih i naučnih radnika Jugoslavije, Izdavač »Biblioteka prosvetnih radnika« Jugoslavije, Beograd 1960.

N. S.

¹⁴ Ove međunarodne organizacije održavaju svoje kongrese svake godine i to: FIAT i FIPESO istovremeno u istom mestu, a WKOTP u nastavku često u istom mestu sa njima. Na njima se raspravljaju razni problemi iz oblasti školstva i položaja prosvetnih radnika u svetu.

Kongrese su održali: FIAT i FIPESO u Jeru — Francuska 1951; FIAT, FIPESO i WKOTP u Kopenhagenu 1951, Oksfordu 1953, Oslu 1954, Istanbulu 1955; FIAT i FIPESO u Montreu — Švajcarska 1956; WKOTP u Manili 1956; FIAT, FIPESO i WKOTP u Frankfurtu na Majni 1957, u Rimu 1958; FIAT i FIPESO u Parizu 1959 i WKOTP u Vašingtonu 1959.

UDRUŽIVANJE I POSLOVNA SARADNJA U PRIVREDI

Sistem radničkog samoupravljanja u preduzećima kao i sistem samouprave u ostalim oblastima društvenog života upotpunjen je i udruživanjem u privredi,¹ koje se ostvaruje putem privrednih komora, saveza zemljoradničkih zadruga, poslovnih udruženja, a u određenim granama i putem zajednica kao posebnog i izuzetnog oblika udruživanja preduzeća (železnice; pošte, telegrafi i telefoni; elektroprivreda). Svi ovi oblici udruživanja u privredi zasnovani su naime na načelima samoupravljanja.

Posle uvođenja radničkog samoupravljanja 1950 i prenošenja na preduzeća i njihove organe upravljanja niza poslova sa područja privrede, koje su dotada obavljali državni organi, pristupilo se stvaranju privrednih komora² i drugih oblika udruživanja. Putem raznih oblika udruživanja rešavana su pitanja od zajedničkog interesa, kao što su: unapređivanje privrednih oblasti i grana, usavršavanje organizacije rada i tehnoloških procesa, usavršavanje kadrova itd.

Udruživanje preduzeća bilo je regulisano Uredbom o udruživanju privrednih organizacija (preduzeća).³

Kao oblici udruživanja predviđene su bile komore, stručna udruženja i zajednice preduzeća (samo za određene grane). Ovom uredbom bila su postavljena samo osnovna načela o organizaciji pojedinih oblika udruživanja, ali njome nije bio rešen niz organizacionih pitanja niti su bili regulisani odnosi između komora i stručnih udruženja. Pored toga, ova Uredba nije davala mogućnost za udruživanje preduzeća na poslovnoj osnovi. Zbog toga je krajem 1957 donet Zakon o udruživanju u privredi⁴ koji je, pored već postojećih oblika udruživanja, predviđao i poslovna udruženja kao izraz stvarnih potreba privrede i sve razvijenije podele rada, koja je nužno zahtevala davanje pravnih mogućnosti za organizovanje kooperacije.

Zakonom o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi donetim juna 1960 izvršene su značajne promene u sistemu udruživanja u privredi. Delimično je izmenjena struktura organizacije komora u nekim oblastima privrede, a stručna udruženja su pretvorena u savete grana u sastavu odgovarajućih komora sa određenim pravima. Komore su dobile najširu autonomiju u pogledu regulisanja svojih statutarnih pitanja (vrste organa, njihovog delokruga, izbora, načina rada itd.), a određeni regulativni i upravni poslovi ranije povereni komorama ponovo su preneti na državne organe. Izmenjene su i neke postavke koje se odnose na poslovna udruženja, a regulisan je i institut dugoročnih ugovora o poslovno-tehničkoj saradnji preduzeća bez stvaranja udruženja. Regulisano je takođe na novoj osnovi udruživanje zemljoradničkih zadruga u saveze zemljoradničkih zadruga

PRIVREDNE KOMORE

Privredne komore su samoupravne organizacije koje se osnivaju radi unapređivanja pojedinih oblasti privrede (industrije, saobraćaja, poljoprivrede itd.), a njima upravljaju predstavnici preduzeća članova. Komore su samostalne u

svom dejstvanju, a svoje zadatke ostvaruju u skladu sa opštedruštvenim interesima izraženim u zakonima i društvenim planovima. One ne mogu ograničavati samoupravnost i samostalnost preduzeća učlanjenih u njima.

Komore se naročito bave pitanjima povećanja produktivnosti rada, primene savremenih postupaka i racionalizacije, unapređivanja organizacije i uslova rada, unapređivanja organizacije samoupravljanja u preduzećima, investicione izgradnje i rekonstrukcije kapaciteta, kooperacije i specijalizacije, plasmana robe, unapređivanja robne razmene i tržišta, asortimana i kvaliteta, zajedničkog proučavanja i istraživanja, podizanja i usavršavanja kadrova, održavanja i razvijanja veza sa sličnim organizacijama u drugim zemljama. One se bave i pitanjima odnosa koji proističu iz obaveza preduzeća prema društvenoj zajednici, raspodelom čistog prihoda preduzeća i uvođenja stimulativnijih oblika nagradivanja.

Komore su dužne da pružaju svojim članovima tehničku, organizacionu i drugu stručnu pomoć, naročito organizovanjem izmene iskustava, osnivanjem stručnih ustanova (instituta, biroa, centara za usavršavanje kadrova, konjunktturnih službi), kao i organizovanjem zajedničkog korišćenja stručnjaka.

Komore rade i na razvijanju dobrih poslovnih običaja i odgovornosti preduzeća prema društvenoj zajednici, prate te običaje u svojoj oblasti i izdaju potvrde o njihovom postojanju. Savezne komore i savezi komora Jugoslavije donose uz saglasnost Vrhovnog privrednog suda i posebne uzanse u skladu sa opštim uzansama i propisima.

Komore tesno sarađuju sa državnim organima. One iznose pred državne organe probleme svoje oblasti i predlažu donošenje potrebnih mera, učestvuju u izradi propisa i društvenih planova i pružaju državnim organima potrebna obaveštenja i podatke itd.

Organi uprave vrše nadzor u pogledu zakonitosti rada komore i mogu obustaviti od izvršenja nezakonite akte komore.

Organizacija komora zasnovana je na principu postojanja posebnih komora za pojedine oblasti privrede. U nekim oblastima postoje jedinstvene komore za celu zemlju,⁵ t. zv. savezne komore:

Savezna spolnotrgovinska komora;
Savezna industrijska komora;
Savezna građevinska komora i
Savezna saobraćajna komora.

U drugim oblastima postoji više komora sa delatnošću na užim i širim područjima (sreske komore, republičke komore i Savez komora Jugoslavije). Postojanje samo saveznih komora ili stepenaste komorske organizacije u zavisnosti je od karaktera pojedinih privrednih oblasti, kao i od užeg ili šireg značaja pitanja koja ulaze u delokrug komora za pojedine oblasti privrede. Stepenasta organizacija komora predviđa se u oblastima privrede u kojima postoji veliki broj preduzeća koja su uglavnom ravnomerno raspoređena po celoj zemlji, a čija je delatnost po pravilu ograničena na uža (lokalna) područja. Odnosi između komora užih i širih područja zasnivaju se na principu poštovanja samoupravnosti svake komore. Stepenasta komorska organizacija postoji u oblasti poljoprivrede i šumarstva, unutrašnje trgovine, ugostiteljstva i turizma, kao i u oblasti zanatstva i komunalne delatnosti.

Umesto sreskih poljoprivredno-šumarskih, trgovinskih, ugostiteljskih i zanatsko-komunalnih komora mogu se republičkim zakonom osnivati opštinske komore za područja jedne ili više opština, kao i regionalne poljoprivredno-šumarske komore za područja više srezova, a komore dva susedna sresa mogu se odlukom članova spojiti u jednu komoru.

Postoji takođe mogućnost da se komore za dve ili više oblasti privrede (naprimer za unutrašnju trgovinu i ugostiteljstvo itd.) spoje u jednu komoru.

⁵ Republičkim zakonom može se osnovati i jedinstvena republička komora za oblasti industrije i rudarstva, građevinarstva i saobraćaja.

¹ Vidi: »Udruživanje u privredi«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 413–418 (93–98) i »Udruživanje u privredi«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 439–443 (115–119).

² Neposredno posle 1950 bila su formirana viša privredna udruženja na načelu obaveznosti. Organe ovih udruženja birali su radnički saveti udruženih preduzeća. Međutim, ova udruženja zadržala su stari administrativni metod rukovođenja privredom, i kao takva nisu bila u skladu sa sistemom radničkog upravljanja, pa su u toku 1952 godine prestala da postoje.

³ »Službeni list FNRJ«, br. 54/1953, 27/1954 i 43/1954.

⁴ »Službeni list FNRJ«, br. 1/1958 i 27/1959.

U cilju razvoja spoljnotrgovinskog prometa mogu se osnovati posebne komore za razvoj privrednih odnosa sa pojedinim stranim zemljama. Osnivanje i delatnost ovih komora regulišu se posebnim propisima.

Dosad su osnovane sledeće posebne komore:

Jugoslovenska komora za unapređivanje ekonomskih i trgovinskih odnosa sa Etiopijom,

Jugoslovensko-italijanska trgovinska komora,

Jugoslovensko-brazilijanska trgovinska komora i

Jugoslovensko-argentinska komora (sve sa sedištem u Beogradu).

Članstvo u komorama je obavezno,⁶ a preduzeća se učlanjuju u komoru one oblasti privrede kojoj pripadaju prema svojoj osnovnoj delatnosti. Poslovna udruženja se učlanjuju u komoru za oblast privrede u koju spadaju poslovi kojima se ona pretežno bave. Tamo gde postoji stepenasta komorska organizacija, preduzeća se učlanjuju po pravilu u sreske komore.

Preduzeća se mogu dobrovoljno učlanjivati i u komoru neke druge oblasti privrede za čiji su rad zainteresovana ako je to dozvoljeno statutom te komore (naprimer učlanjivanje proizvođačkih preduzeća u trgovinske komore). U komore se mogu učlanjivati i samostalne ustanove čija delatnost služi unapređivanju oblasti privrede za koju je komora osnovana.

U vršenju svojih poslova komore po pravilu donose preporuke, tj. akte za čije se nepridržavanje prema članu ne mogu izreći određene sankcije, jer bi to predstavljalo povredu samostalnosti i samoupravnosti preduzeća. Samo izuzetno za nepridržavanje nekih zaključaka mogu se prema članovima preduzimati određene mere (javna opomena uz objavljivanje u štampi ili na skupštini komore ili bez objavljivanja, privremeni gubitak prava izbora u organe komore, privremena zabrana učešća na izložbama i sajmovima, zabrana korišćenja usluga komore za određeno vreme). Ovakve mere se preduzimaju kad se član ogreši o statutarna pitanja, kao što su: plaćanje članskog doprinosa, dostavljanje komori određenih privrednih podataka, sprovođenje anketa itd., kao i kad ne izvršava zaključke komorskih tela donete u poslovima za koje je to predviđeno saveznim zakonima. Za nepridržavanje ovakvih zaključaka postupak vodi i izriče mere sud časti.

Sudovi časti su posebna vrsta organa komore koji odlučuju po povredama dobrih poslovnih običaja, tj. pravila ponašanja koja se u poslovnom prometu poštuju i redovno primenjuju, iako nisu sadržana u pisanim normama.

Komorom upravljaju članovi komore preko svojih predstavnika. Komorom za šire područje upravljaju predstavnici komora za uža područja.

Obavezni organi komore su: skupština, upravni odbor i nadzorni odbor. Statutom komore može se predvideti obrazovanje stručnih sekcija za unapređivanje pojedinih grana (struka), kao i drugih organa s pravom odlučivanja i savetodavnih organa (stručni odbori, komisije itd.). Posebnu vrstu organa, sa zakonom utvrđenim samostalnim pravima, predstavljaju plenumi i izvršni odbori saveta grana koji postoje samo u Saveznoj industrijskoj komori, Saveznoj građevinskoj komori i Saveznoj saobraćajnoj komori.

Komore mogu osnivati i razne ustanove za unapređivanje privredne delatnosti (biroe, laboratorije, institute i sl.). Više komora mogu zajednički osnovati ovakvu ustanovu. Ove ustanove su samostalne a njihovi odnosi sa komorom regulišu se ugovorom. Ustanove mogu preuzeti obavezu da prvenstveno određene usluge vrše članovima komore.⁸

Savezne komore i savezi komora Jugoslavije dosad su osnovali sledeće ustanove:

Saveznu industrijsku komoru — Institut za primenu automatizacije i elektronike; Agenciju za tehničku pomoć u industriji i Biro za racionalizaciju proizvodnje u mašingradnji;

Saveznu spoljnotrgovinsku komoru — Institut za spoljnu trgovinu;

Saveznu građevinsku komoru — Centar za unapređenje građevinarstva (Beograd), Savezni centar za osposobljavanje instruktora u građevinarstvu (Ljubljana), Institut za građevinarstvo Hrvatske (Zagreb), Centar za uzdizanje kadrova u građevinarstvu (Sarajevo), Centar za unapređenje industrije građevinskog materijala (Novi Sad), biroe građevinarstva u svim narodnim republikama;

Savez poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije — Jugoslovenski savetodavni centar za poljoprivredu i šumarstvo (Beograd) i Savezni centar za osposobljavanje rukovodećih kadrova za poljoprivredu i šumarstvo (Novi Sad);

Savez ugostiteljskih komora Jugoslavije — Centar za osposobljavanje instruktora i nastavnika za stručno obrazovanje radnika u ugostiteljstvu (Zagreb);

Republičke zanatske komore NR Srbije, Hrvatske i Slovenije osnovale su zavode za unapređenje zanatstva itd.

SAVETI GRANA

Saveti grana koji se osnivaju umesto dosadašnjih strukovnih udruženja, iako se nalaze pravno i organizaciono u sastavu komore, imaju široku autonomiju. Saveti grana obrazuju se za pojedine ili više srodnih ili međusobno povezanih grana ili privrednih delatnosti. Saveti samostalno razmatraju pitanja koja su od značaja za granu i mogu državnim organima neposredno predlagati mere za unapređivanje grana i davati mišljenja i primedbe na predloge, privrednih propisa i mera. Najviši organi saveta su plenum i izvršni odbor. Radom saveta neposredno rukovodi sekretar. Statut saveta odobrava upravni odbor komore. Svoje rashode saveti pokrivaju iz sopstvenih prihoda, koji se obrazuju od posebnih doprinosa koje plaćaju članovi. Saveti grana mogu obrazovati i svoja regionalna predstavništva za teritoriju pojedinih narodnih republika ili za pojedine uže rejone.

SAVEZI ZEMLJORADNIČKIH ZADRUGA

Poseban oblik udruživanja su zadrudni savezi zemljoradničkih zadruga.

Zadrudni savezi se bave razvijanjem socijalističkih ekonomskih odnosa na selu, delatnošću na organizacionom i privrednom jačanju zemljoradničkih zadruga; razvijanjem organa samoupravljanja i demokratskih odnosa u zemljoradničkim zadrugama, ekonomskim obrazovanjem članova zadruga i sl.

Zadrudni savezi se mogu osnovati za područje jedne ili više opština ili za područje jednog sresa. Sreski i opštinski savezi se učlanjuju u saveze zemljoradničkih zadruga autonomnih jedinica i narodnih republika, a oni su učlanjeni u Glavni savez zemljoradničkih zadruga Jugoslavije. Učlanjivanje zemljoradničkih zadruga u zadrudne saveze je dobrovoljno. Zadrugae se mogu učlaniti u sreski odnosno opštinski savez na čijem se području nalazi njeno sedište.

Svaki zadrudni savez ima svoj statut kojim se određuju zadaci saveza, organi i njihov delokrug, sastav, način izbora i opoziva organa, prava i dužnosti članova saveza, organizacija i način rada i druga pitanja. Statut donosi skupština saveza, a odobrava ga veće proizvođača nadležne političko-teritorijalne jedinice (opštine, sresa itd.).

Finansiranje saveza se vrši iz članskih uplata. Državni organi vrše nadzor nad zakonitošću rada zadrudnih saveza.

ZAJEDNICE PRIVREDNIH ORGANIZACIJA

U zajednice se udružuju privredne organizacije (preduzeća) kod kojih je korišćenje kapaciteta i vršenje privredne delatnosti uslovljeno međusobnim usklađivanjem rada. Učlanjivanje u zajednicu je obavezno za sva preduzeća privredne grane za koju je zajednica osnovana. Zajednice se mogu osnivati samo saveznim zakonom. Zakonom o osnivanju zajednice propisuju se ciljevi zajednice, organizacija i način upravljanja, prava i obaveze članova prema zajednici i prava i obaveze zajednice prema društvenoj zajednici.

⁶ U jedinstvenoj komori za oblasti industriju i rudarstvo, građevinarstvo i saobraćaj, koja se može osnovati republikim zakonom, učlanjivanje je dobrovoljno.

Dosad su osnovane:

Zajednica jugoslovenskih železnica,
Zajednica preduzeća Jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona i

Zajednica jugoslovenske elektroprivrede koju čine elektroprivredne zajednice za pojedine regione.

Zajednicu Jugoslovenskih železnica,⁷ čine železnička transportna preduzeća i preduzeća za održavanje železničkih sredstava na određenoj mreži železničkih pruga.

Zajednicu Jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona⁸ sačinjavaju preduzeća poštanskog, telegrafskog i telefonskog saobraćaja.

U elektroprivredne zajednice⁹ udružuju se preduzeća za proizvodnju električne energije vezana za prenosnu mrežu i preduzeća za prenos električne energije na području koje je jedinstveno sa gledišta proizvodnje, prenosa i potrošnje električne energije. Elektroprivredna zajednica uskladuje proizvodnju električne energije udruženih preduzeća i električnu energiju koju kupuje po slobodno ugovorenim cenama od preduzeća-proizvođača, prodaje velikim potrošačima (industrijskim preduzećima, rudnicima, distributivnim preduzećima itd.) po jedinstvenim cenama.

Elektroprivredne zajednice udružene su u Zajednicu jugoslovenske elektroprivrede, koja se stara o razvijanju jedinstvenog elektroprivrednog sistema i uskladuje proizvodnju, prenos, potrošnju i razmenu električne energije među elektroprivrednim zajednicama.

POSLOVNA UDRUŽENJA

Poslovna udruženja osnivaju se radi ostvarenja ekonomske saradnje, tj. zajedničkog vršenja određenih privrednih delatnosti. O osnivanju i ciljevima poslovnog udruženja odlučuju radnički saveti preduzeća koja se udružuju. Poslovna udruženja mogu se osnivati i radi zajedničkih proizvodno-tehničkih ciljeva (kooperacije proizvodnje), zajedničkih komercijalnih ciljeva ili zajedničkog vršenja određenih privrednih usluga, kao i radi vršenja drugih poslova i ostvarivanja tehničke saradnje.

Poslovna udruženja mogu se osnivati naročito u cilju: zajedničke proizvodnje i prerade određenih proizvoda i njihove zajedničke prodaje; uskladjivanja proizvodnih programa, asortimana i kvaliteta proizvoda; zajedničkog korišćenja opreme i uređaja; zajedničke prodaje otkupljenih poljoprivrednih proizvoda; zajedničke nabavke opreme, sirovina i materijala; zajedničke prodaje postrojenja, uređaja, opreme ili koje druge robe čiji su sastavni delovi proizvedeni od saugovorača, kao i zajedničke prodaje određene vrste robe čije pojedine asortimane proizvode saugovorači; zajedničkog obavljanja spolnotrgovinskih poslova (izvoza robe, uvoza robe i sl.); zajedničkog vršenja određenih privrednih usluga (otpremanja robe, transportovanja robe, projektantskih, montažnih i remontnih radova i sl.); zajedničke kupovine i korišćenja licenci; zajedničkog vršenja istraživanja i konstrukcionih radova itd.

Poslovna udruženja mogu osnivati preduzeća, zemljoradničke zadruge i druge privredne organizacije. U poslovno udruženje mogu se udružiti privredne organizacije istih ili različitih privrednih delatnosti. Više poslovnih udruženja takođe može osnovati novo poslovno udruženje.

Međutim ne mogu se osnivati poslovna udruženja sa ciljevima koji su protivni načelima jedinstvenog privrednog područja, planskog usmeravanja privrede i drugim načelima društveno-ekonomskog sistema.

Ugovori o osnivanju udruženja ne mogu sadržavati klauzule koje imaju za cilj ograničenja obima proizvodnje i korišćenja kapaciteta proizvođača, onemogućavanje opstanka na tržištu drugim privrednim organizacijama, podelu tržišta i poslovnih područja ili kojima se predviđa

⁷ Zajednica Jugoslovenskih železnica osnovana je Uredbom o organizaciji, poslovanju i upravljanju Jugoslovenskim železnicama (»Službeni list FNRJ«, br. 54/1953). U pripremi je nov zakon.

⁸ Zajednica preduzeća Jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona osnovana je Uredbom o organizaciji, poslovanju i upravljanju Jugoslovenskim poštama, telegrafima i telefonima (»Službeni list FNRJ«, br. 53/1953). U pripremi je nov zakon.

⁹ Elektroprivredna zajednica i Zajednica jugoslovenske elektroprivrede osnovane su Zakonom o elektroprivrednim organizacijama (»Službeni list FNRJ«, br. 21/1958 i 1/1959).

sporazumevanje saugovorača o prodajnim cenama na unutrašnjem tržištu. Nije dopušteno ni udruživanje na osnovu koga se radnički saveti i upravni odbori preduzeća odnosno organi zemljoradničkih zadruga odriču osnovnih prava u upravljanju ili prenose na udruženje takva ovlašćenja usled kojih privredne organizacije u pravnom prometu gube poslovnu sposobnost i svojstvo samostalne privredne organizacije. Pri tome se pod osnovnim pravima u upravljanju smatra donošenje privrednog plana, pravo korišćenja sredstava, pravo rasporeda čistog prihoda, pravo odlučivanja u radnim odnosima, kao i druga prava za koja je zakonom izričito određeno da ih vrše organi upravljanja privredne organizacije.

Poslovno udruženje se osniva pismenim ugovorom koji podleže potvrdi saveta nadležnog za poslove privrede opštinskog narodnog odbora. Udruženje se upisuje u registar privrednih organizacija kod okružnog privrednog suda na čijem se području nalazi sedište udruženja. Poslovno udruženje ima i svoja pravila, kojima se bliže određuju ovlašćenja, međusobni odnosi i način rada organa i biroa udruženja, kao i sastav i način izbora i opoziva organa udruženja.

Organi inspekcije i drugi zainteresovani organi, komore, pojedine privredne organizacije i druga lica koja imaju pravni interes da se poništi ugovor o osnivanju udruženja mogu pokrenuti postupak za poništaj ugovora u celini ili samo pojedinih odredaba ugovora. Po tužbama za poništaj ugovora nadležan je u prvom i poslednjem stepenu Vrhovni privredni sud.

Osnovna i obrtna sredstva poslovnim udruženju obezbeđuju članovi iz sredstava svojih fondova, a udruženje može pribaviti sredstva i putem zajmova.

Prihodi udruženja se formiraju od naknada za usluge koje plaćaju članovi (provizija, paušalnih naknada, naknada na osnovu kalkulacija i sl.). Iz ukupnog prihoda udruženja izdvajaju se troškovi poslovanja, porez na promet i deo za lične dohotke (plate). Čist prihod udruženja se raspoređuje na članove na osnovu merila utvrdjenih ugovorom o osnivanju udruženja (srazmerno unetim sredstvima, učešću u poslovanju i sl.).

Poslovno udruženje istupa prema trećim licima u svoje ime, a za račun članova udruženja (kao komisionar). Za obaveze udruženja jemče članovi na ravne delove, odnosno na način kako je utvrđeno ugovorom o osnivanju udruženja. Izuzetno, na osnovu posebnog ovlašćenja, udruženje može istupati i u ime i za račun pojedinog člana (kao zastupnik). Poslovno udruženje ne sme ni u kom vidu ograničavati slobodnu utakmicu u proizvodnji ili prodaji robe ili u vršenju privrednih usluga preduzećima van udruženja.

Poslovnim udruženjem upravljaju članovi udruženja preko svojih predstavnika. Organi udruženja su upravni odbor i šef biroa (direktor, poslovođa i sl.), a može imati i izvršni odbor. Upravni odbor sačinjavaju predstavnici udruženih preduzeća koje biraju njihovi radnički saveti, a ako su članovi udruženja zemljoradničke zadruge — organi upravljanja zadruge (zadružni saveti). Ovakav način upravljanja obezbeđuje da poslovnu politiku udruženja određuju članovi preko svojih predstavnika u upravnom odboru.

Biro vrši komercijalne, uslužne, tehničke i administrativne poslove udruženja. U sastavu biroa mogu postojati i servisi za vršenje pojedinih komercijalnih i tehničkih poslova (prodajni servis, servis za konstrukcione radove i sl.). Ako su komercijalno-uslužni poslovi udruženja tolikog obima da postoje ekonomski uslovi za osnivanje posebnog preduzeća za vršenje ovih poslova, udruženje može osnovati i posebno preduzeće. Poslove udruženja može obavljati i jedan od članova udruženja, ako je to predviđeno ugovorom.

Obaveznost zaključaka poslovnog udruženja i kazne za neizvršenje zaključaka određuju se ugovorom o osnivanju udruženja. Udruženje je dužno da zaključke sa svojih sednica dostavlja radničkim savetima preduzeća.

Poslovna udruženja mogu osnivati preduzeća i samostalne ustanove. Preduzeća se mogu osnivati sa ciljem da preven-

stveno snabdevaju članove sirovinama, polufabrikatima ili gotovim proizvodima, da prodaju njihovu robu, da obavljaju razne usluge i sl. Ustanove takođe vrše razne tehničke, stručne ili druge usluge pre svega članovima udruženja.

Na osnovu ugovora se mogu osnivati i određene pogonske ili poslovne jedinice (servisi, stovarišta, prodavnice, trgovinska predstavništva i sl.) ili pojedine organizacione jedinice (komercijalna služba, konstrukcioni otek, laboratorije i sl.) u sastavu pojedinog udruženog preduzeća koje će vršiti usluge i ostalim članovima udruženja uz zajedničko snošenje troškova.

Iz udruženja se može istupiti uz prethodni pismeni odustanak od ugovora, a član koji ne ispunjava obaveze iz ugovora i zaključke može biti isključen iz udruženja. Udruženje prestaje da postoji kada članovi udruženja o tome sporazumno odluče.

Nadzor nad zakonitošću rada udruženja vrši nadležni organ uprave opštinskog narodnog odbora i nadležni inspektorati. Nadzorni organ može poništiti zaključke udruženja koji su protivni zakonskim propisima, odredbama ugovora o osnivanju udruženja ili pravilima udruženja. Ako se u toku godine poništi više zaključaka nad udruženjem se može odrediti prinudna uprava.

Dosad je osnovano ukupno 60 poslovnih udruženja:¹⁰

- Poslovno udruženje preduzeća za proizvodnju električnih kućanskih aparata »EKA« (Zagreb);
- Poslovno udruženje »MARIS« (Maribor) (metalna industrija);
- Poslovno udruženje »STANDARD« (Beograd) (metalna industrija);
- Poslovno udruženje »FUŽINAR« (Ljubljana) (metalna industrija);
- Poslovno udruženje za projektovanje, izgradnju i prodaju električnih i rudarskih postrojenja i opreme »INGRA« (Zagreb);
- Poslovno udruženje preduzeća za proizvodnju mašina i alata »ZAMA«;
- Poslovno udruženje preduzeća tekstilne industrije leskovačkog bazena »PROGRES« (Leskovac);
- Poslovno udruženje kudeljarskih preduzeća Vojvodine »JUGOKUDELJA« (Novi Sad);
- Poslovno udruženje prehranbene industrije (Skopje);
- Poslovno udruženje preradaivačke industrije paprike (Novi Sad);
- Poslovno udruženje industrije piva (Beograd);
- Poslovno udruženje za izvoz proizvoda konzervne industrije (Beograd);
- Poslovno udruženje za proizvodnju, promet i preradu ribe »RIBAR« (Split);
- Poslovno udruženje industrije špirta;
- Poslovno udruženje proizvođača biljnih ulja (Beograd);
- Poslovno udruženje industrije šećera (Beograd);
- Poslovno udruženje drvne industrije (Rijeka);
- Poslovno udruženje drvne industrije (Maribor);
- Poslovno udruženje drvne industrije (Zagreb);
- Poslovno udruženje drvne industrije (Beograd);
- Poslovno udruženje drvne industrije (Skopje);
- Poslovno udruženje drvne industrije »DUNAV« (Novi Sad);
- Poslovno udruženje proizvođača sapuna »SIKO« (Beograd);
- Poslovno udruženje preduzeća za hemizaciju poljoprivrede »AGROHEMIJA« (Beograd);
- Poslovno udruženje proizvođača farmaceutskih proizvoda (Beograd);
- Poslovno udruženje hemiske industrije (Kruševac);
- Poslovno udruženje »KEMINIS« (Split) (hemiska industrija);
- Poslovno udruženje »KIZ« (Zagreb) (hemiska industrija);
- Poslovno udruženje »BRUS« (Maribor) (hemiska industrija);
- Poslovno udruženje »HIB« (Beograd) (hemiska industrija);
- Poslovno udruženje jugoslovenskih železara (Beograd);
- Poslovno udruženje udruženi ugljenokopi (Zagreb);
- Poslovno udruženje udruženi rudnici uglja Bosne i Hercegovine »RUDARSTVO« (Sarajevo);
- Poslovno udruženje preduzeća za proizvodnju rudarskih eksplozivnih materijala »RUDEKS« (Beograd);

- Poslovno udruženje preduzeća za remont šinskih vozila (Beograd);
- Poslovno udruženje »ELEKTROINVEST« (Sarajevo);
- Poslovno udruženje rečne brodogradnje (Novi Sad);
- Poslovno udruženje »KOOPERATIVA« (Beograd);
- Poslovno udruženje građevinskih preduzeća specijalizovanih za krupne inženjersko-tehničke radove »JUGOINVEST« (Beograd);
- Poslovno udruženje industrije građevinskog materijala (Novi Sad);
- Poslovno udruženje preduzeća proizvođača i preradaivača stoke i stocnih proizvoda »KOPRODUKT« (Novi Sad);
- Poslovno udruženje za hemizaciju i mehanizaciju poljoprivrede (Beograd);
- Poslovno udruženje proizvođača vinogradarsko-voćarskih proizvoda (Beograd);
- Poslovno udruženje za izvoz zanatskih proizvoda, prodaju na unutrašnjem tržištu i uvoz alata, reprodukcionog materijala i mašina za potrebe zanatstva »ZANATEKSPORT« (Beograd);
- Poslovno udruženje preduzeća javnog drumskog saobraćaja »MAKEDONIJA-TRANSPORT« (Skopje);
- Poslovno udruženje za industrijsku preradu mesa, voća i povrća (Beograd);
- Poslovno udruženje za izvoz kudelje (Beograd);
- Poslovno udruženje proizvođača stoke i stočnih proizvoda (Beograd);
- Poslovno udruženje za robnu razmenu sa Indonezijom (Beograd);
- Poslovno udruženje »JUGORIBA« (Zagreb);
- Poslovno udruženje za promet — skladištenje i transport prehranbenih proizvoda u rashladnoj mreži »JUGOFRIGO« (Beograd);
- Poslovno udruženje za ratarstvo i semenarstvo (Beograd);
- Poslovno udruženje za promet otpacima (Beograd);
- Poslovno udruženje ribarskih organizacija slatkovodnog ribarstva (Beograd);
- Poslovno udruženje proizvođača cementa i azbest-cementa (Zagreb);
- Poslovno udruženje drumskog saobraćaja i remont »SRBIJA-TRANSPORT« (Beograd);
- Poslovno udruženje Senjsko-resavskih rudnika (Svetozarevo);
- Poslovno udruženje za posredovanje transportnih usluga u drumskom saobraćaju »SLOVENIJA-TRANSPORT« (Ljubljana);
- Poslovno udruženje za izvoz alkoholnih pića, voća i povrća njihovih prerađevina »LOZA« (Skopje);
- Poslovno udruženje za izvoz drveta i drvnih proizvoda »MAKEDONIJA-DRVO« (Skopje).

POSLOVNO—TEHNIČKA SARADNJA

Ugovorom se može predvideti poslovno-tehnička saradnja privrednih organizacija (preduzeća) i bez stvaranja poslovnog udruženja sa svojstvom pravnog lica. Ovaj vid poslovnog povezivanja preduzeća dobija sve veći značaj i razvija se uporedo sa poslovnim udruženjima.¹¹ Ovi ugovori su ustvari obligacioni ugovori sa dužim trajanjem i kompleksnijom sadržinom. Pošto su poslovno-tehnička saradnja i poslovna udruženja samo dve različite forme poslovnog povezivanja preduzeća, pojedina pitanja u vezi sa njihovim finansiranjem su zakonom regulisana na jedinstven način.

Ugovor o poslovno-tehničkoj saradnji, koji ne podleže potvrdi društvenog organa, može se zaključiti za zajedničko obavljanje unapred nepredviđenog broja poslova ili za izvršenje jednog ili više određenih poslova. On može da sadrži i samo okvirne odredbe, dok se obavljanje pojedinih poslova predviđenih u ugovoru bliže reguliše posebnim ugovorima.

Z. C.

¹¹ Zaključivanje ovih ugovora bilo je moguće i pre donošenja Zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi na osnovu odredbe čl. 4 Uredbe o udruživanju privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 54/1953, 27/1954 i 43/1954) koja je ostala na snazi. Novi zakon ovaj institut samo detaljnije reguliše.

¹⁰ Pregled je sastavljen na osnovu podataka saveznih komora.

PROIZVODNJA I POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Glavni izvori za proizvodnju električne energije u Jugoslaviji jesu vodne snage, otpadni mrki ugljevi i ligniti, kao i radioaktivne rude, kojih ima u dovoljnim količinama.¹

KAPACITETI

Ratom oštećeni kapaciteti su obnovljeni do kraja 1946. Posle toga izgrađeno je do kraja 1959 i pušteno u pogon ukupno 37 hidroelektrana, 12 javnih termoelektrana i 17 industriskih toplana sa ukupnom instalisanom snagom od oko 1.345 MW. U isto vreme izgrađena je dalekovodna mreža visokog napona u ukupnoj dužini od oko 13.000 km (tabela 1).

TABELA 1 — RAZVOJ ELEKTROPRIVREDNIH KAPACITETA

Kapaciteti	Jedinica	Godina				Indeks 1959 1939
		1939	1950	1955	1959	
Ukupni kapaciteti elektrana	MW 505	662	1.148	1.878	368	
Hidroelektrane	MW 174	290	646	1.134	615	
Termoelektrane	MW 331	372	502	744	234	
Ukupno dalekovodi	km 2.350	5.800	10.590	15.370	655	
Dalekovodi 220 KV	km —	—	—	90,5	—	
Dalekovodi 110 KV	km —	1.200	2.884	4.950	—	
Dalekovodi 50—60 KV	km 350	500	517	523	149	
Dalekovodi 26—35 KV	km 2.000	4.084	7.188	9.526	462	
Ukupno transformacije MVA	330	635	2.005	3.220	975	
Transformacije 110 KV	MVA —	203	1.070	1.202	—	
Transformacije 50—60 KV	MVA 110	98	103	50	91	
Transformacije 26—35 KV	MVA 220	343	825	1.320	600	

Podaci: Statistički godišnjak Zajednice jug. elektroprivrede za 1959.
Kapaciteti u elektroprivredi izgrađivani su brzim tempom. Instalirana snaga hidroelektrana povećala se u posleratnom periodu za oko 6 puta, dalekovodna mreža za oko 6,5 puta i transformacije za oko 9,75 puta.

TABELA 2 — VEĆE HIDROELEKTRANE PUŠTENE U POGON DO KRAJA 1959

Hidroelektrana	Rečni sliv	Količina instalisane snage Qm3/sek	Pad u m	Instalirana snaga u MW	Godišnja proizvodnja u GWh
Ukupno:				739	3.300
Jablanica (1955—57)*	Neretva	176	111	144	700
Zvornik (1955—57)	Drina	560	20	88	400
Mavrovo	Radika	16	550	75	300
Mariborski Otok (1948)	Drava	411	15	54	300
Vuzenica (1954)	Drava	411	14	48	280
Vuhred (1956)	Drava	411	17	60	350
Vinodol (1952—53)	Ličanka i Lokvarka	15	666	84	200
Jajce I (1952)	Vrbas	55	98	48	230
Jajce II (1954)	Vrbas	76	49	30	190
Gojak (1959)	Dobrna i Mrežnica	50	135	48	200
Vlasina (1954—57)	Vlasina	16	878	60	150

* Godina puštanja u pogon.

Podaci: Statistički godišnjak Zajednice jugoslovenske elektroprivrede za 1959.

¹ Vidi: »Elektroprivreda«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 125—130 (29—34).

Pored ovih hidroelektrana pušteno je u pogon još 26 manjih i srednjih hidroelektrana ukupnog kapaciteta od 152 MW.

TABELA 3 — VEĆE TERMoeLEKTRANE PUŠTENE U POGON DO KRAJA 1959

Naziv termoelektrane	Instalisana snaga u MW	Godišnja proizvodnja u GWh
Ukupno:	324	1.770
Kolubara I faza (1957)*	64	350
Kakanj I faza (1956)	64	350
Šoštanj I faza (1956)	64	350
Jerkovac (1954)	40	220
Trbovlje II faza (1955)	32	170
Kostolac (1949—52)	44	240
Mađžari (1949—54)	16	90

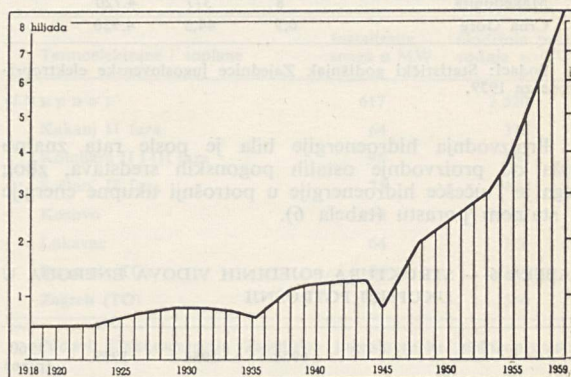
* Godina puštanja u pogon.

Podaci: Statistički godišnjak Zajednice jugoslovenske elektroprivrede za 1959.

Pored toga, pušteno je u pogon još 5 manjih termoelektrana, kao i 17 industriskih toplana ukupne snage 130 MW.

Izgradnja visokonaponske mreže i transformacija omogućila je povezivanje elektrana i potrošačkih područja u jedinstveni energetska sistem. Izgrađena visokonaponska mreža omogućuje prenošenje velikih količina elektroenergije između pojedinih elektrosistema, pruža veću sigurnost u snabdevanju potrošača i doprinosi boljem iskorišćenju kapaciteta elektrana.

GRAFIKON 1 — PROIZVODNJA ELEKTROENERGIJE 1918—1959

Izgradnja kapaciteta u elektroprivredi uticala je na brzo povećanje proizvodnje elektroenergije (tabela 4).

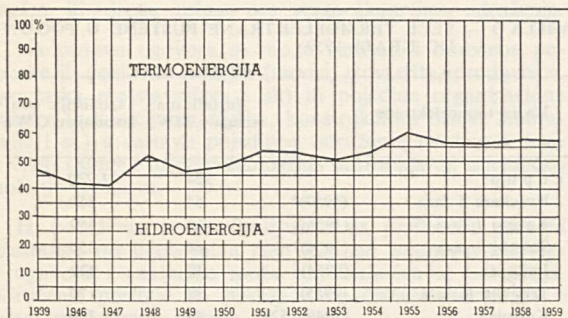
TABELA 4 — PROIZVODNJA ELEKTROENERGIJE

	1939	1950	1955	1959	Indeks 1959 1939
Ukupno:	1.173	2.408	4.340	8.106	692
Hidroenergija	566	1.175	2.610	4.708	833
Termoenergija	607	1.233	1.730	3.398	560

Podaci: Statistički godišnjak Zajednice jugoslovenske elektroprivrede za 1959.

Proizvodnja elektroenergije u 1959 porasla je gotovo 7 puta prema proizvodnji 1939. Naročito je porasla proizvodnja hidroenergije, koja je u 1959 učestvovala sa 58,1% u ukupnoj proizvodnji prema 48,3% u 1939.

GRAFIKON 2 — STRUKTURA PROIZVODNJE ELEKTRO-ENERGIJE 1939—1959

Srednja godišnja stopa porasta proizvodnje elektroenergije iznosi od 1948 do 1959 oko 13,5 %. Do najvećeg porasta proizvodnje elektroenergije došlo je u privredno manje razvijenim republikama (tabela 5).

TABELA 5 — PORAST PROIZVODNJE ELEKTROENERGIJE PO REPUBLIKAMA

	1939	1959	Indeks 1959 1939
Jugoslavija	1.173	8.106	692
Srbija	275	2.009	729
Hrvatska	419	1.396	333
Slovenija	350	2.430	695
Bosna i Hercegovina	121	1.849	1.530
Makedonija	8	377	4.720
* Crna Gora	0,9	44,5	4.950

Podaci: Statistički godišnjak Zajednice jugoslovenske elektroprivrede za 1959.

Proizvodnja hidroenergije bila je posle rata znatno brža od proizvodnje ostalih pogonskih sredstava, zbog čega je i učešće hidroenergije u potrošnji ukupne energije u stalnom porastu (tabela 6).

TABELA 6 — STRUKTURA POJEDINIH VIDOVA ENERGIJA U UKUPNOJ POTROŠNJI

	1952	1956	1959	1960 (plan)
Hidroenergija	2,3	3,0	4,2	4,6
Ugalj	89,1	85,9	83,5	82,4
Nafta	8,4	10,4	11,7	12,3
Plin	0,2	0,7	0,6	0,7

Podaci: Dokumentacija Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Brz razvitak privrede i industrije tražio je velike količine elektroenergije. Zbog toga su ulagana znatna sredstva za izgradnju novih električnih centrala. Ulaganja u elektroprivredu premašivala su u nekim godinama četvrtinu ukupnih investicija u industriji, odnosno dostizala oko 14% ukupnih privrednih i neprivrednih investicija (tabela 7).

Ovakav razvoj elektroprivrede omogućio je brz razvoj specijalizovanih građevinskih preduzeća za izgradnju hidro i termoelektrana, kao i preduzeća za izgradnju visokonaponskih vodova i transformacija. Obimno sprovođenje elektrifikacije uticalo je na razvoj jugoslovenske elektroindustrije i mašingradnje.

TABELA 7 — INVESTICIJE U ELEKTROPRIVREDU*

(U milionima din.)

Godina	Investicije u elektroprivredu	Učešće u % u ukupnim investicijama u industriji	Učešće u % u ukupnim privrednim i neprivrednim investicijama
1947	17.142	16,9	6,4
1948	22.974	17,8	6,1
1949	21.374	12,4	5,1
1950	22.110	12,9	5,8
1951	29.528	15,3	7,9
1952	43.715	20,3	14,2
1953	48.086	23,5	14,1
1954	46.139	23,6	11,9
1955	54.090	26,9	13,4
1956	40.924	24,4	10,2
1957	36.801	22,8	7,9
1958	36.044	22,2	6,9
1959	55.756	24,9	7,9

* Bez investicionog održavanja. Do 1958 investicije su obračunate po cenama iz 1956, a za 1959 po tekućim cenama.

Podaci: Dokumentacija Jugoslovenske investicione banke.

Pre rata jugoslovenski stručnjaci i preduzeća nisu učestvovali u izgradnji hidro i termoelektrana, jer su tadašnje objekte izgrađivala strana preduzeća i strani stručnjaci. U posleratnom periodu, projektovanje, istražne radove i građenje svih hidroelektrana obavila su isključivo domaća preduzeća, koja su ove zadatke sa uspehom savladala, iako nisu dovoljno opremljena odgovarajućom mehanizacijom i stručnim kadrovima.

Domaća elektromašinska industrija isporučila je oko 90% opreme za hidroelektrane. Ona danas proizvodi hidroturbine i generatore snage od preko 100 MW, transformatore za napon 220 KV, kao i sve potrebne uređaje i aparate za rasklopna visokonaponska postrojenja. Ova industrija već sama oprema hidroelektrane sa instalisanim snagama od preko 200 MW i kapacitetom godišnje proizvodnje od preko 1.000 GWh.

U izgradnji prvih velikih termoelektrana domaća elektromašinska industrija učestvovala je samo isporukama turboagregata od 15 MW, a u izradi kotlovskih postrojenja sa oko 50% u kooperaciji sa inostranim firmama. Sada ona izrađuje turboagregate od 32 MW, a ima u programu i osvajanje proizvodnje turboagregata od 64 MW.

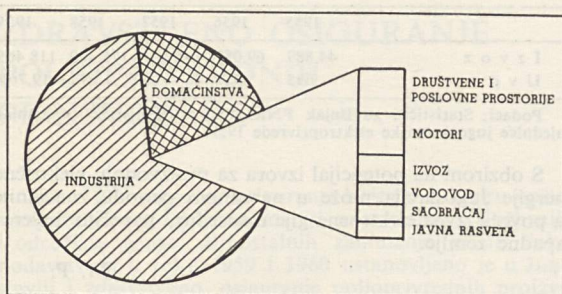
POTROŠNJA ELEKTROENERGIJE

Izgradnja novih fabrika i povećanje proizvodnje postojećih, elektrifikacija pojedinih područja, kao i intenzivna elektrifikacija domaćinstava (upotreba termičkih aparata), uticali su na brzo povećanje potrošnje elektroenergije (tabela 8).

Najveći porast potrošnje elektroenergije ostvaren je u domaćinstvima gde je potrošnja prema predratnoj povećana za gotovo 10 puta. Visok porast potrošnje u domaćinstvima posledica je niskih cena elektroenergije za domaćinstva, koja su se sve više orijentisala na korišćenje električne energije u termičke svrhe i nabavljala razne elektroaparate za domaćinstva. Na povećanje ove potrošnje uticala je i brza elektrifikacija pojedinih područja i proširenje distributivnih mreža u gradovima.

Krajem 1959 ukupno su elektrificirana oko 2,2 miliona domaćinstava, odnosno preko 50% svih domaćinstava u Jugoslaviji. Seoskih domaćinstava je elektrificirano 1.028 hiljada ili 39,1% svih seoskih domaćinstava. Najveći procenat elektrificiranih seoskih domaćinstava ima Slovenija — 79,5%.

GRAFIKON 3 — STRUKTURA POTROŠNJE ELEKTROENERGIJE 1959

Industrija troši oko 54—58% od ukupne proizvodnje elektroenergije. Prosečna stopa porasta potrošnje u industriji u periodu 1955—1959 iznosi oko 18%, što je znatno više od porasta industrijske proizvodnje, koja u proseku iznosi 13,5% godišnje.

TABELA 8 — RAZVOJ I STRUKTURA POTROŠNJE ELEKTROENERGIJE

Kategorija potrošnje	(U GWh)				Indeks 1959 1939
	1939	1950	1955	1959	
Ukupno	1.173	2.408	4.430	8.106	
Domaćinstva	140	226	513	1.350	965
Poslovne i društvene					—
prostorije	50	80	181	220	440
Zanatstvo	30	60	117	220	734
Komunalna potrošnja	75	90	149	230	307
Železnička vuča	—	12	21	25	
Industrija	700	1.569	2.582	4.500	643
Izvoz	—	20	44	150	—
Sopstvena potrošnja					
elektrana	58	121	186	340	588
Gubici	120	230	547	1.071	893

Podaci: Dokumentacija Zajednice jugoslovenske elektroprivrede.

NOVI ELEKTROPRIVREDNI KAPACITETI

Prema predviđanjima novog Petogodišnjeg plana, očekuje se da će ukupna potrošnja elektroenergije u 1965 iznositi 17—18 milijardi kWh. U cilju obezbeđenja takvog porasta potrošnje elektroenergije već u 1959 započela je izgradnja većeg broja hidro i termoelektrana i visokonaponske mreže. Pored toga, radi se intenzivno i na istraživačkim radovima i projektovanju novih hidro i termoelektrana, kao i na projektovanju buduće visokonaponske mreže 220 i 110 KV. Rezultati studija, projekata i istraživačkih radova omogućiću da se za izgradnju izaberu najpovoljniji elektroprivredni objekti.

Hidroelevtrane dosad puštene u pogon imale su u proseku investicije od oko 45 din./kWh. Nove hidroelektrane koje se sada nalaze u izgradnji su daleko ekonomičnije i imaće u proseku specifične investicije od oko 20,50 din./kWh odnosno 110.000 din./MW (tabela 9).

Sada se nalazi u izgradnji ukupno 8 novih hidroelektrana, sa ukupno instalisanom snagom od 1.441 MW.

Sa puštanjem u pogon hidroelektrana u izgradnji ukupan instalisani kapacitet svih hidroelektrana iznosiće krajem 1965 oko 2.560 MW, sa kapacitetom proizvodnje u prosečnoj hidrološkoj godini od oko 12,5 milijardi kWh. Izgradnjom ovih kapaciteta hidroizvori Jugoslavije biće iskorišćeni svega za oko 19%. Nove hidroelektrane imaju

veće mogućnosti akumulisanja vode u svojim bazenima, koji će ukupno imati zapreminu od 2.500 hm³, čime će se omogućiti ravnomerna proizvodnja hidroenergije tokom čitave godine. Ukupni sadržaj korisne akumulacije dosad izgrađenih hidroelektrana iznosi oko 800 hm³; završetkom predviđene izgradnje Jugoslavija će raspolagati u bazenima sa oko 3.300 hm³.

TABELA 9 — HIDROELEKTRANE U IZGRADNJI

Hidroelevtrana	Pad u m	Instalisana voda Ql/m ³	Instalisana snaga MW	Godišnja proizvodnja GWh	Korisna akumulacija
Ukupno:		1.441	7.760	2.500	
Split sa akumulacijom					
Peruća	346,0	110	258	1.600	510
Bistrica sa akumulacijom					
Kokin Brod	450,0	36	121	358	220
Perućica sa akumulacijom					
na Gornjoj Zeti	550	51	180	1.030	200
Dubrovnik sa akumulacijom					
Grančarevo	350	130	324	2.050	1.100
Senj	432	70	216	1.000	130
Bajina Bašta	68	450	240	1.170	284
Ožbolt	17	411	60	302	4
Globočica	100	50	42	250	52

Podaci: Dokumentacija Zajednice jugoslovenske elektroprivrede.

Za proizvodnju termoeenergije izgrađiće se nova postrojenja kod postojećih termoelektrana, kao i novi objekti locirani na lignitskim bazenima (tabela 10).

TABELA 10 — TERMoeLEKTRANE I TOPLANE U IZGRADNJI

Termoelevtrane i toplane	Instalisana snaga u MW	Godišnja proz- vodnja u GWh
Ukupno:	617	3.520
Kakanj II faza	64	370
Kolubara II i III faza	96	550
Šoštanj II faza	75	430
Kosovo	190	1.100
Lukavac	64	370
Beograd (TO)	64	350
Zagreb (TO)	64	350

Podaci: Dokumentacija Zajednice jugoslovenske elektroprivrede.

Pored ovih termoelektrana i toplana, gradiće se narednih godina još izvestan broj industrijskih toplana i elektrana manjih kapaciteta, koje će pored elektroenergije proizvoditi i paru za industrijske i ogrevne svrhe, sa ukupno oko 120 MW. Instalisanja snaga svih termoelektrana u 1965 iznosiće 1.520 MW.

Izgradnja termoelektrana usklađuje se sa razvojem ugljenokopa i one će trošiti otpadne i niskokalorične ugljeve. Potrošnja goriva po proizvedenom kWh iznosiće oko 3.200 kcal, najniža snaga agregata predviđa se od 32 MW, a najveća od 125 MW. Računa se da će u proseku instalisani MW koštati oko 125.000 din.

Razvoj visokonaponske mreže usmeren je na izgradnju 220 kV superponiranu mrežu, koja će povezivati elektrane najviših kapaciteta sa potrošačkim područjima. Ovakva mreža omogućiće prenos velikih energija i doći će najviše do izražaja za vreme niskih vodostaja u prebacivanju akumulisane hidroenergije u područja koja imaju protočne hidroelektrane i nedovoljno termoelektrana. Predviđa se izgradnja visokonaponske mreže 220 kV u ukupnoj dužini od oko 2.000 km.

U narednom periodu očekuje se znatan porast utroška elektroenergije i u elektrohemiji i elektrometalurgiji, kao i kod železnica, koje se sve više orijentišu na električnu vuču. Takođe se očekuje znatan porast potrošnje elektroenergije u poljoprivredi usled primene pumpe za navodnjavanje i odvodnjavanje. Predviđa se da će utrošak elektroenergije po stanovniku iznositi u 1965 oko 900 kWh.

IZVOZ I UVOZ ELEKTRIČNE ENERGIJE

Jugoslavija izvozi manje količine električne energije u Austriju i Mađarsku, odakle je povremeno i uvozi. Neznatne količine električne energije izvožene su do 1955 i u Italiju.

TABELA 11 - IZVOZ I UVOZ ELEKTRIČNE ENERGIJE

	1955	1956	1957	1958	1959
I z v o z	44,889	69,087	145,648	175,400	118,469
U v o z	695	837	—	1,786	19,769

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959 i Statistički godišnjak
Zajednice jugoslovenske elektroprivrede 1959.

S obzirom na potencijal izvora za proizvodnju električne energije Jugoslavija može u narednom periodu značajnije da poveća izvoz elektroenergije u susedne, naročito severozapadne zemlje.

M. P.

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE POLJOPRIVREDNIH PROIZVOĐAČA

Pored zdravstvenog osiguranja koje se u okviru opšteg socijalnog osiguranja sprovodi za radnike i službenike i određene grupe samostalnih zanimanja, novim zakonodavstvom u toku 1959 i 1960 ustanovljeno je u Jugoslaviji i zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača. Na taj način zdravstvenom zaštitom, organizovanom na bazi opšteg obaveznog zdravstvenog osiguranja, obuhvaćeno je gotovo sve stanovništvo Jugoslavije.¹

S obzirom na različite uslove života i rada, zdravstvene navike i potrebe kao i ekonomske mogućnosti gradskog i seoskog stanovništva, kako u opštem jugoslovenskom proseku tako i na pojedinim područjima jugoslovenske teritorije, zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača nije moglo biti uvedeno prostim proširenjem postojećeg zdravstvenog osiguranja radnika i službenika na seosko stanovništvo. Umesto toga, trebalo je ustanoviti takav sistem koji će omogućiti da se organizovana zdravstvena zaštita poljoprivrednih proizvođača stalno razvija, proširuje i prilagođava konkretnim potrebama i mogućnostima stanovništva na pojedinim područjima. Stoga je zakonodavno rešenje ovog problema pošlo putem okvirnog odnosno osnovnog regulisanja saveznim propisima i konkretnog regulisanja sistema republičkim propisima.

Saveznim zakonom o ustanovljenju zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača od 30 juna 1959² utvrđeni su osnovi i određeni rokovi za uvođenje opšteg obaveznog zdravstvenog osiguranja individualnih poljoprivrednih proizvođača na celoj teritoriji Jugoslavije.³ Konkretni sistem tog osiguranja u celini i u pojedinostima (prava i obaveze osiguranika i političko-teritorijalnih jedinica, način i postupak za realizaciju prava, sistem finansiranja i sistem upravljanja) utvrđuje svaka narodna republika svojim zakonom.

Saveznim zakonom određeno je da sprovođenje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača na osnovu republičkih zakona mora otpočeti najkasnije do kraja 1960. Međutim, u nekim narodnim republikama sprovođenje ovog osiguranja otpočelo je ili će otpočeti i pre tog roka (u Sloveniji — od 1 aprila 1960, u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Makedoniji — od 1 jula 1960), u Hrvatskoj — od 1 oktobra, a u Crnoj Gori — od 1 decembra 1960).

¹ Raniji sistem besplatnog lečenja ili povlastica u plaćanju troškova lečenja od određenih bolesti, zasnovan na Uredbi o obračunavanju i naplati troškova u državnim zdravstvenim ustanovama od 1948 (»Službeni list FNRJ«, br. 56/1958) neće se primenjivati za poljoprivredne proizvođače od dana kojim, na osnovu republičkog zakona, otpočinje sprovođenje njihovog zdravstvenog osiguranja na teritoriji pojedine narodne republike. Raniji režim primenjivao se, međutim, na lica koja nisu zdravstveno osigurana ni kao poljoprivredni proizvođači ni po nekom drugom osnovu, a koja usled nesposobnosti za rad, starosti ili nemanja sredstava za izdržavanje primaju materijalnu pomoć od svoje opštine, ili za koja obavezu plaćanja određenih ili svih troškova zdravstvene zaštite preuzme opštinski narodni odbor. Za lica koja vrše zanatsku ili drugu samostalnu delatnost odnosno zanimanje a nisu zdravstveno osigurana po posebnim propisima ili ugovorima, raniji režim besplatnog lečenja na teret lokalnih budžeta prestao je polovinom meseca oktobra 1959, tri meseca po stupanju na snagu saveznog zakona kojim je ustanovljeno obavezno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača. Ta lica imaju mogućnost da se dobrovoljno udruže u fondove za uzajamno pomaganje za slučaj bolesti, na osnovu Uredbe o fondovima za uzajamno pomaganje od 1956 (»Službeni list FNRJ«, br. 15/1956).

² »Službeni list FNRJ«, br. 27/1959.

³ Zakon se ne odnosi na poljoprivredne proizvođače koji su kao radnici u stalnom radnom odnosu kod poljoprivrednih organizacija i ustanova, a koji su osigurani po opštim propisima o socijalnom osiguranju radnika.

OSIGURANJE USTANOVLJENO SAVEZNIM ZAKONOM

Prema saveznom zakonu zdravstvena zaštita poljoprivrednih proizvođača organizuje se i sprovodi u formi posebnog zdravstvenog osiguranja, u cilju da se osiguranicima obezbedi korišćenje zdravstvene zaštite na osnovi načela uzajamnosti u snošenju troškova.

Zdravstveno osiguranje je opšte i obavezno za sve poljoprivredne proizvođače koji nisu zdravstveno osigurani po nekim drugim propisima o socijalnom osiguranju (na primer, kao radnici ili službenici ili pripadnici nekih samostalnih profesija).

Poljoprivredni proizvođači, u smislu saveznog zakona, su sva lica koja se bave poljoprivrednom delatnošću kao redovnim zanimanjem (van radnog odnosa), lica koja se u cilju privređivanja bave lovom ili ribolovom i članovi domaćinstva koje izdržavaju poljoprivredni proizvođači. Eventualni prihodi od drugog samostalnog zanimanja van poljoprivrede (na primer, sitna zanatska i zanatu slična delatnost, kućna radinost i slično) nemaju uticaja na prava i obaveze poljoprivrednog proizvođača u pogledu na zdravstveno osiguranje.

Zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača može biti osnovno ili prošireno.

Osnovno zdravstveno osiguranje uvodi se zakonom narodne republike kao opšte, jedinstveno i obavezno za sve poljoprivredne proizvođače na teritoriji narodne republike. Osnovnim zdravstvenim osiguranjem obezbeđuje se poljoprivrednim proizvođačima da troškove korišćenja medicinske pomoći u određenim slučajevima snosi u celini fond zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača, a u ostalim slučajevima da određeni deo troškova snosi fond a ostatak neposredno korisnik medicinske pomoći odnosno usluge. Zakonom narodne republike određuje se u kojim će slučajevima fond snositi ukupne troškove a u kojim samo deo troškova. Pri tome se vodi računa o specifičnim potrebama, uslovima i mogućnostima, s obzirom na patologiju područja, organizaciju i kapacitete zdravstvene službe i opšte ekonomske mogućnosti zajednice i samih osiguranika.

Prošireno zdravstveno osiguranje, kao fakultativno, uvode predstavnički organi srezova i opština kad za to na odgovarajućem području postoje objektivni i subjektivni uslovi, tj. odgovarajući sistem razvijenosti zdravstvene službe, ekonomske mogućnosti i želja poljoprivrednih proizvođača. Njime se osiguranicima, na bazi posebnog dopunskog doprinosu, obezbeđuje zdravstvena zaštita u širem obimu od onog koji je po osnovu opšteg jedinstvenog osiguranja utvrđen republičkim zakonom, kao i korišćenje pod povoljnim uslovima one zdravstvene zaštite koja je obezbeđena osnovnim zdravstvenim osiguranjem. Prošireno zdravstveno osiguranje, kad se uvede za pojedini srez ili opštinu, postaje takođe opšte, jedinstveno i obavezno za sve poljoprivredne proizvođače na odnosnom području. Blži uslovi za uvođenje i sprovođenje proširenog zdravstvenog osiguranja utvrđuju se zakonom narodne republike, kao okvirne norme.

Saveznim zakonom obezbeđuje se poljoprivrednim proizvođačima, kao minimum, pravo da besplatno koriste:

— lečenje u svim zdravstvenim ustanovama u slučaju oboljenja od gotovo svih zaraznih bolesti koje se pojavljuju na jugoslovenskim područjima;⁴

— lečenje u odgovarajućim zdravstvenim ustanovama u slučaju oboljenja od duševnih bolesti, kad je obolelo lice opasno po život drugih lica;

⁴ Besplatno korišćenje lečenja u svim zdravstvenim ustanovama obezbeđeno je za slučaj oboljenja od sledećih zaraznih bolesti: kuge, žute groznice, velikih boginja, pegavca, povratne groznice, trbušnog tifusa, paratifusa, meningitisa, letarhičnog encefalitisa, zarazne žutice, sakaigije, difterije, tetanusa, crnog rišta, lepre, besnila, Vejlove bolesti, tularemije, poliomijelitisa, babinje groznice, Kala-Azara, trahoma, dizenterije, sarlaha, crvenog vetra, malih boginja, velikog kašlja, malteške groznice, Bangove bolesti, gonoreje, luesa, mekog čira, četvite venerične bolesti i mikoze.

— vakcinisanje, kad je obavezno po posebnim propisima; i

— dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju u stanu kad su medicinski indicirani zbog pojave zarazne bolesti.

Od ovog minimuma polaze zakoni narodnih republika u postavljanju i razvijanju konkretnog sistema prava iz zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača.

Finansiranje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača sprovodi se preko fondova zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača koji se obrazuju u okviru sreskih zavoda za socijalno osiguranje i fonda za reosiguranje lokalnih fondova koji se obrazuju u okviru republičkih zavoda za socijalno osiguranje. Finansiska sredstva za fondove obezbeđuju se doprinosom poljoprivrednih proizvođača i ostalih obveznika poreza na prihode od poljoprivrede i doprinosom iz budžeta političko-teritorijalne jedinice. Republičkim zakonima mogu se odrediti i drugi posebni izvori sredstava ovih fondova.

Fondovima zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača *upravljaju* posebni organi društvenog samoupravljanja koje sačinjavaju predstavnici poljoprivrednih proizvođača i predstavnici sreskog narodnog odbora, zavoda za socijalno osiguranje, zadružnih i drugih organizacija zainteresovanih za sprovođenje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača.

KONKRETIZOVANJE OSIGURANJA REPUBLIČKIM ZAKONIMA

Na osnovu saveznog zakona, narodne republike donele su svoje zakone o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača.⁵ Ovim zakonima su konkretno utvrđeni: krug osiguranika, sistem opšteg obaveznog (osnovnog) zdravstvenog osiguranja, prava osiguranika i obaveze fonda, sistem finansiranja, doprinosi osiguranika i obaveze budžeta političko-teritorijalnih jedinica, obrazovanje i nadležnost organa društvenog samoupravljanja i rokovi za pripremu i uvođenje osiguranja.

OSIGURANA LICA. Zakoni pojedinih narodnih republika, pored seljaka individualnih poljoprivrednih proizvođača koji su sopstvenici poljoprivrednog imanja, uključuju u krug osiguranika i lica koja se bave poljoprivredom kao zakupci poljoprivrednog zemljišta, članove poljoprivrednih proizvođača zadruga (uključivši i seljačke radne zadruge), lica koja na selu obavljaju zanatsku delatnost, a pretežno se bave poljoprivredom, kao i lica koja po osnovu prava plodouživanja poljoprivrednog imanja primaju prihod od poljoprivrede (užitak) kao osnovni izvor izdržavanja.

Pojedini republički zakoni (naprimer NR Hrvatske, NR Slovenije i NR Makedonije) posebno definišu pojam izdržavanih članova domaćinstava, uzimajući za osnov i rodnički odnos.

OBAVEZE FONDA. Saveznim zakonom određeni minimum slučajeva u kojima *ukupne troškove* medicinske pomoći, u svim zdravstvenim ustanovama i za sva osigurana lica, snosi isključivo fond zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača, proširuje se i na slučajeve oboljenja: od malarije (Hrvatska, Makedonija i Crna Gora); urođenih nakaznosti, deformiteta, kontraktura, paraliza, luksacija — ukoliko su izlečive ili popravljive (Hrvatska, Slovenija); — groznice i leptospiroze (Makedonija); aktivne evolutivne tuberkuloze (Hrvatska, Slovenija); karcinoma (Hrvatska). Proširenje obuhvata i sve bolesti dece do godinu dana života (Srbija, Hrvatska, Crna Gora), uz smeštaj i opskrbu majke-pratilje za vreme lečenja te dece u bolničkim ustanovama (Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora); oboljenja od reumatizma — za lica do 18 godina života (Hrvatska, Slovenija, Crna Gora); sve bolesti — za lica smeštena i opskrbljena u socijalnim i prosvetnim ustanovama; sve bolesti i povrede koje prouzrokuju fiskul-

turne vežbe i takmičenja; medicinsku pomoć trudnicama i porodiljama (Hrvatska, Slovenija), kao i usluge stanica za hitnu pomoć — kad su potrebne usled oboljenja od određenih bolesti za koje fond snosi sve troškove (Slovenija).

Pojedini republički zakoni proširuju broj slučajeva u kojima fond snosi sve troškove medicinske pomoći i na lečenje u određenim vrstama zdravstvenih ustanova (dok za lečenje u ostalim zdravstvenim ustanovama predviđaju participaciju osiguranika u troškovima prilikom korišćenja usluga). Tako naprimer:

Za lica obolela od aktivne tuberkuloze u Srbiji fond snosi sve troškove za dispanzerske usluge, a u Makedoniji — za ambulantne i dispanzerske usluge. Za lica obolela od karcinoma u Srbiji fond snosi sve troškove za dispanzerske usluge, a u Sloveniji i Makedoniji — za ambulantne i dispanzerske usluge. Trudnicama i porodiljama obezbeđuje se medicinska pomoć u celini na teret fonda u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji i Crnoj Gori u dispanzerima i stanu pacijenta ako je to medicinski indicirano. U Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Makedoniji obezbeđuje se korišćenje ambulantnih i dispanzerskih usluga, u celini na teret fonda, za svu decu do 3 godine života — za sve bolesti. U Makedoniji se, osim toga, obezbeđuje korišćenje ambulantnih i dispanzerskih usluga u celini na teret fonda i za slučajeve oboljenja od zaraznih zauški i nekih kožnih infekcija.

Sva navedena proširenja obezbeđuju se u okviru opšteg obaveznog osnovnog zdravstvenog osiguranja.

Participacija između fonda i korisnika u snošenju troškova medicinske pomoći znatno varira u pojedinim republikama kako za razne vrste bolesti i razne vrste usluga tako i za iste vrste bolesti i medicinskih usluga. Participacija se kreće u rasponu od 10% do 60%, zavisno od vrste bolesti i vrste lečenja.

Ova raznolikost u raspodeli troškova korišćenja medicinske pomoći za razne slučajeve oboljenja, razne vrste bolesti i razne vrste zdravstvenih usluga u pojedinim republikama, odražava specifičnosti koje postoje na raznim područjima u patologiji sela i opterećenosti kapaciteta pojedinih vrsta zdravstvenih ustanova, kao i mogućnosti rešavanja tih problema na pojedinim područjima.

U pojedinim republikama različito je regulisan i način plaćanja troškova za lekarske preglede, lekove i mere individualne preventivne zaštite koja nije obavezna po posebnim propisima.

Lekarski pregledi, ukoliko za određene bolesti i slučajeve nije propisana manja participacija ili obaveza fonda da snosi troškove u celini, obezbeđuju se u Hrvatskoj i Sloveniji uz participaciju korisnika od 50%, u Crnoj Gori uz 60%, dok u nekim republikama te troškove u celini snosi korisnik.

Lekovi i sanitetski materijal, ukoliko nisu uračunati u cenu zdravstvene usluge, obezbeđuju se u Hrvatskoj, Sloveniji i Makedoniji uz participaciju od 50%, u Crnoj Gori 60%, a u nekim republikama troškove lekova u celosti plaća korisnik.

Vakcinisanja koja nisu obavezna po posebnim propisima obezbeđuju se u Hrvatskoj, Sloveniji i Makedoniji uz participaciju korisnika u visini od 75% troškova, dok u ostalim narodnim republikama fond ne učestvuje u tim troškovima.

FINANSIRANJE I UPRAVLJANJE. Fond zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača obrazuje se na području svakog sresa, u okviru sreskog zavoda za socijalno osiguranje. Finansiska sredstva fonda obezbeđuju se: doprinosom za zdravstveno osiguranje koji plaćaju poljoprivredni proizvođači u određenom procentu od katastarskog prihoda ili poreske osnove dohotka poljoprivrednog domaćinstva i u određenom iznosu prema broju članova domaćinstva; doprinosom iz budžeta političko-teritorijalnih zajednica (opština i narodna republika); naknadama iz republičkog fonda reosiguranja; prihodom od kamata na sredstva fonda; drugim prihodima prema posebnim propisima.

Sredstva uplaćena za osnovno zdravstveno osiguranje ne mogu se trošiti za rashode proširenog zdravstvenog

⁵ Donošenje zakona narodnih republika završeno je u toku prvog polugoda 1960 godine.

osiguranja, kao ni sredstva uplaćena posebnim doprinosom za prošireno zdravstveno osiguranje uvedeno u jednoj opštini za rashode proširenog zdravstvenog osiguranja u drugim opštinama.

Visina doprinosa koji plaćaju poljoprivredni proizvođači za osnovno zdravstveno osiguranje utvrđuje se društvenim planom ili posebnom odlukom skupštine narodne republike, po sistemu godišnjeg razreza.

Doprinos budžeta političko-teritorijalnih zajednica različito je regulisan u pojedinim republikama. U Srbiji i Crnoj Gori se iz republičkog budžeta pokrivaju ukupni troškovi lečenja od duševnih oboljenja i fluorografisanja, a iz opštinskih budžeta ukupni troškovi lečenja od akutnih zaraznih bolesti i ukupni troškovi vakcinisanja, dezinfekcija, deratizacija u vezi sa zaraznim bolestima, kao i 15% (u Srbiji) odnosno 30% (u Crnoj Gori) od troškova lečenja bolesnika obolelih od aktivne tuberkuloze. U B i H opštinski budžeti plaćaju fondu zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača doprinos u visini od 50% finansijskog plana rashoda fonda. U nekim republikama pitanje visine budžetskog doprinosa nije rešavano samim Zakonom o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača, već će se konkretno rešavati posebnim zakonodavnim aktima (društveni plan).

Sreski fondovi zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača povezani su preko republičkog fonda obaveznog reosiguranja. Ovaj fond obezbeđuje naknade za slučajeve rizika koje određuju republički propisi, a to su, pored slučajeva epidemija i drugih vanrednih rizika, još i slučajevi kad su objektivno uslovljeni rashodi fonda za određene obaveze veći od republičkog proseka ili kad su osnove pazeve niže od republičkog proseka.

Sreskim fondom zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača upravlja skupština (u Srbiji, Hrvatskoj, B i H) odnosno upravni odbor (u Sloveniji i Makedoniji). Skupštinu obrazuju članovi koje sačinjavaju pretstavnici osiguranika poljoprivrednih proizvođača sreskog narodnog odbora, skupštine zavoda za socijalno osiguranje, zadružnih i društvenih organizacija. Skupština, u republikama u kojima postoji, bira iz redova svojih članova izvršni odbor fonda. odnosno upravni odbor.

Republičkim fondom reosiguranja upravlja upravni odbor obrazovan od pretstavnika sreskih fondova zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača, članova imenovanih od republičkog izvršnog veća, pretstavnika glavnog saveza zemljoradničkih zadruga i republičkog zavoda za socijalno osiguranje.

Sistem finansiranja i društvenog samoupravljanja fondovima zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača obezbeđuje zainteresovanost, aktivnost i odgovornost poljoprivrednih proizvođača u upravljanju sredstvima i službom njihovog zdravstvenog osiguranja, kao i povezanost i angažovanje svih ostalih društvenih i političkih faktora koji su neposredno zainteresovani za sprovođenje i razvijanje zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite poljoprivrednog stanovništva.

Tehničku službu sprovođenja zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača i administraciju fondova tog osiguranja obavljaju lokalne organizacije socijalnog osiguranja radnika i službenika.

*

Uvođenjem zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača stvorena je osnova i obezbeđeni uslovi za organizovanju zdravstvenu zaštitu poljoprivrednih proizvođača. Obaveznim osnovnim osiguranjem i fakultativnim proširenim osiguranjem omogućeno je da se zdravstvena zaštita poljoprivrednih proizvođača organizuje i razvija prema uslovima, potrebama i mogućnostima na teritoriji svake narodne republike kao celine, kao i na područjima pojedinih srezova i opština.

IZVOR: Zakon o ustanovljenju zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača, »Službeni list FNRJ«, 27/1959; Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača NR Slovenije (»Uradni list LRS«, 38/1959); Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača NR Srbije (»Službeni glasnik NRS«, 7/1960); Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača NR Bosne i Hercegovine (»Službeni list NR B i H«, 9/1960); Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača NR Hrvatske (još nije objavljen); Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača NR Makedonije (»Službeni vesnik NRM«, br 15/1960); Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača NR Crne Gore (još nije objavljen).

Dr N. D.

SPROVOĐENJE PENZISKOG OSIGURANJA

Primenom novog Zakona o penziskom osiguranju¹ koji se sprovodi od 1 januara 1958, poboljšan je položaj ličnih i porodičnih penzionera. U odnosu na 1957, u 1959 povećane su lične penzije za oko 38%, a porodične za oko 40%.

Penziskim osiguranjem obuhvaćeno je oko 3,000.000 aktivnih osiguranika-radnika i službenika i s njima izjednačenih lica, a zajedno sa članovima njihovih porodica koji takođe imaju pravo na penziju u slučaju smrti osiguranika oko 8,4 miliona lica, što čini oko 40% celokupnog stanovništva.

KORISNICI. Broj uživalaca penzije stalno raste (tabela 1).

TABELA 1 — BROJ UŽIVALACA PENZIJE

	1957	1958	1959	1959 1957
Ukupno	276.728	293.273	323.995	117
Lični	125.830	136.558	156.778	124
Porodični	150.898	156.715	167.217	110

¹ Vidi »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 39—42 (1—4).

Srazmerno najviše penzionera (ličnih i porodičnih) ima u Sloveniji, a zatim slede Hrvatska, Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina i Makedonija (tabela 2).

TABELA 2 — BROJ LIČNIH I PORODIČNIH PENZIONERA NA 1.000 OSIGURANIKA

	1957	1958	1959
Jugoslavija	98	98	101
Srbija	86	82	84
Hrvatska	105	108	113
Slovenija	165	162	165
Bosna i Hercegovina	75	76	80
Makedonija	41	43	45
Crna Gora	94	103	110

IZNOS PENZIJA. Usklađivanje iznosa penzija određenih po ranijim propisima sa penzijama utvrđenim po novom Zakonu o penziskom osiguranju, kao i određivanjem novih penzija osiguranicima koji su pravo na penziju stekli po stupanju tog Zakona na snagu, prosečni iznosi penzija na kraju 1959 povećani su za 38,7% (tabela 3).

TABELA 3 — POVEĆANJE PROSEČNIH IZNOSA PENZIJA U RAZDOBLJU 1957 — 1959

(U %)			
Vrsta penzije	Ukupno	Na osnovu prevođenja po službenoj dužnosti	Na osnovu prevođenja po zahtevu uživaoca
Ukupno	38,7	14,8	23,9
Lične	38	15,5	22,5
Porodične	40	13,4	26,6

Opšte povećanje penzija usledilo je kao rezultat prevođenja svih penzija zatečenih 1 januara 1958 na nove povećane iznose penziskih osnova u istim penziskim razredima (prevođenje po službenoj dužnosti); ispravki ranijih razvrstavanja u penziske razrede po raznim osnovama na zahtev uživaoca (prevođenje po zahtevu uživaoca) i određivanja novih penzija razvrstavanjem u osiguraničke razrede prema proseku plata (penzionisanja posle 1.I.1958).

Zakonom o penziskom osiguranju utvrđena je proporcija između prosečne plate i penziskog osnova (koji je ravan punoj penziji), i to po regresivnoj skali procenata koji se kreću od 78% u najnižem (XX) osiguraničkom razredu do 68,5% u najvišem (I) osiguraničkom razredu, tako da u srednjem (X) osiguraničkom razredu ova proporcija iznosi 100:73 (to jest, puna penzija, odnosno penziski osnov iznosi 73% od proseka plate prema kome je osiguranik razvrstan u osiguranički razred). Međutim, pošto najveći broj uživalaca nije ostvario punu penziju, već samo određeni procenat od pune penzije — prema stažu, faktična proporcija između prosečnih plata i prosečnih penzija pokazuje drugi odnos.

Opšte kretanje ličnih dohodaka uslovljava i odgovarajuće kretanje razvrstavanja osiguranika u osiguraničke razrede prilikom penzionisanja (povećanjem proseka plata oni ulaze u više razrede). Međutim, pošto je za pojedine kategorije stručnosti Zakonom određen najviši razred razvrstavanja, nastupilo bi nagomilavanje osiguranika u zonama određenih razreda, a prevedeni penzioneri ostali bi na zakonom određenim iznosima svojih penziskih osnova. Da bi se to izbeglo, prilagođavane su skale penziskih osnova i osiguraničkih razreda u dva maha: 1 oktobra 1958 i 1 januara 1960 prilikom opšteg linearnog povećanja ličnih dohodaka.

U oktobru 1958 došlo je do povećanja ličnih dohodaka (plata) radnika i službenika za 8%. Istovremeno je izvršeno i usklađivanje davanja iz penziskog osiguranja povećanjem penziskog osnova od 12% do 8%.²

Povećanje svih penzija u januaru 1960 izvršeno je kao naknada za povećanje stanarine (koje je izazvalo opšte linearno povećanje plata i ličnih dohodaka), i to povećanjem prosečnih penziskih osnova po progresivnoj skali od 6,37% u najvišem do 10,77% u najnižem osiguraničkom razredu odnosno u proseku 9,37% za sve osiguraničke razrede.³ Povećanje penziskih osnova nije izvršeno linearno (kao povećanje plata), već progresivno u korist nižih penziskih razreda da bi se i penzionerima s malim penzijama obezbedila kompenzacija za povećanu stanarinu.

Na taj način obezbeđeno je i odgovarajuće povećanje penziskih osnova i za nove i stare penzionere. Time je povećana i visina penzije. Krajem 1959 prosečna primanja na ime lične penzije iznosila su 11.835 din., a prosečna

primanja na ime porodične penzije 5.534 din. mesečno. U isto vreme prosečna primanja na ime plate iznosila su 15.872 din., tako da je prosečna lična penzija iznosila 74,6%, a prosečna porodična penzija 34,9% od prosečne plate. Ovim je održan u proseku odnos koji je utvrđen u Zakonu o penziskom osiguranju.

Ovakvo upoređivanje prosečne plate i prosečne penzije nije, međutim, merilo ekonomskog položaja uživalaca penzije u odnosu na ekonomski položaj aktivnih osiguranika.

Opšti prosek plata, s obzirom na kraći radni staž, niže kvalifikacije i nižu školsku spremu aktivnih osiguranika ne odgovara proseku plata onih radnika i službenika koji odlaze u penziju, jer u penziju odlaze u proseku osiguranici sa najvišim platama koje se dostižu pred kraj radnog veka. Uz to se u strukturi penzionera javljaju i vojni penzioneri čije plate, međutim, nisu uračunate u prosek plata, zatim penzioneri s povećanim penzijama zbog učešća u ratu, penzioneri koji ostvaruju preko 100% penzije zbog povećanja za rad posle ispunjenja uslova za penziju i dr.

Upoređenje plata i penzija na kraju 1957 i na početku 1958 pokazuje veliki skok penzija u odnosu na plate, a zatim nastupa blago opadanje vrednosti proporcije penzija i plata zbog toga što se plate u privredi povećavaju vrlo često usled povećanja produktivnosti i sl., dok se penziski razredi i osnovi ne mogu neprekidno menjati i prilagođavati, već samo u nešto većim vremenskim razmacima.

FOND PENZISKOG OSIGURANJA. Učešće fonda penziskog osiguranja u nacionalnom dohotku i u fondu plata u stalnom je porastu (tabela 4).

TABELA 4 — UČEŠĆE FONDA PENZISKOG OSIGURANJA U NACIONALNOM DOHOTKU I FONDU PLATA

Godina	Učešće fonda	
	u nacionalnom dohotku	u fondu plata
1957	1,21	4,9
1958	1,59	5,2
1959	1,75	6,1

Rashodi fonda penziskog osiguranja u 1959 iznosili su 39.035 miliona din. prema 29.582 miliona din. u 1958. Do povećanja od oko 9,5 milijardi din. u odnosu na izdatke u 1958 došlo je zbog povećanja broja penzionera, zatim zbog povećanja svih penzija za 8% u oktobru 1958, isplaćenih razlika starim penzionerima po prevođenju penzija na zahtev uživalaca, kao i zbog većeg iznosa penzija novih korisnika penzionisanih u toku 1959.

IZVOR: Savezni zavod za socijalno osiguranje »Godišnji izveštaj službe socijalnog osiguranja za 1959 godinu«, Beograd, april 1960; Zakon o penziskom osiguranju, »Službeni list FNRJ«, br. 51/1957, 44/1958, 27/1959 i 44/1959.

V. K.

² Zakon o izmenama i dopunama Zakona o penziskom osiguranju, »Službeni list FNRJ«, br. 44/58.

³ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o penziskom osiguranju, »Službeni list FNRJ«, br. 48/1959.

REFORMA VISOKOG ŠKOLSTVA

Novi Opšti zakon o fakultetima i univerzitetima,¹ koji je Savezna narodna skupština usvojila 3 juna 1960 unosi bitne izmene u sistem visokog školstva² i organizaciju rada u svim školama u kojima se spremaju visokokvalifikovani kadrovi za potrebe privrede i društvenih službi. Mere predviđene zakonom omogućuju da se sistem visokog školstva i univerzitetskog obrazovanja dalje razvija u cilju zadovoljenja sve većih potreba za visokokvalifikovanim stručnjacima raznih profila i stepena stručnosti, kao i u cilju stvaranja širih mogućnosti što većem broju građana da stiču najviše obrazovanje.

OSNOVNI RAZLOZI REFORME

Osnovni razlozi koji su zahtevali reformu visokog školstva jesu: potrebe u kadrovima različitog profila i stepena stručnosti; potreba bržeg završavanja studija; sprovođenje reforme u gimnazijama i stručnim školama; nedovoljno određen položaj viših škola u školskom sistemu i njihova odvojenost od fakulteta; i potreba dalje demokratizacije visokog školstva.

POTREBE U KADROVIMA. Privredni razvoj zemlje zahteva sve veći broj visokokvalifikovanih kadrova raznovrsnog profila i stepena stručnosti, sposobnih da zadovolje potrebe razvijene privrede i raznovrsnih društvenih službi i doprinesu njihovom daljem unapređenju u skladu sa novim naučnim i tehničkim dostignućima.

Prema procenama Saveznog zavoda za privredno planiranje, u razdoblju 1961—1965 biće potrebno preko 60.000 novih stručnjaka s visokom i višom spremom. Predviđa se da bi u 1965 broj kadrova s visokom školskom spremom trebalo da iznosi preko 134.000 (u 1958 iznosio je 84.260). Time bi se učešće kadrova sa visokom stručnom spremom u ukupnom broju zaposlenih povećalo od 2,7% u 1958 na 3,4% u 1965.

POTREBE BRŽEG ZAVRŠAVANJA STUDIJA. U periodu posle oslobođenja, a naročito poslednjih nekoliko godina postignuti su značajni rezultati u pogledu broja studenata koji završavaju sve visoke škole (fakultete, visoke škole i umetničke akademije). Dok je pre rata, diplomiralo prosečno godišnje 1.517 studenata, u posleratnom periodu taj se broj utrostručio i iznosi prosečno godišnje 4.477. Poslednjih godina broj diplomiranih je iznosio: u 1956 — 6.537, u 1957 — 6.588, u 1958 — 7.116 i u 1959 — 8.558. Porast broja diplomiranih u 1959 u odnosu na 1958 rezultat je, između ostalog, i posebnih napora univerziteta i fakulteta na reorganizaciji nastave posle donošenja Preporuke Savezne narodne skupštine.

Međutim, broj studenata koji završava studije³ relativno je mali u poređenju sa ukupnim brojem studenata koji se odgovarajućih godina upisao u prvu godinu studija (1952/53 upisalo se 12.524, 1953/54 — 17.758, 1954/55 — 26.555, 1955/56 — 21.335 novih studenata), a posebno u odnosu na ukupan broj studenata koji, naprimera, u školskoj 1959/60 iznosi 85.500. Od 1952 do 1957 prosečno trajanje studija povećalo se na poljoprivrednim fakultetima od 5,6 na 7,1 godinu, na šumarskim od 5,6 na 7,6, na arhitektonskim od 6,6 na 7,6, na mašinskim od 6,8 na 8,3, na ekonomskim od 5,9 na 7,2 godine itd. Broj apsolviranih povećao se od 15.966 u 1952 na 23.901 u 1957.

¹ O dosadašnjem sistemu visokog školstva vidi: »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 139—143 (13—17).

² »Službeni list FNRJ«, br. 29/1960.

³ Vidi: »Diplomiranje i trajanje studija«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 229—231 (19—21).

Posledica dugog trajanja studija je kasno uključivanje diplomiranih studenata u aktivnu privrednu i drugu delatnost. Tako je, naprimera, u 1956 samo 25,9% svih redovnih studenata završilo studije do svojih 25 godina starosti.

REFORMA GIMNAZIJE I STRUČNIH ŠKOLA. Izvesne strukturne promene u sistemu i organizaciji, a naročito u sadržaju nastave i obrazovanja na visokim i višim školama bile su uslovljene sprovođenjem reforme u gimnaziji i stručnim školama. Reorganizacija nastave u gimnaziji, davanje ovoj školi u izvesnom smislu karaktera završne škole i omogućavanje učenicima da se još u toku školovanja opredeljuju za studije, kao i ukidanje višeg tečajnog i uvođenje završnog ispita, međusobno izjednačavanje svih stručnih škola, bez obzira na dužinu trajanja školovanja, u njihovoj društvenoj vrednosti; uvođenje i omogućavanje vanrednog učenja u svim školama i uključivanje u sistem školstva i svih institucija za obrazovanje odraslih i stručno usavršavanje — zahtevali su odgovarajuće reforme i u visokom školstvu.

POLOŽAJ VIŠIH ŠKOLA. Dosad je bio nejasan i neodređen položaj viših škola⁴ u školskom sistemu, kako u odnosu na stručne škole tako i u odnosu na fakultete i visoke škole. Uslovi za upis u ove škole ponekad su bili teži nego za upis na odgovarajuće fakultete, a ponekad blaži nego za upis u odgovarajuće stručne škole. Različito trajanje nastave istorodnih viših škola u pojedinim republikama i nejednak nivo i sadržaj obrazovanja, koji se često nije razlikovao od nivoa i sadržaja obrazovanja u odgovarajućim stručnim školama, i nepriznavanje stečenog znanja u višoj školi prilikom upisa na univerzitet predstavljali su poseban problem, naročito zbog njihovog brzog razvoja poslednjih godina.

U školskoj 1938/39 postojale su 2 više škole (više pedagoške škole u Beogradu i Zagrebu), školske 1947/48 viših škola bilo je 10, školske 1957/58 — 44, 1958/59 — 54, a 1959/60 — 68, dok se od školske 1960/61 predviđa osnivanje još preko 20 novih viših škola. Ukupan broj studenata u svim višim školama iznosio je 1957/58 — 12.098, 1958/59 — 16.145, a 1959/60 — 18.931.

I broj diplomiranih studenata viših škola stalno raste: u 1957 iznosio je 1.804, u 1958 — 3.090, a u 1959 — 3.662. Međutim, i na višim školama prosečno trajanje studija znatno je duže od propisanog i iznosilo je, naprimera, u 1956 u školama u kojima redovna nastava traje dve godine — prosečno 3,1 godinu, a u školama u kojima redovna nastava traje tri godine — prosečno 4,7 godina. Broj apsolviranih se od 2.735 u 1952 povećao na 4.750 u 1957.

PRIPREMANJE REFORME

Da bi se postojeći problemi u celini sagledali i proučili 1957 je obrazovana Zajednička komisija. Savezne narodne skupštine i Saveznog izvršnog veća za pitanja univerziteta, visokih i viših škola sa zadatkom da prouči stanje i probleme visokog i višeg školstva i da na osnovu dosadašnjeg iskustva i potreba savremenog razvika predloži organizaciju sistema visokog školstva u celini, organizaciju nastave i sadržaj obrazovanja u tim školama.

U radu potkomisija (za opšta pitanja, za fakultete društvenih nauka, za fakultete poljoprivredno-šumarskih i veterinarskih nauka, za fakultete medicinskih nauka i za fakultete tehničkih nauka) i radnih grupa Zajedničke komisije učestvovalo je 276 lica iz kruga univerzitetskog nastavnog osoblja, vanuniverzitetskih naučnih ustanova, iz privrednih i društvenih organizacija kao i istaknuti stručnjaci i društveni radnici van univerziteta. Izrađeni su 51 elaborat i 93 diskusiona referata.

Zajednička komisija je, posle dvogodišnjeg rada i sprovođenja širokih anketa na svim fakultetima i većim naučnim ustanovama završila svoj rad početkom 1959 i u posebnom dokumentu (»Predlog za reorganizaciju univerziteta, visokih i viših škola u FNRJ«) dala predloge za reorganizaciju visokog školstva.

PREPORUKA SAVEZNE NARODNE SKUPŠTINE I NJENO SPROVOĐENJE

Još pre završetka rada Zajedničke komisije, na bazi utvrđenih osnovnih stavova, Savezna narodna skupština

⁴ Vidi: »Više škole«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 181—183 (15—17).

je na sednici Saveznog veća od 26. juna 1958. donela Preporuku o stvaranju daljih uslova za redovno obrazovanje visoko-kvalifikovanih stručnjaka na fakultetima. Ova Preporuka ustvari predstavlja početak dublje reforme visokoškolske nastave. Njome je bilo preporučeno: da se redovno trajanje nastave na fakultetima svede na normalnu meru, po pravilu na četiri godine; da se studenti jače angažuju u učenju, a nastavnici više posvete unapređenju univerzitetske nastave; da se proširi i poboljša nastavno-materijalna baza univerziteta i izradi perspektivni plan njihovog razvoja i da se pristupi organizaciji posle diplomске nastave za formiranje visokokvalifikovanih specijalista i kadrova za naučni rad.

Od donošenja Preporuke gotovo na svim fakultetima postignuti su pozitivni rezultati u njenom sprovođenju.

Redovno trajanje studija svedeno je, prema novim izmenjenim statutima koji su doneseni na svim fakultetima, na četiri godine (osam semestara) na svim tehničkim, poljoprivrednim i šumarskim fakultetima, a na pet godina (deset semestara) na medicinskim fakultetima. Većina fakulteta izvršila je značajne izmene u nastavnim planovima znatnim smanjenjem broja nastavnih predmeta, provođenjem specijalizacije odnosno usmeravanja u pojedinim strukama i postavljanjem povoljnijeg odnosa između praktične i teorijske nastave. Dosta je učinjeno na skraćivanju (otklanjanjem suvišnih sadržaja, svodenjem istorijskog dela nauke na razumnu meru), kao i aktualizovanju nastavnih programa (vidnijim unošenjem savremenih dostignuća nauke i tehnike).

Na fakultetima, na kojima je nastava izvođena prema novim nastavnim planovima, programima i pravilima studija, postignuti su u toku školskih 1958/59 i 1959/60 bolji rezultati nego ranijih godina. Oni se naročito ispoljavaju u ispunjenim uslovima studenata za prelaz iz prve u drugu godinu studija, u poboljšanju uspeha studenata ostalih godina studija, a delimično i u povećanom broju diplomiranih studenata. Dok je, naprimer, na fakultetima Beogradskog univerziteta u školskoj 1956/57 na svakog studenta dolazilo 2,04 položenih ispita, u školskoj 1957/58 taj broj iznosi 2,33, a u školskoj 1958/59 — 2,75 (ovaj broj je, međutim, u odnosu na redovne studente za najmanje 15% veći s obzirom na to da vanredni studenti daleko manje polažu ispite). Postignuti rezultati pokazuju da se gotovo na svim fakultetima povećava broj studenata koji s manjim zakašnjenjem nego ranije generacije završavaju pojedine godine studija. Međutim, na starijim godinama studija još uvek mali broj studenata na vreme polaže ispite.

U cilju povećanja fakultetskih kapaciteta i opreme, Savezno izvršno veće je u 1958. iz privrednih rezervi Federacije dodelilo 850 miliona din. za fakultetske objekte čija je izgradnja u to vreme započeta. Maja 1959. Savezno izvršno veće je na osnovu programa perspektivne izgradnje univerziteta donelo odluku da Federacija učestvuje sa 50% sredstava potrebnih u 1959. za izgradnju i opremljvanje objekata namenjenih tehničkim, poljoprivrednim, šumarskim i veterinarskim fakultetima i fizičkim i hemijskim institutima koji služe univerzitetima u celini. U te svrhe, Federacija je u 1959. uložila 1.165 miliona din. Ovakav način zajedničkog finansiranja produžen je i u 1960. u kojoj, prema utvrđenom programu, treba da se iz sredstava Federacije u visoko školstvo investira preko 3 milijarde din.

REFORMA VISOKOG ŠKOLSTVA

I pored pozitivnih rezultata u realizaciji Preporuke, nastava na univerzitetima, iako stalno unapređivana, još nije dovedena u sklad sa opštim društvenim i materijalnim razvikom zemlje. Tempo i način osposobljavanja visoko-kvalifikovanih kadrova, a posebno struktura stručnjaka koje daju univerziteti, još uvek ne zadovoljavaju.

Novi zakon ima za osnovni cilj da se celokupno visoko školstvo reorganizuje tako da bude u stanju da zadovoljava sve veće potrebe privrede i javnih službi u visokokvalifikovanim stručnjacima neophodnim za rad u praksi, a da se u isto vreme određeni broj osposobljava za specijaliste i naučno-istraživački rad. U skladu sa daljim društvenim

razvojem zemlje, reformom visokog školstva treba da se proširi i produbi demokratizacija visokoškolskog obrazovanja davanjem širih mogućnosti svim građanima da stiču sve vrste stručnog obrazovanja.

NOVI OPŠTI ZAKON O FAKULTETIMA I UNIVERZITETIMA. Zakon o izmenama i dopunama Opšteg zakona o univerzitetima (u prečišćenom tekstu: Opšti zakon o fakultetima i univerzitetima) izraden je na bazi predloga Zajedničke komisije i stavova Saveznog izvršnog veća.

Novim Zakonom bitno se menjaju uzajamni odnosi i položaj univerziteta i fakulteta, kao i njihov odnos prema ostalim školama koje daju visoko stručno obrazovanje, zatim organizacija visokoškolske nastave, upis i način studiranja, kategorije nastavnog kadra i način i uslovi za njihov izbor, usavršava mehanizam društvenog upravljanja i dr. Ove izmene biće preciznije utvrđene republičkim zakonima o univerzitetima i statutima fakulteta. Da bi se omogućilo primenjivanje ovih mera već od školske 1960/61, predviđeno je da se, do donošenja republičkih zakona o izmenama i dopunama zakona o univerzitetima, neposredno primenjuju odredbe saveznog Zakona.

Odredbe Opšteg zakona o fakultetima i univerzitetima primenjuju se i na visoke škole, ako saveznim ili republičkim zakonom o pojedinim visokim školama nije drukčije određeno. Time su i visoke škole, koje su u toku školske 1958/59 doživele brz razvoj (u školskoj 1959/60 ima 10 visokih škola sa 1.161 studentom), definitivno uključene u sistem visokog školstva i izjednačene s fakultetima. Visoke škole mogu se u pogledu karaktera i zadataka razlikovati od fakulteta. Na takvim visokim školama izvođiće se samo nastava, a neće se organizovati naučni rad.

Odredbe novog Zakona primenjuju se i na umetničke akademije i više škole. Republički zakoni o umetničkim akademijama, kao i zakoni i drugi propisi o osnivanju i radu viših škola dovedeće se u saglasnost sa odgovarajućim načelima Opšteg zakona o fakultetima i univerzitetima, imajući pri tome u vidu specifičnost tih škola. Do donošenja odnosno izmene ovih zakona i propisa, republička izvršna veća mogu odrediti da se nužne izmene i dopune sprovedu u statutima akademija i viših škola.

NOVI SISTEM VISOKOG ŠKOLSTVA. Novi sistem visokog školstva obuhvata pored fakulteta, visokih škola i umetničkih akademija i više škole.⁵

U novom sistemu visokog školstva, fakulteti će spremati kadrove uglavnom tri stepena stručnosti: s višom stručnom spremom (koje su dosad spremale više škole), s visokom spremom (koje su spremali fakulteti i neke visoke škole) i specijaliste i kadrove koji će se posvetiti naučnom radu (dosadašnje posle diplomске studije na fakultetima).

Za razliku od dosadašnje organizacije univerziteta, po kojoj je svaki fakultet pripadao jednom od univerziteta, fakulteti postaju samostalne ustanove, dok se tri ili više fakulteta mogu udružiti u univerzitet. Ovim je omogućeno da se fakulteti udružuju u univerzitete ne samo po teritorijalnim principu već i po srodnosti struka⁶ (univerzitet tehničkih nauka, univerzitet društvenih nauka, univerzitet medicinskih nauka, univerzitet poljoprivredno-šumarskih nauka), čime će se obezbediti veća samostalnost fakulteta i izbeći postojeće teškoće univerziteta sa velikim brojem raznorodnih fakulteta u njihovom povezivanju sa privredom i drugim društvenim delatnostima.

Dosada su više škole postojale samo kao samostalne ustanove izvan fakulteta, dok će ubuduće moći postojati i kao posebne ustanove u sklopu fakulteta.

Dalji razvoj visokog školstva zahteva da se fakulteti, visoke škole i više škole osnivaju ne samo u dosadašnjim

⁵ Naziv »viša stručna škola« u Opštem zakonu o školstvu zamenjen je nazivom »viša škola«.

⁶ Izvršno veće Sabora NR Hrvatske već je pripremlilo predlog zakona o osnivanju tehničkog univerziteta u Zagrebu, koji bi sačinjavali svi tehnički fakulteti u Zagrebu, Elektrotehnički i Hemisko-tehnoški fakultet u Splitu i Visoka tehnička škola za pogonske inženjere u Zagrebu.

univerzitetским centrima nego i u većim gradovima i industrijskim centrima.⁷

STEPENI NASTAVE. U skladu sa novim zadacima visokoškolskih nastavnih ustanova redovna nastava na fakultetima i visokim školama može obuhvatiti tri samostalna i uzajamno povezana nastavna stupnja. Svaki stupanj daje završno školovanje i obrazovanje određenog stepena stručnosti.

Na prvom stupnju spremaće se stručnjaci sa spremom koju danas daju više škole, na drugom stručnjaci sa spremom koja odgovara današnjim fakultetskim studijama, a na trećem specijalisti i stručnjaci za rad u naučnim ustanovama.

Svi nastavni stupnjevi predstavljaju jedinstveni sistem koji omogućuje nastavljjanje fakultetskih studija na neposredno višem stupnju, uz posebne uslove koji će biti propisani (dopunski ispiti i sl.). Predviđa se i mogućnost neposrednog upisa na nastavu drugog stupnja, ako je to predviđeno zakonom ili propisom republičkog izvršnog veća.

Mogućnost obrazovanja kadrova različitog stepena stručnosti na fakultetima treba da doprinese ublažavanju nedostatka specijalizovanih kadrova sa visokom stručnom spremom, kao i rasterećenju samih fakulteta, s obzirom na to da će se znatan deo kadrova na prvom stupnju moći spremati van univerzitetskih centara.

Saveznim zakonom data je samo mogućnost organizovanja fakultetske nastave po stupnjevima. Konkretno oblike nastave uvodiće univerziteti i fakulteti odnosno narodne republike u skladu sa potrebama pojedinih grana proizvodnje i društvenih službi i nastavno-pedagoških mogućnosti.

Iako se, prema dosadašnjim pripremama, može zaključiti da će većina fakulteta uvesti trostepenu nastavu, u slučajevima kada to, iz opravdanih razloga, ne bude moguće, drugi stupanj nastave predstavljao bi i dalje osnovni oblik fakultetske nastave. Svaki fakultet mora imati nastavu drugog stupnja, a pored nje može imati nastavu prvog i nastavu trećeg stupnja.

Nastava prvog i drugog stupnja. Nastava prvog stupnja izvodila se ne samo na fakultetima nego i na samostalnim višim školama izvan fakulteta ili u okviru fakulteta. Nastavni planovi i programi na višim školama uglavnom će sadržavati ono gradivo koje se predaje na prvom stupnju odgovarajućeg fakulteta, mada će se nastava izvoditi po različitim nastavnim planovima i programima i na taj način školovati kadrovi različitih profila.

Nastava prvog i drugog stupnja zajedno ne može trajati duže od četiri godine, a izuzetno godinu više ili godinu manje. Nastava prvog stupnja traje, po pravilu, dve godine, a nastava trećeg stupnja najmanje godinu dana (po pravilu dve). Nastava drugog stupnja može predstavljati nastavak nastave prvog stupnja ili se može organizovati od samog početka fakultetskih studija kao jedinstvena celina.

Republički zakoni i statuti fakulteta mogu predvideti uslove koji bi omogućili izrazito vrednim i sposobnim studentima da završe studije i pre redovnih rokova.

Nastava trećeg stupnja.⁸ Nastava trećeg stupnja postaje po pravilu stalan i redovan oblik fakultetske nastave, na svim fakultetima, s tim što će na njoj studirati samo manji broj kadrova koji su završili nastavu drugog stupnja. (Republičkim zakonima mogu biti predviđeni i

drugi uslovi za upis.) Ova nastava ima dva oblika: dalje visokostručno obrazovanje — specijalizaciju i naučno usavršavanje — magistrat.

Specijalizacija kao najviši oblik organizovanog stručnog usavršavanja u određenoj grani ili disciplini ima zadatak da sistematskim produblivanjem teorijskih i praktičnih znanja, u skladu sa najnovijim tekovinama i metodima, osposobljava kandidate za što kvalitetnije rešavanje operativnih zadataka.

Naučno usavršavanje ima zadatak da uvede kandidate u problematiku i metode naučnog rada u određenim granama nauke i omogući im produbljeno i svestrano proučavanje i istraživanje određene naučne discipline i upoznavanje s najnovijim teorijskim tekovinama i metodima u toj oblasti.

Nastava za specijalizaciju i nastava za naučno usavršavanje mogu se i zajedno organizovati.

Na nastavu trećeg stupnja mogu se upisati samo lica koja imaju diplomu o završenoj nastavi drugog stupnja.

Kandidati koji polože propisane ispite i izrade samostalan rad dobijaju diplomu o završenoj nastavi trećeg stupnja i akademski stepen specijalist odnosno magistar.

Nastavu trećeg stupnja mogu uvoditi samostalno ili u saradnji, fakulteti, određene visoke škole, ili određene samostalne naučne ustanove, koje budu republičkim zakonom ili uredbom Saveznog izvršnog veća za to ovlašćene.

Na fakultetima će se, prema potrebama privrede i javnih službi, u okviru nastave za kandidate koji su završili nastavu prvog ili drugog stupnja, organizovati kraći ili duži, stalni ili povremeni tečajevi za stručno usavršavanje, sa zadatkom da upoznaju kandidate sa najnovijim tekovinama i metodima u odgovarajućoj struci odnosno disciplini.

DOKTORAT NAUKA. Uvođenjem nastave trećeg stupnja na fakultetima menja se i karakter doktorata nauka, kao i uslovi i način njegovog sticanja. Prema dosadašnjim propisima, doktorat nauka moglo je steći svako lice sa fakultetskom spremom koje položi usmeni ispit i odbrani doktorsku disertaciju. Zadatak doktorata nauka bio je, uglavnom, uvođenje kandidata u naučni rad. Ovaj zadatak sada preuzima nastava za naučno usavršavanje, koja se završava akademskim stepenom magistra. Stoga su novim zakonom za sticanje doktorata nauka postavljeni kao uslov objektivniji kriterijumi.

Doktorat mogu sticati građani sa završenom fakultetskom nastavom drugog stupnja, koji imaju objavljene naučne radove, ili su se istakli svojim stručnim radovima ili naučnim rezultatima u praksi, kao i građani sa akademskim stepenom magistra, pod uslovom da su svojim radovima pokazali sposobnost za samostalan naučni rad. Doktorat će se sticati na osnovu povoljno ocenjene i odbranjene doktorske disertacije, a bez usmenog ispita.

Doktorat nauka moći će, osim fakulteta, davati i pojedine visoke škole i samostalne naučne ustanove u kojima se izvodi nastava trećeg stupnja, a koje republičkim zakonom budu za to ovlašćene.

Fakulteti su, kao i dosad, dužni da kandidatima pružaju pomoć za pripremu disertacije putem posebnih kurseva i drugih oblika naučnog rada. Ovi kursevi su za kandidate neobavezni i ne mogu predstavljati uslov za prijavljivanje odnosno sticanje doktorata nauka.

Da bi se u prelaznom periodu omogućilo sticanje doktorata nauka i licima koja još ne raspolažu brojnim naučnim radovima niti akademskim stepenom magistra koji je tek sada uveden, postojeći Zakon o doktoratu nauka ostaje na snazi do kraja 1964, ali će se doktorat u tom periodu moći sticati i po odredbama novog Zakona.

UPIS. U skladu sa odredbama Opšteg zakona o školstvu, na fakultete, visoke i više škole mogu se upisati lica koja imaju propisanu školsku spremu i lica starija od 18 godina koja nemaju propisanu školsku spremu a imaju odgovarajuću radnu praksu i ako putem ispita ili na drugi način pokažu da imaju sposobnost da uspešno prate nastavu na fakultetu.⁹

⁹ Vidi: »Upis na fakultete, visoke škole i umetničke akademije«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 111–112 (23–24).

⁷ Tako će već od školske 1960/61 početi da rade novi fakulteti: medicinski i mašinski u Novom Sadu, medicinski, pravno-ekonomski i tehnički fakultet u Nišu, ekonomski fakultet u Subotici i Titogradu, filozofski fakultet u Prištini, mašinsko-brodogradbeni u Rijeci, hemiskoteknološki i elektrotehnički u Splitu. U Beogradu će se otvoriti saobraćajni fakultet umesto dosadašnjeg saobraćajnog oteka pri Mašinskom fakultetu, a Filozofski fakultet će se podeliti na dva posebna fakulteta: filozofski i istorisko-filozofski, u Ljubljani će se fakultet za elektrotehniku i mašinstvo razdvojiti u fakultet za elektroniku i fakultet za mašinsku tehniku, dok će se u Sisku otvoriti metalurško-tehnoški otek zagrebačkog Mašinskog fakulteta. Osim toga, predviđa se osnivanje znatnog broja fakulteta, visokih i viših škola u svim republikama.

⁸ Nazivom »nastava trećeg stupnja« zamenjen je dosadašnji opšti naziv »poslediplomska nastava« kao neadekvatan, s obzirom na to što će fakulteti otsada davati tri vrste diploma.

U pogledu broja kandidata za upis ne predviđaju se ograničenja, osim ako iz tehničkih razloga nije moguće organizovati nastavu za sve prijavljene kandidate. Međutim, ovakva ograničenja biće privremena.

VANREDNO STUDIRANJE. Dosad je vanredno studiranje, kojim se omogućuje studiranje zaposlenim licima bez napuštanja njihovog radnog mesta, postojalo samo na pravnim, ekonomskim i filozofskim (osim zagrebačkog) fakultetima. Broj vanrednih studenata na ovim fakultetima je u stalnom apsolutnom porastu. U školskoj 1958/59 bilo je 11.999 vanrednih studenata, a u školskoj 1959/60 — već 13.438, što čini 16,2% svih studenata na ovim fakultetima.

Vanredno studiranje od školske 1960/61 postojaće, po pravilu, na svim fakultetima. Samo izuzetno, ako praksa pokaže da je na nekim fakultetima teško organizovati vanredno studiranje ili da nije neophodno, jer se redovnim studiranjem osposobljava dovoljan broj kadrova, može se, propisom republičkog izvršnog veća, privremeno odložiti uvođenje vanrednog studiranja.¹⁰

Kao vanredni studenti moći će se upisati ne samo građani koji su u radnom odnosu, nego i oni koji to nisu iz objektivnih razloga (domaćice, poljoprivrednici i dr.), kao i druga lica koja iz opravdanih razloga ne mogu pratiti redovnu nastavu (invalidi i dr.).

U cilju sistematskog organizovanja vanrednog studiranja, za vanredne studente organizuju se na fakultetima posebna nastava, dopisni tečajevi i drugi oblici rada, a u sporazumu sa privrednim, naučnim i stručnim organizacijama, u kojima postoje uslovi za izvođenje nastave i vežbi, obrazuju se nastavni centri za područje jednog ili više srezova. Nastavni centri treba da studentima obezbeđuju praktične vežbe i omogućuju pripremanje ispita organizovanjem konsultacija. Takvi centri su naročito značajni za studente fakulteta primenjenih nauka, i to naročito u mestima u kojima ne postoje fakulteti odnosno visoke škole.¹¹

Zakonom je predviđeno da se vanrednim studentima pružaju razne olakšice prilikom upisivanja (upisuju se jedanput godišnje a ne svakog semestra) i da se za njih može uvesti poseban ispitni režim (posebni ispitni rokovi i sl.).

NASTAVNI KADAR. Dosadašnji način spremanja i odabiranja fakultetskog nastavnog kadra (obavezan doktorat nauka, odnosno završen fakultet i habilitacija) opterećen je administrativnim elementima i nije dovoljno elastičan, tako da ne odgovara stvarnom stanju i potrebama nastave. Novim Zakonom predviđen je jednostavniji i stimulativniji način za priliv nastavničkih kadrova uz mogućnost da za nastavnike mogu biti birani u sve većoj meri istaknuti stručnjaci iz privrede i javnih službi.

¹⁰ Na svim univerzitetima već su preduzete mere da vanredno studiranje postane redovan oblik studija i da se omogući na svim fakultetima. Tako su, na primer, univerziteti u Beogradu i Ljubljani predviđeli da se vanredne studije organizuju na svim fakultetima, a Sveučilište u Zagrebu na svim fakultetima osim na Veterinarskom, Medicinskom i Arhitektonskom.

¹¹ Nastavni centri za fakultete društvenih nauka već su osnovani u Osijeku, Splitu, Mariboru i Kopru, dok se u nizu drugih industrijskih centara i većih gradova razmatraju mogućnosti za njihovo otvaranje.

Za redovnog profesora potreban je kao i dosad doktorat nauka, dok za docenta više nije potreban doktorat nauka, već stepen magistra ili specijalista.

Pored dosadašnjih nastavničkih zvanja, uvedena je i nova kategorija nastavnika — predavač i viši predavač, koja su po raspoređivanju u platne razrede ravna zvanjima docenta odnosno vanrednog profesora, ali za njihovo sticanje nije potreban ni doktorat nauka ni stepen magistra, već stečeno iskustvo u praksi i pedagoške sposobnosti.

Novim Zakonom menja se i način izbora nastavnika. Dosad je nastavnike biralo određeno izborno telo fakultetske uprave na osnovu referata dva do tri (prema zvanju za koje se vršio izbor) nastavnika, a izbor je potvrđivao univerzitetski savet. Referenti su bili samo nastavnici, po pravilu, sa istog fakulteta. Zato se na mnogim fakultetima, naročito prilikom ponovnog izbora, gotovo isključivo davala prednost kandidatima iz reda nastavnika. Prema novom načinu izbora, referate o kandidatima daju posebne stručne komisije, čiji se sastav određuje republičkim zakonom, a u koje će, osim nastavnika, moći ući i naučni radnici i istaknuti stručnjaci van fakulteta, kao i nastavnici sa drugih fakulteta. Potvrdu izbora nastavnika vrši fakultetski a ne univerzitetski savet, u skladu sa novim kompetencijama i novim međusobnim odnosom ovih organa.

UPRAVLJANJE. Novi zadaci univerziteta i fakulteta i dosadašnja iskustva u radu organa upravljanja ovim ustanovama zahtevaju da se sistem društvenog upravljanja¹² dalje razvija i usavršava. Izmenom u sastavu univerzitetskog i fakultetskog saveta omogućuje se veći uticaj svih zainteresovanih faktora time što će u ove organe ulaziti i predstavnici određenih zainteresovanih privrednih organizacija i stručnih udruženja, kao i prenošenjem nadležnosti za imenovanje članova saveta i za potvrđivanje statuta ne samo fakulteta nego i univerziteta sa republičke narodne skupštine na republičko izvršno veće. Mandat univerzitetskog saveta produžen je na tri godine, a individualnim organima upravljanja — rektoru sa dve na tri i dekanu sa jedne na dve godine. Na većim univerzitetima omogućuje se biranje dva ili više prorektora, a na većim fakultetima dva prodekana. Na većim fakultetima, na kojima fakultetska uprava ima preko 70 članova, može se republičkim zakonom predvideti da fakultetska uprava iz svoje sredine obrazuje izvršni odbor i poveri mu donošenje odluka po onim pitanjima o kojima je uprava zauzela stav. Kompetencije dekana su proširene u nastavnim pitanjima. Davanjem širih nadležnosti i veće samostalnosti u radu sekretarima fakulteta i univerziteta (generalni sekretar univerziteta) nastoji se da se administracija visokoškolskih ustanova učini kvalitetnijom i efikasnijom, a da se individualni organi upravljanja (rektor i dekan) oslobode upravno-izvršnih poslova.

IZVOR: Zakon o fakultetima i univerzitetima, »Službeni list FNRJ«, br. 29/1960; Ekspozice za ovaj Zakon u Saveznoj narodnoj skupštini.

M. F.

¹² Vidi: »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 207—209 (33—35).

ZAJEDNICE UČENIKA U ŠKOLAMA I DOMOVIMA

Zajednice učenika su organizovani oblik kolektivnog učešća učenika u rešavanju problema života i rada u školama i domovima (internatima). One postoje u gimnazijama, stručnim školama, završnim razredima osnovnih škola i u domovima učenika.

ZAJEDNICA UČENIKA U GIMNAZIJI I STRUČNIM ŠKOLAMA

KARAKTER, ZADACI I PRAVA. Zajednice učenika u gimnaziji i stručnim školama obrazuju se u cilju razvijanja inicijative, samostalnosti, svesne discipline i odgovornosti učenika u njihovom radu u školi, kao i pomoći nastavnicima u ostvarivanju vaspitanja i nastave (1, čl. 101).¹ One su organizacioni oblik dačke samouprave i kolektivnog učešća učenika u rešavanju školskih problema i društveno-pedagoška institucija koja omogućuje razvijanje aktivnosti, pozitivnih kvaliteta i odnosa među učenicima i praktično ih vaspitava za društveno upravljanje.

U školi postoje zajednice učenika škole i zajednice učenika razreda (odeljenja).

Zajednice deluju preko sastanaka (školskih, razrednih) na kojima učenici raspravljaju o svim pitanjima života i rada škole, preko svojih predstavnika u školskom odboru i na sednicama drugih školskih organa kao i preuzimanjem odgovornosti za rešavanje pojedinih pitanja.

Prve zajednice osnovane su 1955 na osnovu odredaba Opšteg zakona o upravljanju školama. Njihov delokrug rada bio je ograničen pretežno na raspravljanje o nekim pitanjima, dogovaranje i podnošenje predloga i mišljenja školskim organima (2, čl. 26). Posle I Saveznog savetovanja o zajednicama učenika decembra 1957, koje je donelo zaključke i preporuke o radu zajednica (5), one sve više preuzimaju na sebe organizovanje pojedinih poslova u školi. Ovakvu praksu sankcionisao je i Opšti zakon o školstvu (čl. 102, stav 2).

Određujući delokrug i način rada zajednica i prava učešća učenika u upravljanju školom (čl. 15, 101, 102, 135, stav 3), Opšti zakon o školstvu obavezuje školski odbor, nastavničko i razredna veća da se sastaju na zahtev zajednica i da sarađuju s njima (čl. 139, 144 i 146). Zakonom je predviđeno da nastavničko odnosno razredno veće, kada na sednici razmatra pitanja za čije je rešavanje od značaja i mišljenje učenika, može prethodno tražiti mišljenja i predloge zajednice učenika škole i pozvati na sednicu predstavnika koga odredi zajednica učenika (čl. 148).

Ukoliko predstavnici zajednice imaju predloge u pogledu donošenja ili izmena pravila škole, organizacije nastavno-vaspitnog rada i društvenog života škole, imaju pravo da prisustvuju sednicama školskih organa kada se ta pitanja pretresaju (1, čl. 102). Učenici-članovi školskog odbora prisustvuju uvek sednicama ovog organa kao ravnopravni članovi.

ZAJEDNICA UČENIKA ŠKOLE. Prema podacima ankete Saveznog zavoda za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja iz 1958 (4, str. 9), zajednica učenika škole aktivno radi u 84% gimnazija i stručnih škola. U ostalim školama zajednica škole ne postoji ili ne radi, ali i u tim školama deluju zajednice razreda.

Zajednicu učenika škole čine svi učenici škole. Oni se sastaju na opštem skupu (sastanku, konferenciji). U školama s velikim brojem učenika, zbog poteškoća oko sastajanja, zajednicu škole predstavljaju izabrani delegati razrednih zajednica.

Kao radni i izvršni organ zajednica bira svoje predsedništvo. Zajednica bira i učenike-članove školskog odbora, kao i svoje odbore i komisije za pripremanje i obavljanje pojedinih poslova.

Prema podacima Saveznog zavoda za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, zajednice učenika u gimnazijama i stručnim školama u toku školske 1957/58 najviše su pretresale sledeće grupe pitanja: učenje, nastava, vaspitanje, udžbenici, ispitni, ocenjivanje i odnos između učenika i nastavnika (tj. ona pitanja rada škole i učenika koja su vezana za nastavu i napredovanje učenika); zatim posebne probleme učenika: zdravstvenu i socijalnu zaštitu, društvenu aktivnost, kulturni život, rad u preduzećima i kod poslodavca; organizacione probleme kao što su: rad učeničkih zajednica razreda, odnosi učenika-članova školskog odbora sa zajednicom; probleme discipline i međusobnih odnosa u školi: disciplina u školi i van nje, pohvale, nagrade, kazne, međusobni odnosi; rad školskih organa i ustanova i način učešća u njima; organizovanje pojedinih akcija: školske svečanosti, radne akcije, uređenje škola (4, str. 18).

U okviru svoje zajednice škole učenici postepeno preuzimaju odgovornost za održavanje discipline u školi i uređenje škole i osnivaju svoje organe za rad i učešće u rukovođenju školskim ustanovama kao što su: biblioteka, čitaonica, školska radionica, školska kuhinja, školski vrt itd.

U stručnim školama koje imaju svoje radionice za nastavne svrhe, učenici, u okviru zajednice škole, organizuju svoje omladinske radničke savete i slične organe samouprave.

Aktivnost učenika-članova školskog odbora. Prvi pokušaji uključivanja učenika u rad školskih odbora (školskih saveta) učinjeni su školske 1953/54 u gimnazijama u Koprivnici, Zemunu i Zagrebu. Ovu praksu sankcionisao je Opšti zakon o upravljanju školama iz 1955, određujući da jednog učenika biraju svi učenici škole (gimnazije ili stručne škole) za člana školskog odbora (2, član 8).

Prema odredbama Opšteg zakona o školstvu, u gimnazijama i stručnim školama u školski odbor ulazi odgovarajući broj učenika (pravilima škole se određuje broj) koje bira zajednica učenika škole (1, čl. 135, stav 3). Predstavnici učenika su ravnopravni članovi školskog odbora i učestvuju u diskusiji i odlučivanju o svim pitanjima.

Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku, u školskim odborima bilo je 1958 ukupno 1.685 učenika i to: u školskim odborima gimnazija 266, škola za nastavni kadar 79, škola za srednji stručni kadar 261, škola za kvalifikovane radnike 666.

Ispitivanja koja je vršio Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja pokazuju da su učenici-članovi školskih odbora aktivni na sednicama odbora. Oni školskim organima podnose predloge za rešavanje pitanja s raznih područja, kao što su nastava i učenje; kulturno-zabavni i sportski život; problemi samouprave, odnosi u školi, društveno-moralno vaspitanje; društvena aktivnost učenika u školi i van nje; organizacija života i rada učenika; uslovi života omladine i disciplina.

Školski organi usvojili su predloge predstavnika učenika da se zavede javno ocenjivanje; uvedu sportski dani i organizuju tečajevi na dačkom univerzitetu; osnuje dački bioskop; dodeli pomoć siromašnim učenicima; da učenici učestvuju u pravdanju izostanaka; uvede takmičenje među učenicima; da učenici budu češće propitivani kako bi se izbeglo kampanjsko učenje; da se preduzmu mere kako bi se sprečila eksploatacija učenika u privredi od strane privatnih poslodavaca; da se posveti veća pažnja praktičnom radu i vezi s komunom itd.

Bilo je slučajeva i neprihvatanja predloga, pretežno zbog toga što nisu postojale materijalne mogućnosti za njihovu realizaciju (4, str. 34–36).

¹ Na ovom mestu i u daljem tekstu prva cifra u zagradi pokazuje korišćeni izvor koji je pod tim brojem naveden na kraju ove informacije. Druga cifra označuje ili odgovarajući član u citiranju zakona (čl.) ili stranu publikacije u kojoj je štampan korišćeni tekst.

ZAJEDNICA UČENIKA RAZREDA. Zajednicu učenika razreda čine svi učenici jednog razreda (ako razred ima više odeljenja, onda zajednica odeljenja).

Zajednica učenika razreda održava razredne sastanke, raspravlja i dogovara se o svim pitanjima koja su od interesa za uspeh razreda i svakog učenika, posebno u nastavi, a organizuje u skladu s tim i pojedine akcije i, po potrebi, upoznaje sa svojim stavovima zajednicu škole, razredno veće, razrednog starešinu i druge zainteresovane faktore u školi (5, str. 6).

Na sastancima zajednice razreda učenici diskutuju o sledećim pitanjima: poboljšanje uspeha, pojedinaca i razreda i razne mere u vezi s tim; izvođenje praktične nastave i seminara; pripreme za ispite; poboljšanje discipline; smanjivanje izostanaka; učešće učenika u društvenom životu škole; briga za uređenje razrednih prostorija; problemi takmičenja s drugim razredima; odnosi učenika u razredu i prema nastavnicima; dežurstva u razredu i u školi; pomoć učenicima-putnicima, siromašnim i drugim učenicima; problem opterećenosti učenika nastavnim radom i korišćenje slobodnog vremena; priprema za ekskurzije; ponašanje na javnim mestima; pušenje, saradnja sa nastavnicima i roditeljima i dr. (5, str. 4).

U nekim razredima gotovo svaki učenik ima zaduženje za neki problem. Najčešća su zaduženja: za učenje, pomoć slabijim učenicima — za kružoke; kulturni referent; referent za disciplinu; sportski referent; blagajnik; referent za higijenu i uređenje učionica; zatim referenti za ekskurzije, štampu, književne večeri, priredbe, organizaciju dežurstva, društvene aktivnosti, socijalno staranje itd.

Po potrebi zajednice razreda stvaraju i komisije od više učenika za pojedina pitanja.

U nekim zajednicama razreda sprovodi se stalno ili povremeno takmičenje unutar razreda ili među razredima. Takmičenje se najčešće sprovodi na sledećim područjima: učenje, disciplina, sportska aktivnost, šah, rad u školskoj radionici, smanjenje izostanaka, štednja, stvaranje zbirke nastavnih sredstava, masovno učešće u slobodnim aktivnostima (4, str. 55).

U svome radu zajednice razreda sarađuju s razrednim starešinom. Zajednica učestvuje u utvrđivanju ocene vladanja učenika i daje svoje mišljenje o raznim pitanjima.

ZAJEDNICA UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

U osnovnoj školi se, prema Opštem zakonu o školstvu i republičkim zakonima o osnovnoj školi, osnivaju zajednice samo u završnim razredima osnovne škole (VII i VIII). U mlađim razredima postoje razni oblici organizacije razrednog kolektiva (pionirske družine ili čete u razredima, pionirske razredne zajednice i sl.).

Zajednice razreda uz znatnu pomoć razrednog starešine i s obzirom na specifičnost osnovne škole i uzrast učenika, najviše se bave sledećim pitanjima: organizovanje međusobne pomoći u učenju; organizovanje učenika na proizvodnom i društveno-korisnom radu (razred se javlja kao pogon učeničke zadruge); organizovanje informacija o novostima iz oblasti tehnike, sporta i društvenih zbivanja; mere za stvaranje radne discipline i razvijanje drugarskih odnosa u razredu; organizovanje društvenog i zabavnog života članova razrednog kolektiva; socijalno-zdravstvena pitanja; takmičenja i sl. (7).

ZAJEDNICA UČENIKA U DOMOVIMA

U domovima učenika (internatima) obrazuje se zajednica učenika koju sačinjavaju svi učenici-stanari doma.

Ova zajednica deluje na sličan način kao i zajednica učenika škole. Opšti zakon o školstvu predviđa da zajednica raspravlja o svim pitanjima života i rada u domu i preko svojih predstavnika upoznaje organe upravljanja domom sa svojim mišljenjem i zaključcima i podnosi svoje predloge i zahteve koji se odnose na poboljšanje života i rada u domu (1, čl. 104).

Zbog toga u praksi, koju je kao pozitivnu ocenilo I Savezno savetovanje o domovima učenika,² zajednice nastoje da preko svojih sastanaka i izvršnih i pomoćnih organa učestvuju u raspravljanju o pojedinim pitanjima iz delokruga rada organa društvenog upravljanja domom i davanju mišljenja i predloga tim organima. One počinju da preuzimaju delimičnu ili potpunu odgovornost za rad i vođenje raznih poslova u domu. U tom cilju, pored predsedništva zajednice, na konferenciji učenika doma — koja predstavlja zajednicu — biraju se razni odbori, komisije, aktivni i sekcije, naprimer za učenje, kućni red, održavanje higijene, domaćinstvo i kuhinju, vođenje ekonomije i radionice, spavaonice, fiskulturu i kulturno-zabavni život.

Ovakva delatnost počiva na principu samouprave i samoradne učenika. Prema podacima Saveznog zavoda za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, u većini od 395 anketiranih domova, učenici učestvuju u serviranju hrane, dežuranju i održavanju čistoće u spavaćoj sobi i celoj zgradi doma i pomažu u radu kuhinje, loženju peći, nabavci namirnica za ishranu, opravci i održavanju soba i inventara i obradi vrta ili ekonomije (5, str. 56).

U nekim domovima učenici učestvuju preko svog predsedništva ili odgovarajućih komisija u vođenju administracije, planiranju prihoda i rashoda, donošenju i sprovođenju kućnog reda i sastavljanju jelovnika (4, str. 50—56).

Na sastancima (konferencijama) domskih zajednica najčešće su pretresana ova pitanja: uslovi učenja i uspeh u školi; disciplina i ponašanje učenika; kulturno-zabavni život u domu; organizaciono-tehnička pitanja; rad u sekcijama slobodnih aktivnosti; pravila doma i kućnog reda; higijensko-zdravstvena pitanja; ishrana, jelovnik, zimmica; materijalno-finanjska pitanja; pomoć slabijim učenicima; odnosi među učenicima i prema osoblju; organizacija dežurstva i funkcionisanje ostalih zaduženja; uređenje i održavanje čistoće u domu; ideološko-politički rad; čuvanje domske imovine; predlozi za kažnjavanje, isključivanje; organizacija ekskurzija, letovanja; prijem novih učenika, smeštaj i sl.; predlozi za pohvaljivanje, nagrade i sl.; pojave krađe i štetocinstva; rad u društvenim organizacijama i na radnoj akciji; štednja u domu; ogrev, osvetljenje; pitanje snabdevanja namirnicama (4, str. 45—46).

U zaključcima Savetovanja o domovima učenika naročito je naglašena potreba stvaranja takve unutrašnje organizacije života i vaspitnog i drugog rada u domovima u kojima će zajednice učenika imati aktivnu ulogu.

IZVOR: 1. Opšti zakon o školstvu (»Službeni list FNRJ«, br. 28/1958); 2. Opšti zakon o upravljanju školama (»Službeni list FNRJ«, br. 11/1955); 3. Savezni zavod za statistiku: »Društveno upravljanje i samoupravljanje u Jugoslaviji«, Statistički bilten, br. 150/59, str. 30—33; 4. Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja: »Iskustva iz rada zajednica učenika u gimnaziji i stručnim školama«, Beograd 1959; 5. Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja: »Zaključci I (decembarskog) Savetovanja o zajednicama učenika«, Beograd 1957; 6. Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja: »Domovi učenika (internati)«, II deo, »Problemi organizacije vaspitnog rada«, Beograd 1960; 7. Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja: »Organizacija razrednog kolektiva i razredne zajednice u osnovnoj školi«, Beograd 1958; 8. Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja: »Zaključci savetovanja o domovima učenika«, Beograd 1960.

M. J.

² Savetovanje je održano 9 i 10 maja 1960 u Beogradu.

OGLEDNE OSNOVNE ŠKOLE

U sistemu stručnih ustanova koje služe razvijanju školske prakse, značajno mesto zauzimaju ogledne škole. Njihov je zadatak da u saradnji sa drugim prosvetnim ustanovama ispituju i proveravaju primenljivost pojedinih rešenja na planu unapređenja i racionalizacije vaspitno-obrazovnog rada. Na taj način one pomažu drugim stručnim organima da svoje predloge i rešenja prethodno provere i procene u neposrednoj školskoj praksi.

U Jugoslaviji su pre rata ogledne osnovne škole postojale u banovinskim centrima, i imale su zadatak da u nastavnu praksu unose tada savremena didaktička rešenja. One su, međutim, pre nego što su se i organizaciono razvile (prve su osnovane 1935, a poslednje, u Banjoj Luci i Skopju 1940), prekinule rad u toku rata.

Neposredno posle rata ove škole nisu obnovljane. U to vreme bilo je nužnije stvarati materijalne uslove za osnovno školovanje sve za školu dorasle dece, izrađivati nove, nastavne planove i programe i formirati nastavni kadar. Kada je, međutim, omogućeno brže rešavanje osnovnih pitanja proširenja školske mreže, produženja osnovnog obaveznog školovanja od četiri na osam godina i osposobljavanja nastavnog kadra i njegovog stručno-pedagoškog profila, u vreme priprema za reformu školstva, 1955, osnovani su prvi zavodi za unapređenje školstva. Zavodi su radi uspešnijeg rada na savremenoj organizaciji reformi osnovnih škola počeli izdvajati pojedine osnovne škole u ogledne.

Prve ogledne osnovne škole posle oslobođenja proglašene su školske 1956/57 u Hrvatskoj. (Zavod za unapređenje nastave i opšteg obrazovanja odabrao je oko 80 osnovnih škola koje su dobile zadatak da rade po nacrtu novog nastavnog plana i programa i da uvode nove oblike povezivanja škole sa sredinom u kojoj škola deluje.) U ostalim republikama ogledne osnovne škole proglašene su: školske 1957/58 u Sloveniji i Srbiji (Vojvodina); 1958/59 u Srbiji (uže područje), Bosni i Hercegovini i Makedoniji; i 1959/60 u Crnoj Gori.

Školske 1959/60 u Jugoslaviji postoje 44 ogledne osnovne škole: u Srbiji 30 (13 gradskih i 17 seoskih), Hrvatskoj 6 (gradskih), Sloveniji 1 (gradska) sa eksperimentalnim odeljenjem u drugim školama, Bosni i Hercegovini 4 (gradske) i Crnoj Gori 3 (2 gradske i 1 seoska).

Ogledne osnovne škole rešavaju niz veoma značajnih pitanja vezanih za savremenije i šire postavljanje organizaciono-pedagoške osnove vaspitno-obrazovnog rada, i ostvaruju tesnu saradnju sa društvenom sredinom u kojoj deluju. Na taj način one se afirmišu kao samostalne pedagoške ustanove.

One rade na zadacima kao što su: problem opštetehtičkog obrazovanja, uvođenje oblika proizvodnog i društveno-korisnog rada, problem fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, napredovanje učenika u školi, problem slobodnih aktivnosti, razrednih zajednica, učeničkih organizacija u školi i dr.

Ogledne osnovne škole se u pogledu opremljenosti i uslova rada ne razlikuju mnogo od ostalih osnovnih škola. One uglavnom rade u dve smene, a broj učenika u razredima je prosečno iznad predviđene norme. Nastavni kadar u ovim školama čine isti nastavnici odnosno učitelji koji su u školama radili i pre nego što su dobile status ogledne. U nekim, naročito seoskim, školama nastavni kadar se uz to često menja. Prema tome, ogledne škole rade u prosečnim uslovima što je posebno značajno za primenljivost rezultata njihove prakse u ostalim osnovnim školama.

Zavodi za unapređenje školstva i prosvetno-pedagoška služba pomažu oglednim školama u postavljanju opšteg plana rada, uvođenju novog programa (koji se vrši sukcesivno iz godine u godinu), postavljanju oblika opšte-tehtičkog vaspitanja i raznovrsnih oblika radnog vaspitanja u okviru slobodnih aktivnosti učenika, zatim u rukovođenju pedagoškim radom i slično.

Pošto eksperimentalni rad u oglednim školama zahteva posebne napore, opštine isplaćuju poseban dodatak nastavnom kadru ovih škola.

Ove škole razvijaju se u ustanove koje, po svojoj opštoj orijentaciji i metodima rada, doprinose razvijanju pedagoške prakse i teorije. One nastoje da postave i realizuju unutrašnju organizaciju života i rada koja odgovara koncepciji nove osnovne škole.

Lj. K.

JUGOSLOVENSKA KINEMATOGRAFIJA U 1959

Jugoslovenska kinematografija je u 1959 godini proizvela 13 igranih dugometražnih filmova, 7 kratkometražnih igranih filmova, 85 dokumentarnih, 20 nastavno-prosvetnih, 16 crtanih, 9 lutka-filmova, 54 kratkometražna filma različitog žanra i 52 broja filmskih novosti. Pored ovih, u zajedničkoj proizvodnji sa inostranim filmskim proizvođačima Čehoslovačke, Italije, Mađarske i Poljske proizvedena su 3 igrana dugometražna filma, 5 dokumentarnih, 3 nastavno-prosvetna i 1 lutka-film.

Godina 1959 bila je obeležena konsolidacijom filmske industrije, jasnijim sagledavanjem njenih problema i stvaranjem preduslova za njihovo rešavanje. Uz napore koje su u tom smislu uložili filmski proizvođači i filmski radnici, zainteresovani društveni faktori su takođe posvetili kinematografiji punu pažnju. Oktobra 1959 u Saveznom odboru SSRNJ održan je sastanak posvećen problemima filma. Na sastanku je istaknut značaj filma, a posebno domaćeg, u

vaspitanju i kulturnom životu zemlje i date su preporuke i predlozi za dalji uspešniji razvoj domaće kinematografije i otklanjanje osnovnih slabosti i teškoća.

OBIM PROIZVODNJE. Ostvareni obim proizvodnje u 1959 manji je nego u 1958. Smanjenje je naročito u nedovršenoj proizvodnji (tabela 1).

TABELA 1 – PREGLED FILMSKE PROIZVODNJE 1958–1959 PO VRSTAMA FILMOVA*

Vrsta filma	Završena proizvodnja		Nezavršena proizvodnja	
	1958	1959	1958	1959
Dugometražni igrani	13	13	9	4
Igrani koprodukcijski	4	3	3	—
Kratkometražni igrani	6	7	1	2
Dokumentarni	114	79	32	30
Dokumentarni koprodukcijski	2	5	5	—
Nastavno-prosvetni	12	20	5	4
Nastavno-prosvetni koprodukcijski	1	3	—	—
Crtani	11	16	5	1
Lutka	2	9	3	1
Lutka koprodukcijski	1	1	—	—
Ostali kratkometražni	22	19	4	11

* Nije uključena proizvodnja »Zastave filma« i »Filmskih novosti« jer ove ustanove imaju poseban budžetski obračun.

VREDNOST PROIZVODNJE I CENA KOŠTANJA. Po vrednosti ostvarena proizvodnja u 1959 iznosi 2,782.904 din. prema 3,264.014 din. u 1958. Smanjenje proizvodnje po vrednosti posledica je nižih troškova proizvodnje u 1959.

Prosečna cena koštanja igranih filmova u 1959 iznosila je 83,7 miliona prema 94,7 miliona din. u 1958. Igrani filmovi proizvedeni u 1959 koštali su: 1 manje od 50 miliona, 2 od 50 do 70 miliona, 4 od 70 do 80 miliona, 3 od 80 do 90 miliona, 2 od 90 do 120 miliona i 1 od 120 do 150 miliona. Preduzeća se orijentišu na dalje sniženje cena povećanjem proizvodnje, boljom pripremom filmova, poboljšanjem organizacije snimanja i odgovarajućom repertoarskom politikom.

Cene koštanja kratkometražnih filmova u 1959 ostale su na nivou iz prethodne godine, a kod nekih vrsta kratkometražnih filmova pokazuju tendenciju sniženja. Po vrstama cene su iznosile: kratkometražni crno-beli film — 2,5 miliona (kao i u 1958), kratkometražni u boji — 2,9 miliona (u 1958 — 3,2), crtani film u boji — 7,8 (kao u 1958).

PRIKAZIVANJE DOMAĆIH FILMOVA U ZEMLJI. U 1959 nastavljen je dalji porast broja bioskopskih gledalaca u zemlji i iznosi preko 125 miliona (prema 114,2 miliona gledalaca u 1958). Od tog broja domaći film je gledalo 13,3% ili 16,6 miliona prema 13,1 milion gledalaca u 1958. Svaki domaći film je u proseku u 1959 gledalo oko 177.000 gledalaca, a svaki strani prosečno oko 148.000 gledalaca, što pokazuje da se domaći film afirmiše u zemlji i da uspešno savlađuje veliku konkurenciju inostranog filma i pored malog učešća u ukupnom filmskom fondu (94 od svega 829 filmova ili 11,3%).

IZVOZ FILMOVA. Mada je izvoz ostvaren u 1959 po vrednosti niži za 13% od vrednosti u 1958, fizički obim izvoza je u porastu. Porast obima izvoza igranih filmova iznosi 27,5% (51 prodaja u 1959 prema 40 prodaja u 1958), a kratkometražnih 85,5% (128 prodaja u 1959 prema 69 u 1958).

Pored povećanog broja prodaja porastao je i broj zemalja-uzvoznica. U 1959 prvi put se na izvoznoj listi pojavljuju Danska, Finska, Irak, Iran, Južnoafrička Unija, Kenja, Malaja i Novi Zeland. Time je broj zemalja u koje su dosad izvoženi jugoslovenski filmovi povećan na 42 zemlje. U 1959 filmovi su izvoženi ukupno u 28 zemalja.

Izvoz u 1959 karakteriše povećan plasman crtanih filmova. Od 128 prodaja kratkometražnih filmova crtani je 61 ili 48% prema 35% u 1958 (tabela 2).

TABELA 2 — IZVOZ PO PREDUZEĆIMA

Preduzeće	Igrani		Kratkometražni		Crtani	
	broj prodatih filmova	broj prodaja	broj prodatih filmova	broj prodaja	broj prodatih filmova	broj prodaja
Avala film	7	9	8	11	—	—
Bosna film	3	4	3	5	—	—
Jadran film	8	23	2	4	—	—
Lovćen film	1	1	—	—	—	—
Slavija film	—	—	1	2	—	—
Triglav film	4	7	6	6	—	—
UFUS	3	4	—	—	—	—
Vardar film	3	3	4	5	—	—
Viba ilm	—	—	1	1	—	—
Zagreb film	—	—	17	20	26	61
Zora film	—	—	9	13	—	—
Ukupno	29	51	51	67	26	61

KOPRODUKCIJE I PROIZVODNE FILMSKE USLUGE. U 1959 bila je slabija angažovanost preduzeća na poslovima koprodukcija. Završena su tri igrana filma (»Beli davo«, »Osvetnik« i »Zvezda putuje na jug«), čije je snimanje uglavnom obavljeno u 1958.

Tek u drugoj polovini god.ne bilo je nastojanja za zaključenje novih poslova. Glavni razlog za smanjenje

ove vrste delatnosti je u tome što su se preduzeća za snimanje filmova više orijentisala na koprodukcije sa stvarnim našim autorskim i umetničkim doprinosom po temama koje nama najviše odgovaraju za ovakvu vrstu saradnje. Za razliku od ranijih godina, u 1959 je proizvedeno najviše kratkometražnih filmova u koprodukciji.

Nasuprot smanjenoj aktivnosti u proizvodnji koprodukcijskih filmova, u 1959 je zabeležen dalji porast filmskih proizvodnih usluga inostranstvu. Ostvarena je vrednost poslova u iznosu od 503.686 obračunskih dolara prema 297.588 u 1958 i 77.208 u 1957. Tokom 1959 zaključeno je i realizovano 11 poslova od kojih — 1 sa francuskim, 5 sa italijanskim i 5 sa zapadnonemačkim filmskim producentima.

STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE KADROVA. Udruženje filmskih proizvođača Jugoslavije osnovalo je 1959 Centar za stručno osposobljavanje filmskih radnika. Osnivanjem Centra stvorene su mogućnosti za obučavanje i usavršavanje postojećih filmskih radnika i tehničkog osoblja.

DOPRINOS ZA UNAPREĐENJE DOMAĆE FILMSKE PROIZVODNJE I NJEGOVA RASPODELA. Izmenom Uredbe o posebnim uslovima za raspodelu dohotka nekih vrsta privrednih organizacija¹ doprinos od prometa filmova (po izdvajanju dela za Jugoslovenski crveni krst) u celini je ustupljen kao pomoć zajednice domaćem filmu (u 1958 g. 20% tih sredstava išlo je u korist Federacije). Na ovaj način sredstva su povećana prema 1958 za oko 399 miliona dinara. Raspodela ukupnih sredstava izvršena je među preduzećima za snimanje filmova i to 70% za igrane, a 30% za kratkometražne filmove.

REPERTOAR. Izvesna tematska jednoličnost, koja je, pored ostalog, i rezultat slabe koordinacije i među preduzećima i među autorima, bila je i 1959 jedan od osnovnih problema filmske proizvodnje, a naročito proizvodnje kratkometražnih filmova. Pregled proizvodnje kratkometražnih filmova — po temama — poslednjih godina pokazuje da je od ukupno realizovanih filmova oko 30% iz oblasti društveno-političkog života, oko 18% iz oblasti privrede, 20% iz oblasti kulture itd. Međutim, jednoličnost se javlja i u okviru samih oblasti. Filmovi iz privrede uglavnom su posvećeni izgradnji velikih objekata, iz oblasti kulture — likovnim umetnostima. Nedostaju filmovi o svakodnevnim problemima radnog čoveka, dobri informativni filmovi, zatim filmovi na teme iz sistema društvenog upravljanja itd. Obimna proizvodnja kratkometražnih filmova (gotovo 200 godišnje) pruža mogućnost da se kratkometražnim filmom obuhvate sve oblasti života.

I kod igranih filmova, iako je proizvodnja malog obima, takođe se postavlja pitanje repertoara. Sa planiranim porastom proizvodnje u narednim godinama to pitanje će se sve više zaoštavati. Kriza scenarija koja onemogućava vođenje dugoročnije repertoarske politike karakteristična je i za 1959. U pojedinim preduzećima pristupilo se izgrađivanju posebnog scenaiskog kadra (Avala film, Triglav film itd).

U 1959 je snimljeno 8 igranih filmova na teme iz rata, a 5 obrađuju razne aspekte savremenog života. Nedostaju muzičke revije, vedre komedije, istoriski filmovi. Veliki broj filmova sa temama iz proteklog rata je rezultat činjenice da se filmski stvaraoci još uvek najradije obraćaju tom periodu jugoslovenske prošlosti, čija dramatičnost pruža obilje tema.

Dok su dva koprodukcijska igrana filma rađena na istoriske teme, a jedan na temu iz savremenog života, kratkometražni koprodukcijski filmovi prikazuju uglavnom prirodne kuriozite i turističke lepote.

U 1959 pojavilo se više novih rediteljskih imena. Od 13 proizvedenih igranih filmova 5 su dela novih reditelja. Imena Veljka Bulajića, Jože Babića i Igora Pretmara prvi

¹ »Službeni list FNRJ«, br. 28/59.

put sa se pojavila na naslovima igranih filmova i odmah zauzela vrhunska mesta na rang-listi godišnje proizvodnje.²

PROPAGANDA JUGOSLOVENSKOG FILMA U ZEMLJI I INOSTRANSTVU. Festival u Puli, koji predstavlja najznačajniju manifestaciju jugoslovenske kinematografije, nije samo smotra godišnje filmske proizvodnje već i značajna propagandna akcija koja doprinosi popularizaciji jugoslovenskog filma. Veliko interesovanje publike za festivalske priredbe i odjek u štampi pokazuju da domaći film zauzima sve važnije mesto u kulturnom životu zemlje. 1959 doneta je odluka da se pristupi izdavanju festivala kratkometražnog filma, koji je u Puli bio uvek u senci igranog i kome stoga nije bilo moguće posvetiti dužnu pažnju.³

Pored afirmacije u zemlji jugoslovenski film se i učešćem na međunarodnim filmskim festivalima u inostranstvu borio za nova priznanja. Na 23 međunarodna filmska festivala u 1959 prikazano je 19 jugoslovenskih igranih i 63 kratkometražna filma, što predstavlja dosad najveći broj domaćih filmova prikazanih u jednoj godini na festivalima u inostranstvu. Na festivalima u Rimu, Oberhausenu, San Francisku, Bergamu, Moskvi i Veneciji jugoslovenskim kratkometražnim filmovima dodeljeno je 7 nagrada za uspešno ostvarenje. Pored međunarodnih festivala na kojima se učestvuje gotovo svake godine, 1959 su prvi put prikazani jugoslovenski filmovi na festivalima u San Sebastijanu, Mar del Plati, Beču, Lokarnu, Budimpešti i Moskvi.

Na osnovu konvencija o kulturnoj saradnji, u SSSR-u je organizovana Nedelja jugoslovenskog filma, u okviru koje su prikazana 4 igrana jugoslovenska filma, i 2 svečane premijere igranih filmova u Poljskoj.

FILMOVI PROIZVEDENI U 1959

DUGOMETRAŽNI IGRANI FILMOVI

»*Bijeli davo*«. Proizvodnja »Lovćen-film« — Budva i »Majestic film« — Rim. Scenario Akos Tolnai i Đino de Sanktis, režija Rikardo Freda, u glavnim ulogama Stiv Rives, Džordžija Mol, Renato Baldini. Film je rađen u koloru (91 minut).

»*Dobri stari pijanino*«. Proizvodnja »Triglav-film« — Ljubljana. Scenario Vitomil Zupan, Frane Milčinski i Igor Pretnar, režija France Kosmač, u glavnim ulogama Vida Kuharjeva, Vekoslav Janko, Bert Sotlar, Frane Milčinski, Andrej Kurent, Janez Muk (96 minuta).

»*Dubrovski*«. Proizvodnja »Vardar film« — Skopje i »Hesperia film S. p. A.« — Rim. Scenario Akos Tolnai i Đino de Sanktis, režija Vilijem Diterle, u glavnim ulogama Džon Forsajt, Rosana Skijafino, Vilijem Diterle, Ilija Džuvalekovski. Film je rađen u koloru i sinemaskop tehnici (102 minuta).

»*Kampo Mamula*«. Proizvodnja »Avala film« — Beograd. Scenario Ratko Đurović, režija Velja Stojanović, u glavnim ulogama Ljuba Tadić, Payle Vujisić, Dragan Laković, Pavle Bogatinčević, Petar Vujović. Film je rađen u crno-beloj sinemaskop tehnici (97 minuta).

»*Noći i jutra*«. Proizvodnja »Bosna film« — Sarajevo. Scenario Mehmed Selimović, režija Pjer Majhrovski, u glavnim ulogama Marija Kon, Vlastimir Stojiljković, Milan Srdoč, Boris Buzančić, Antun Vrdoljak (96 minuta).

»*Osmi vrata*«. Proizvodnja »Avala film« — Beograd. Scenario Miodrag Đurđević, režija Nikola Tanhofer, u glavnim ulogama Milihoje Živanović, Neva Rosić, Nada Škrinjar, Radmila Đuričin (85 minuta).

»*Pet minuta raja*«. Proizvodnja »Bosna film« — Sarajevo. Scenario Vitomil Zupan, režija Igor Pretnar, u glavnim ulogama Lojze Rozman, Mira Nikolić, Stevo Žigon (93 minuta).

»*Pukotina raja*«. Proizvodnja »Jadran film« — Zagreb. Scenario Milan Tutorov i Vladimir Pogacić, režija Vladimir Pogacić, u glavnim ulogama Ljubica Jović, Milan Puzić, Severin Bijelić, Tatjana Beljakova (106 minuta).

»*Sam*«. Proizvodnja »Avala film« — Beograd. Scenario i režija Vladimir Pogacić, u glavnim ulogama Milan Puzić, Nikola Simić, Radmila Radovanović, Payle Vujisić. Film je rađen u crno-beloj sinemaskop tehnici (94 minuta).

»*Tri Ane*«. Proizvodnja »Vardar film« — Skopje. Scenario Slobodan Glumac, režija Branko Bauer, u glavnim ulogama Dušan Stefanović, Marija Kon, Dubravka Gal, Svetlana Miško-vić. Film je rađen u crno-beloj sinemaskop tehnici (96 minuta).

² Tri nagrade koje se dodeljuju najboljim filmovima na VI Festivalu jugoslovenskog filma u Puli pripale su filmovima »Vlak bez voznog reda« (Veljko Bulajić), »Tri četvrtine sunca« (Jože Babić) i »5 minuta raja« (Igor Pretnar).

³ Vidi: »Festival jugoslovenskog dokumentarnog i kratkometražnog filma«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 128 (12).

»*Tri četvrtine sunca*«. Proizvodnja »Triglav film« — Ljubljana. Scenario Leopold Lahola, režija Jože Babić, u glavnim ulogama Bert Sotlar, Stane Sever, Lojze Potokar, Nikola Popović (100 minuta).

»*Vetar je stao pred zorom*«. Proizvodnja »Avala film« — Beograd. Scenario Aleksandar Vučo, režija Radoš Novaković, u glavnim ulogama Radmila Radovanović, Stevan Stukelja, Anton Vrdoljak, Branko Plesa (94 minuta).

»*Viza zla*«. Proizvodnja »Vardar film« — Skopje. Scenario Slavko Janevski, režija France Stiglic, u glavnim ulogama Ilija Džuvalekovski, Slobodan Perović, Metka Ocvirk, Aco Jovanovski (91 minut).

»*Vlak bez voznog reda*«. Proizvodnja »Jadran film« — Zagreb. Scenario Slavko Kolar, Stjepan Perović, Ivo Braut, Elio Petri, Veljko Bulajić, režija Veljko Bulajić u glavnim ulogama Stole Arandelović, Olivera Marković, Ivo Pajter Milan, Milošević, Lia Ro-Barbieri, Inge Ilin, Ljiljana Vajler, Bata Živojinović. Film je rađen u crno-beloj sinemaskop tehnici (121 minut).

»*Vrata ostaju otvorena*«. Proizvodnja »Bosna film« — Sarajevo. Scenario Vladimir Paskaljević, režija František Čap, u glavnim ulogama Teodora Arsenović, Milena Dravić, Radomir Vergović (100 minuta).

»*Zvezda putuje na jug*«. Proizvodnja »Lovćen film« — Budva i Filmski Studio »Barandov« — Prag. Scenario Oldrich Lipski, Vladimir Škutina i Jirži Sila, režija Oldrich Lipski, u glavnim ulogama Gordana Miletić, Rudolf Hrušinski, Joža Gregorin, Miloš Kopecki, Ljubomir Didić. Film je rađen u koloru (98 minuta).

KRATKOMETRAŽNI IGRANI FILMOVI

»*Baltazar ljetuje*«. Proizvodnja »Zagreb film« — Zagreb. Scenario Slobodan Glumac i Momčilo Ilić, režija Davor Šošić, u glavnoj ulozi Antun Nalis (11 minuta).

»*Baltazar putuje*«. Proizvodnja »Zagreb film« — Zagreb. Scenario Slobodan Glumac i Momčilo Ilić, režija Davor Šošić, u glavnoj ulozi Antun Nalis (9 minuta).

»*Jurnjava za motorom*«. Proizvodnja »Zora film« — Zagreb. Scenario Slavko Kolar, režija Branko Majer, u glavnim ulogama Ivan Šubić, Zvonimir Ferencić, August Čilić (37 minuta).

»*Kaj me briga sai ni moje*«. Proizvodnja »Viba film« — Ljubljana. Scenario Bogdan Pogačnik, režija France Kosmač, u glavnim ulogama Ruša Bojčeva, Mileva Ukmar-Boltar, Maks Bajc (9 minuta).

»*Lakat*«. Proizvodnja »Zagreb film« — Zagreb. Scenario Božidar Viočić i Ante Babaja, režija Ante Babaja, u glavnim ulogama Boris Festini, Janez Čuk, Đuro Puhovski (16 minuta).

»*Piko* — *biegunac*«. Proizvodnja »Zora film« — Zagreb. Scenario i režija Srećko Vejand, u glavnim ulogama Hermina Pipinić, Marija Kon, Ivan Šubić, Damir Vugrinec (36 minuta).

»*Skrivnost*«. Proizvodnja »Viba film« — Ljubljana. Scenario i režija Zyone Sintič, u glavnim ulogama Marjan Kralj, Marjan Marinc, Špelca Rozin (14 minuta).

DOKUMENTARNI FILMOVI

»**AVALA FILM**«. — Beograd. »Četiri decenije«, »Istina u okovima«, »Jugo«.

»**BOSNA FILM**«. — Sarajevo. »Mijački drvorezbari«, »Nova vrela«, »Čovjek i njegova rijeka«, »Treći plamen u gradu čelika«, »Hidroelektrana Jablanica«, »Voda«, »Sutjeska«.

»**DUNAV FILM**«. — Beograd. »Gradi se kanal«, »Svetlost na ostrvu«, »Radnički univerzitet«, »Zelene nedelje«.

»**FILMSKE NOVOSTI**«. — Beograd. »Na Sutjesci«, »Naša nova jezera«, »Misija mira i prijateljstva«.

»**LOVČEN FILM**«. — Budva. »Ostrvo mungosa« (koprodukcija sa »Budapest Film Studio« Budimpešta), »Lupom pod morem« (koprodukcija sa »Budapest Film Studio« Budimpešta), »Između dva kralja«, »Kamenom zarobljeni«, »Ekonom-ska dvorišta«, »Kvadrati i dijagonale«, »U spomen slavne mornarice«, »Mali voz«, »Dobro nam došao«, »Drug Milutin«, »Putevima jednog kolektiva«, »Nokturno za Kotor«, »Za danas za sutra«, »Uvijek zajedno«, »Proslave i sjećanja«.

»**SLAVIJA FILM**«. — Beograd. »Zelena bogatstvo«, »Zelena blago Kućaja«, »Zapisi u kori drveta«, »Savezna narodna skupština«, »Zaštićene brazde«, »Kosovski rudari«, »Jelen«, »Kosmet 1959«, »Motivi sa Kosmeta«.

»**TRIGLAV FILM**«. — Ljubljana. »Revolucionarni val 1917–1920«, »Na sončni strani ceste«, »Nenavaden lov«, »Fazan«, »Prvi korak«.

UFUS — Beograd. »Delta Neretve«, »Trogir«, »Dve obale Vardara« (koprodukcija sa studijom »Dokumentarni film« — Prag), »Makedonija« (koprodukcija sa studijom »Dokumentarni film« — Prag), »Kraj stare tvrđave«, »Stakleni grad« (koprodukcija sa studijom »Dokumentarni film« — Prag), »Dobro jutro Homolje«, »Dimničar«, »Vašar«.

»VARDAR FILM« — Skopje. »Prilep včera i danas«, »Preporodeni polinja«, »Mladić so ružak«, »Beli štrković«, »Po vrvicite na slobodata«, »Dnevnik na eden klas«, »HC Vrben« i »Raven«, »Dodiri so smrti«.

»VIBA FILM« — Ljubljana. »Janez Cesar«, »Naši najboljši«, »Ob žici 1959«, »Stehvanje«, »Treća međunarodna grafična razstava«, »Bizoviške perice«, »Kraški kamnarji«, »Vlaki vozijo mimo«, »Arbisima«, »Novi silosi«.

»ZAGREB FILM« — Zagreb. »Morske solane«, »Šta je to radnički sayjet?«, »Kad jesen dode«, »Historija jedne Ah! ljubavi«, »Četrdeset godina«, »Do srži od kostiju«, »Turnir kandidata Bled«, »Turnir kandidata za šahovsko prvenstvo sveta«, »Djevojčica na Sutjesci«, »Jedan izlet«, »Put do vode«, »Vjekovi Hvara«, »Jedan iz legendi«.

»ZASTAVA FILM« — Beograd. »Pravi čovek našeg vremena«, »Narodna Republika Makedonija«, »Kako sam postao strelac«.

»ZORA FILM« — Zagreb. »Slavni sude«.

NASTAVNO-PROSVETNI FILMOVI

»DUNAV FILM« — Beograd. »Šta je struja?«, »Buka — problem radnog čoveka«.

»ZORA FILM« — Zagreb. »Da li znate da...« (koprodukcija sa studijom nastavnih filmova — Lod), »Koks« (koprodukcija sa studijom nastavnih filmova — Lod), »Gradnja čeličnog broda«, »Hidroelektrana«, »Skulptor i materijak«, »Opasnosti pri radu«, »Viskoza«, »Skrivene ljepote« (koprodukcija sa studijom naučno-popularnih filmova — Prag), »Zelena trokatnica«, »Jelen«, »Opasnosti pri radu u lukama«, »Čovjek mijenja izgled zemlje«, »Građani upravljaju«, »Tipovi naselja u FNRJ«, »Velebit«, »Poslednji zavičaj«, »Bjeloglavi sup«, »Rim«, »Briga za potomstvo«, »Antički Rim«, »Reorganizacija proizvodnje«.

LUTKA FILMOVI

»LOVČEN FILM« — Budva. »Pegavko osvaja svemir«, »Pegavko šampion«.

»TRIGLAV FILM« — Ljubljana. »Čigavo je posmo«, »Motoritis«, »Vasovalec«, »Zaspane«.

IZVOR: Dokumentacija Udruženja filmskih proizvođača Jugoslavije.

»ZORA FILM« — Zagreb. »Stolač« (koprodukcija sa studijom lutka filmova — Prag), »Srce u snijegu«, »Tri lijenčine«, »Susret na pijesku«.

CRTANI FILMOVI

»ZAGREB FILM« — Zagreb. »Kod fotografa«, »Krava na mjesecu«, »Rep je ulaznica«, »Svi crteži grada«, »Krađa dragulja«, »Inspektor se vratio kući«, »Ples na krovovima«, »Zbog jednog tanjura«, »Piccolo«, »Zmaj«, »Mali vlak«, »Jaje«, »Ludo srce«, »Djevojka za sve«.

»ZORA FILM« — Zagreb. »Rat koji još traje«.

OSTALI KRATKOMETRAŽNI FILMOVI

»DUNAV FILM« — Beograd. »Smotra savremene poljoprivrede«, »Eksperimentalni transport šljivica«, »Prolećno putovanje«, »Poljoprivredni pregled«.

»FILMSKE NOVOSTI« — Beograd. »Kroz ceo svet« (1—12 brojeva), »Predsednik Tito u Bandungu«, »Predsednik Tito u Burmi«, »Predsednik Tito u Indiji«, »Predsednik Tito na Cejlonu«, »Predsednik Tito u Etiopiji«, »Predsednik Tito u Sudanu«, »Predsednik Tito u Damasku«, »Tito u Istočnoj Srbiji«, »VI Pulski festival« (1—4), »Etiopiski suveren u Jugoslaviji«, »Predsednik Tito u Crnoj Gori«.

»LOVČEN FILM« — Budva. »Kamerom kroz Crnu Goru 1959«, »II Jadranski padobranski kup«.

»VARDAR FILM« — Skopje. »Predsedatelo Tito se vratio vo zemjata«, »Mayrovo«, »III Kongres na SKM«, »Neradosni igri«, »Autoput Bratstvo-Jedinstvo«.

»ZAGREB FILM« — Zagreb. »Gospodari brzine«.

»ZASTAVA FILM« — Beograd. »Filmski pregled JNA« (br. 9—11/1958 i 1—6/1959).

»ZORA FILM« — Zagreb. »Zabranjena istina«, »Između dvije provizke«, »U starom kraju«, »Svojim putem«, »Široki front«, »Proučavanje rada«, »U vrtu čelika«.

Pored toga »FILMSKE NOVOSTI« su realizovale 52 redovna broja svoga žurnala.

IZVOR: Dokumentacija Udruženja filmskih proizvođača Jugoslavije.

I. Đ. — S. L.

UČEŠĆE JUGOSLAVIJE U RADU INTERPARLAMENTARNE UNIJE

Interparlamentarna unija (Inter-Parliamentary Union) je međunarodna nevladina organizacija članova parlamenata, osnovana 1889. Unija razvija lične kontakte između članova parlamenata i okuplja ih, naročito putem međunarodnih organizacija, radi uspostavljanja i razvijanja demokratskih ustanova i u radu na miru i saradnji među narodima. (Čl. 1 Statuta). U tu svrhu Interparlamentarna unija predlaže rešenja za pitanja međunarodnog značaja koja se mogu obuhvatiti parlamentarnom akcijom i daje preporuke za razvijanje parlamentarnih institucija s namerom da poboljša njihov rad i poveća im ugled i uticaj.¹

U toku dosadašnjeg rada Unija je, preko stalnih komisija, svestrano pratila tok i razvitak međunarodnih odnosa i raznih međunarodnih aktivnosti, a često je preuzimala inicijativu, naročito u oblasti progresivnog razvoja i kodifikacije međunarodnog prava. Posle Drugog svetskog rata Unija se bavila nizom važnijih međunarodnih problema i preko svojih organa, oslanjajući se poglavito na svetsko javno mnjenje, u izvesnim slučajevima preporučivala zaključke i rešenja koja je u istom ili sličnom obliku prihvatila i Organizacija ujedinjenih nacija.

Članovi Unije su nacionalne grupe poslanika. Da bi bila primljena u Uniju, grupa mora biti konstituisana u parlamentu koji radi na teritoriji čije stanovništvo predstavlja i u državi koja je priznata kao subjekt međunarodnog prava. Ispunjavanje ovih uslova utvrđuje Izvršni komitet Unije, a o prijemu konačno odlučuje Interparlamentarni savet Unije. Prema podacima od marta 1960, u Uniju je učlanjeno 58 nacionalnih grupa.

Član nacionalne grupe može biti svaki član parlamenta. O odluci Interparlamentarnog saveta izuzetno se u članstvo mogu primiti i zaslužni bivši parlamentarci.

Organi Interparlamentarne unije su: Interparlamentarna konferencija, Interparlamentarni savet, Izvršni komitet i Interparlamentarni biro. Predsednik Interparlamentarnog saveta je po položaju i predsednik Izvršnog komiteta. Na čelu Interparlamentarnog biroa nalazi se generalni sekretar. Rad Unije odvija se i u stalnim povremenim studijskim komisijama koje osniva Savet.

Od 1948 Unija organizuje dva veća sastanka u godini. Takozvani prolećni sastanci posvećeni su pripremama za konferenciju. Tada se sastaju Interparlamentarni savet, Izvršni komitet i studijske komisije. Glavni deo poslova obavlja se na Interparlamentarnim konferencijama koje se sazivaju leti ili u ranu jesen. Pored konferencije, tom prilikom rade i ostala tela Interparlamentarne unije.

UČEŠĆE JUGOSLOVENSKE NACIONALNE GRUPE U RADU INTERPARLAMENTARNE UNIJE²

U Jugoslovensku nacionalnu grupu Interparlamentarne unije učlanjeno je 258 poslanika oba doma Savezne narodne skupštine. Predsednik grupe je Vladimir Simić, potpredsednik Savezne narodne skupštine, potpredsednik dr Aleš Bebler, predsednik Spoljnopolitičkog odbora Saveznog veća, a sekretar Maks Baće, sekretar Spoljnopolitičkog odbora Saveznog veća. Pored njih, Upravni odbor Grupe sačinjava još 10 članova.

UČEŠĆE NA INTERPARLAMENTARNIM KONFERENCIJAMA³. Delegati Jugoslovenske nacionalne grupe učestvovali su na svim posleratnim interparlamentarnim konferencijama. Jugoslovenski delegat Vladimir Simić bio je biran

za potpredsednika Konferencije u razdoblju 1947—1952, i 1954—1956, Anka Berus 1957, a dr Aleš Bebler 1958.

Posle pripremnog sastanka posvećenog obnavljanju Unije posle II Svetskog rata, održanog u Kopenhagenu od 25 do 28 aprila 1946 prva posleratna Interparlamentarna konferencija bila je XXXVI Konferencija, održana od 7 do 12 aprila 1947 u Kairu.

Konferencija se, na osnovu predloga rezolucije⁴ koju je izradila Socijalna komisija, bavila pitanjem migracije i premeštanja stanovništva. Jugoslovenski delegat Vladimir Simić kritikovao je u diskusiji predlog rezolucije kao nepotpun. Predlog je govorio o izvesnim vidovima pomoći izbeglicama, ali nije jasno definisao pojam izbeglice. Jugoslovenski delegat je istakao da predlog vodi računa samo o onim licima koja su napustila svoju zemlju usled propasti izvesnih država tokom rata ili usled teritorijalnih promena, gubeći iz vida one koji su izbegli pred zaslužnom kaznom za učestvovanje u zločinima protiv svojih zemalja. Zbog toga, i nedovoljno proučene ekonomske strane pitanja, jugoslovenski delegat je predložio da se predlog rezolucije vrati Socijalnoj komisiji na dalje razmatranje. Ovaj predlog nije prihvaćen i rezolucija je usvojena.

U diskusiji o ratnoj šteti, jugoslovenski delegat Vladimir Simić se zadržao na predlogu rezolucije koji je izradila Ekonomsko-finance komisija. Ovaj predlog isticao je hitnost potrebe rešavanja svih pitanja oštete za ratna razaranja i potrebu urednog i savesnog plaćanja reparacija. Vladimir Simić se založio da se u predloženoj rezoluciji jasno odredi pravo oštećenih zemalja na reparacije, ističući pogrešnost gledišta da je to samo moralna obaveza pobedjenih država koja se može slobodno procenjivati. U konačnom tekstu rezolucije usvojeno je gledište koje je zastupao jugoslovenski delegat.

Na XXXVII Konferenciji, održanoj od 6 do 11 septembra 1948 u Rimu, jugoslovenski delegat Vladimir Simić uzeo je učešće u generalnoj debati⁵ koja je bila posvećena »Stvaralačkoj organizaciji mira« u vezi sa radom Ujedinjenih nacija (Creative Organization of peace). On je kritikovao shvatanja po kojima su se UN pretvorile u birokratsku organizaciju, koja nema više razloga za postojanje sve dok postoji pravo veta, odnosno dok se za svako pojedino rešenje određenog međunarodnog problema ne postigne puna saglasnost velikih sila. Jugoslovenski delegat je istakao da ta organizacija upravo i postoji zato da rešava međunarodna pitanja, među njima i ona koja su proistekla iz neslaganja velikih sila i da se jedino u njenom okviru mogu pronaći zadovoljavajuća miroljubiva rešenja, što potvrđuje i stalni porast aktivnosti Ujedinjenih nacija.

U diskusiji o regionalnim ekonomskim sporazumima razmatran je predlog rezolucije Ekonomsko-finance komisije. Predlog se izražavao u prilog regionalnih ekonomskih sporazuma kao metoda rešavanja teške posleratne ekonomske situacije, predlažući za osnovu načela iz VIII glave Povelje Ujedinjenih nacija i Povelje Međunarodne organizacije za trgovinu (ITO) (International Trade Organization), izrađene u Havani (koja nikada nije stupila na snagu). Jugoslovenski delegat dr Jože Brilej podržao je pojedine delove predloga koji se zalažu za oslanjanje na načela Povelje Ujedinjenih nacija i za stabilnost u razmeni vrednosti i valuta i okvalifikovao kao pogrešan onaj deo predloga kojim se traži da postoji sličnost zakonodavstva i društveno-ekonomskog sistema država koje stupaju u sporazum. On je izrazio ubeđenje da za takvu saradnju nije potrebna takva sličnost već iskrenost i dobra volja. Za jugoslovensku grupu takođe nisu bila prihvatljiva načela Havanske povelje, jer ona ozakonjuje sistem glasanja koji daje prednost ekonomski jačim zemljama. Rezolucija je usvojena, a jugoslovenska delegacija se uzdržala od glasanja.

delegata koliko ima glasova po Statutu. Postoji minimum od 8 glasova, a dopunski glasovi određuju se prema broju stanovnika zemlje iz koje je grupa i broju poslanika učlanjenih u grupu u odnosu na ukupan broj poslanika predstavničkog (donjeg) doma dotičnog parlamenta. Jugoslovenska nacionalna grupa ima sada 13 glasova na konferenciji.

⁴ Rezolucije su jedini oblik u kome se izražavaju odluke konferencije. One se donose prostom većinom glasova. Sve predloge rezolucija prethodno razmatra Interparlamentarni savet.

⁵ Generalna debata je na dnevnom redu svake interparlamentarne konferencije. Njoj prethodi iscrpan referat generalnog sekretara o međunarodnoj situaciji i radu Unije u protekloj godini. Mada ponekad može imati određenu temu, generalna debata se ne završava formulisanjem određenih zaključaka.

¹ Sadašnji statut usvojen je 1922, a kasnije je više puta menjan i dopunjavan. Poslednje izmene izvršene su 1959.

² Članstvo Jugoslovenske nacionalne grupe u Uniji proizlazi iz članstva Srpske nacionalne grupe koja je 1902 pristupila Uniji.

³ Interparlamentarna konferencija održava se jednom godišnje. Svaka nacionalna grupa može na njoj da bude zastupljena sa onoliko

U toku Konferencije, jugoslovenska delegacija je aktivno učestvovala i u donošenju Deklaracije o načelima međunarodnog morala, koja je jednoglasno prihvaćena. Ova Deklaracija je kasnije poslužila kao osnova za rad Ujedinjenih nacija na Deklaraciji o pravima i dužnostima država.

Na XXXVIII Konferenciji, održanoj od 7 do 12 septembra 1949 u Štokholmu, u centru pažnje bilo je pitanje odbrane i učvršćenja mira. Na prolećnom sastanku Komisija za politička i organizaciona pitanja počela je da se bavi tim pitanjem prvenstveno u vidu »mogućnosti ostvarenja svetske skupštine koja bi zaista bila reprezentativna«. Jugoslovenski delegat Josip Šestan izjasnio se protiv takvog toka u razmatranju toga problema i založio se za čehoslovački predlog rezolucije koji članovima parlamenata nalaže da se bore za konkretne miroљubive mere: budžete bez vojnih stavki, poštovanje nezavisnosti i suverenosti drugih država i oslonac na načela Ujedinjenih nacija. Čehoslovački predlog rezolucije bio je odbačen, ali je bila izglasana u osnovi slična rezolucija, dok je pitanje svetske skupštine odloženo da se kasnije razmatra.

XXXIX Konferencija održana je od 8 do 13 septembra 1950 u Dublinu. U generalnoj debati u ime jugoslovenske delegacije uzeo je reč Vladimir Simić, šef delegacije.

»Svetska politička kriza koja je nastala posle II Svetskog rata, — rekao je on, — ne može se rešiti drukčije nego prihvatanjem načela slobode, nezavisnosti i ravnopravnosti država i naroda, bilo da su oni mali ili veliki. Istorija je pokazala da se neotuđiva prava naroda ne mogu uništiti nikakvim aktom nasilja.« Jugoslovenski delegat je kritikovao politiku velikih sila koja se zasniva na zastarelim, nedemokratskim načelima. »To se, — nastavio je on, — ogleda pre svega u podeli na uticajne sfere koja ne vodi računa o interesima i volji malih i srednjih država i teži da hegemoniju velikih sila ostvari kao nešto prirodno. Isto takvo trgovanje malim državama za račun velikih predstavlja i naceo »ravnoteže sila«. Svi ovi postupci pravdaju se »višim ciljevima« i »odbranom civilizacijek«. . . Ove visoke ciljeve brani Povelja Ujedinjenih nacija i jedino na osnovu nje i kroz Ujedinjene nacije mogu se voditi međunarodne akcije koje poštuju suverena prava svih država.«

Na kraju, jugoslovenski delegat se osvrnuo na klevete koje su u to vreme s raznih strana širene o društvenim, političkim i ekonomskim prilikama u Jugoslaviji i istakao da se ona bori protiv te kampanje laži time što svoju granicu ne zatvara i što želi da što više ljudi dođu u Jugoslaviju i da vide istinu. U ime Jugoslovenskog nacionalnog komiteta za odbranu mira on je uputio poziv svim učesnicima Konferencije da posete Jugoslaviju i sami utvrde istinu o njoj.

XL Konferencija održana je od 31 avgusta do 6 septembra 1951 u Istanbulu. Uzimajući reč u generalnoj debati, šef jugoslovenske delegacije Vladimir Simić se osvrnuo na politiku istočnoevropskih zemalja prema Jugoslaviji i rekao: »Kampanja zemalja ovoga bloka protiv Jugoslavije, ekonomska blokada koja traje već tri godine, neprestane provokacije na jugoslovenskim granicama, direktne pretnje i sistematska klevetnička kampanja, podržana ogromnim materijalnim sredstvima, predstavljaju, po našem mišljenju, najtipičnije karakteristike jedne politike pune opasnosti za mir, mada se sprovodi pod velom samozvanog pobornštva mira«.

U vezi sa situacijom nastalom usled rata u Koreji,⁶ jugoslovenski delegat je naglasio da je prošlo vreme kada su države, sledeći sopstvene interese, mogle da započnu ratove koji bi i u odnosu na međunarodnu zajednicu zadržali lokalni karakter.

U diskusiji o problemu izbeglica, jugoslovenski predstavnik Mehmed Hodža podržao je zajednički predlog rezolucije Pravne komisije i Političke komisije, kojim se države pozivaju da pruže pomoć i daju azil izbeglicama, pod uslovom da na te povlastice nemaju pravo oni koji se nalaze u bekstvu zbog svog rada protiv načela i ciljeva Ujedinjenih nacija, tj. ratni zločinci i kvizlinzi. Rezolucija je usvojena.

⁶ Na sastanku Izvršnog komiteta od 5 januara 1951, na predlog Vladimira Simića, izglasana je rezolucija u vidu apela učesnicima sukoba u Koreji za obustavu neprijateljstava. Isti takav predlog jugoslovenski delegat je podneo i u Savetu, koji je marta 1951 usvojio odluku o upućivanju apela.

Predlog rezolucije o ishrani u svetu Ekonomsko-finance komisije tražio je hitnu akciju za otklanjanje neposredne opasnosti od gladi. Vladimir Simić je u ime jugoslovenske delegacije podržao taj predlog, koji je i usvojen, podvlačeći neodložnost rešenja i izražavajući zahvalnost onim zemljama i međunarodnim organizacijama koje su Jugoslaviji pomogle da otkloni posledice sušne godine.

Na XLI Konferenciji održanoj od 28 avgusta do 2 septembra 1952 u Bernu, u generalnoj debati uzeli su učešće jugoslovenski delegati Vladimir Simić i Anka Berus. Vladimir Simić je govorio o mogućnosti miroљubive koegzistencije među narodima i državama, za koju se naročito zalaže Jugoslavija. Jugoslovenski delegat je naglasio da su sve simpatije Jugoslovena na strani antiimperijalističkih i stvarno naprednih pokreta, ali da oni isto tako smatraju da socijalizam ne može biti nametnut sa strane, već da treba da bude plod unutrašnjeg razvika u atmosferi miroљubivog međunarodnog takmičenja. Vladimir Simić je naročito istakao štetnost često zastupanih teorija da su ideološke razlike izvor međunarodnih sukoba. Analizirajući Povelju Ujedinjenih nacija, jugoslovenski delegat je došao do zaključka da se ona ne protivi borbi ideja u duhu miroљubivosti.

Anka Berus izložila je ekonomsku situaciju Jugoslavije, teškoće koje su proistekle iz blokade zemalja istočnog bloka i dve katastrofalne sušne godine. Uspehe koje je Jugoslavija uprkos tih teškoća postigla u izvršenju Petogodišnjeg plana ona je objasnila doslednom privrednom politikom zasnovanom na samoupravljanju proizvođača.

Povodom trčanskog pitanja Anka Berus je naglasila da ono može biti rešeno jedino sporazumom između zainteresovanih strana — Jugoslavije i Italije.

U diskusiji o saradnji između parlamenata jugoslovenski delegat Vladimir Krivic podržao je predlog rezolucije koja preporučuje pojačanje te saradnje u interesu međunarodnog razumevanja. Rezolucija je jednoglasno usvojena.

Pravna komisija i Politička komisija su u toku priprema za konferenciju razmatrale pitanje delimičnog odricanja država od suvereniteta u interesu međunarodne saradnje na ekonomskom i političkom polju. Predložena je i rezolucija u tom smislu. Jugoslovenski delegat Vladimir Simić je naglasio da je jugoslovenska delegacija još u Interparlamentarnom savetu bila protiv razmatranja ovog pitanja, jer su promene u tom smislu trenutno neizvodljive i opasne, ali da diskusiju o tome smatra teoretski interesantnom i da jugoslovenska delegacija neće glasati protiv predloga rezolucije, pošto Jugoslavija svojim članstvom u Ujedinjenim nacijama i doslednim stavom u prilog jačanja ove Organizacije prima izvesna ograničenja koja su u tom cilju potrebna. Jugoslovenska delegacija uzdržala se od glasanja, a prihvaćena rezolucija bila je ublažena utoliko što je samo preporučivala parlamentima da izvrše takve zakonodavne izmene koje olakšavaju međunarodnu saradnju i učešće država u međunarodnim organizacijama.

Učestvujući u generalnoj debati na XLII Konferenciji održanoj od 9 do 14 oktobra 1953 u Vašingtonu, predstavnik Jugoslovenske nacionalne grupe Mitra Mitrović je govorila o sredstvima za očuvanje mira i istakla da kolektivna bezbednost predstavlja put koji pruža najefikasnije garantije za održavanje mira u svetu. U tom smislu Ujedinjene nacije predstavljaju u velikoj meri forum koji može delati u prilog kolektivne bezbednosti, na načelima jednakosti izraženim u Povelji.

XLIII Konferencija održana je od 27 avgusta do 2 septembra 1954 u Beču. U generalnoj debati šef jugoslovenske delegacije Vladimir Simić zadržao se na Bledskom sporazumu između Jugoslavije, Grčke i Turske, za koji je rekao da je još jedan primer plodonosne saradnje između zemalja sa različitim društvenim sistemima.

Komentarišući neke tačke u izveštaju Generalnog sekretara, šef jugoslovenske delegacije je ispravio pogrešno shvatanje ustanove zbora birača u jugoslovenskom izbornom sistemu ukazujući da zborovi nisu pasivni birački skupovi već sredstvo efikasne kontrole najširih masa nad postavljanjem kandidata i kasnijom delatnošću narodnih poslanika.

Vladimir Simić učestvovao je i u diskusiji o radu Ujedinjenih nacija. Govoreći o problemu nerazvijenih zemalja, on je istakao da je ekonomska disharmonija između raznih delova sveta i među raznim zemljama izvor ozbiljnih opasnosti za ekonomsku i političku stabilnost. Akcija za rešavanje tog najvećeg ekonomsko-političkog pitanja našeg vremena treba da ide preko Ujedinjenih nacija. U protivnom, rekao je jugoslovenski delegat, ekonomska pomoć nerazvijenim zemljama postaje političko oruđe u rukama ekonomski jakih država. Uz takvo tumačenje jugoslovenska delegacija glasala je za predlog rezolucije o jačanju Ujedinjenih nacija, koju su pripremili Politička komisija i Pravna komisija, zalažući se za to da se u rezoluciji podrži prijem u Ujedinjene nacije svih država koje su to tražile. Rezolucija je usvojena.

U diskusiji o razoružanju Vladimir Simić je kritikovao predlog rezolucije Komisije za smanjenje naoružanja o postepenom razoružanju stoga što zastupa zastarele metode preporučujući velikim silama da se zblize, ne postavljajući pri tome uslov razoružanja ili zabrane nuklearnog naoružanja. On je ukazao da je vreme monopola atomskog naoružanja u rukama jedne velike sile prošlo i da mere za zabranu atomskog oružja moraju i mogu biti odlučnije i realističnije. Jugoslovenska delegacija se uzdržala od glasanja. Rezolucija je prihvaćena.

XLIV Konferencija, održana od 25 do 31 avgusta 1955 u Helsinkiju, bila je posvećena temi »Uslovi za istinitu miroljubivu koegzistenciju među narodima«. Još na prolećnom sastanku u Rimu (aprila 1955) razne aspekte ove teme razmatrale su Pravna, Politička, Ekonomsko-finanjska komisija i komisije za smanjenje naoružanja i intelektualne odnose. Konferencija je jednoglasno prihvatila 4 rezolucije iz ove oblasti: o pravnim i moralnim načelima koegzistencije, o kolektivnoj bezbednosti u svetlosti današnjih okolnosti, o razvijanju međunarodne razmene na ekonomskom polju i o kulturnoj razmeni i slobodi kretanja kao sredstava za omogućavanje međunarodnog zblizavanja i razumevanja.

Baveći se pitanjem pravnih i moralnih načela koegzistencije, izvestilac Pravne komisije zadržao se na jugoslovenskoj praksi i citatima jugoslovenskih pisaca. Naročitu pažnju posvetio je Deklaraciji Tito — Nehru od 22 decembra 1954.

Šef jugoslovenske delegacije Vladimir Simić istakao je objektivnost ovog prikaza i detaljno je objasnio jugoslovenski stav. »Koegzistencija, — rekao je on, — ne znači »neutralizam« ili pasivnost, već mora biti aktivna, pozitivna i konstruktivna, mada oštro suprotstavljena politici blokova. . . Osuda blokova zasniva se na činjenici da je svaka sila relativna i da takva politika može da bude samo politika odbrane a ne politika mira. . . Život u svetskoj zajednici ne znači samo vegetiranje već i razvoj u opštoj harmoniji. On znači odbacivanje sukoba koji proizilaze iz ideoloških razlika, ali ne i miroljubive utakmice.« Završavajući izlaganje Vladimir Simić je podvukao da je Jugoslavija socijalistička zemlja i da ovaj njen stav prističe iz poverenja u snagu socijalističkih ideja, koje se svojom naučnom osnovanošću a ne prisilnim nametanjem afirmišu na međunarodnom planu.

U diskusiji o međunarodnoj ekonomskoj razmeni jugoslovenski delegat dr Maks Šnuderl je naglasio da je jedan od osnova aktivne miroljubive koegzistencije nesmetana međunarodna ekonomska saradnja. Dopuštajući mogućnost postojanja nekih opravdanih ograničenja u međunarodnoj trgovini, dr Šnuderl je izrazio uverenje da je najvažniji zadatak Interparlamentarne unije borba protiv neopravdanih i preteranih ograničenja. U takva ograničenja spadaju: regionalizam koji prelazi u potpunu izolaciju jednog dela sveta i političke barijere.

U generalnoj debati Vladimir Simić se povodom desetogodišnjice Ujedinjenih nacija osvrnuo na ulogu koju UN imaju i treba da imaju u svetu. On je rekao da se može konstatovati razlika u atmosferi koja je u UN vladala 1945 i 1955. Ova razlika je, prema rečima jugoslovenskog delegata, posledica politike vojnih i ideoloških blokova, ali je ugled UN ostao veliki i svako želi da svoje postupke prikaže kao saglasne Povelji Ujedinjenih nacija, jer oseća da će ih jedino tako svetsko javno mnjenje prihvatiti. . . Načela Povelje su u osnovi i načela

miroljubive koegzistencije. Postojanje Ujedinjenih nacija dovelo je do formulisanja bandunških principa, a oni su doprineli jačanju UN. Završavajući izlaganje Vladimir Simić se založio za načelo univerzalnosti Ujedinjenih nacija. »Kada bi sve države koje to žele, — rekao je, — bile primljene u UN, otpao bi još jedan uzorak međunarodne zategnutosti.«

U diskusiji o jačanju Interparlamentarne unije Vladimir Simić je naglasio da aktivna miroljubiva koegzistencija traži aktivnost međunarodnih organizacija, a naročito Interparlamentarne unije, kojoj je osnovni cilj da se bori za mir i međunarodnu saradnju. On je pozdravio Deklaraciju Vrhovnog sovjeta SSSR o jačanju razmene i kontakta između parlamenta, upravo zato što potiče od novog člana Unije.⁷ Jugoslovenski delegat izneo je podatke o radu Jugoslovenske nacionalne grupe, koja je učestvovala u organizovanju razmena parlamentarnih delegacija sa 12 zemalja, i izjasnio se protiv mera kojima se ometa razvoj Unije (kao primer naveo je formalistička odlaganja prijema poslanika Sveskenskog kongresa u Uniju). Uz podršku jugoslovenske delegacije usvojena je Rezolucija kojom se pozdravlja Deklaracija Vrhovnog sovjeta i preporučuje što veće proširenje članstva Unije.

U svojoj reči u generalnoj debati na XLV Konferenciji, održanoj od 15 do 22 novembra 1956 u Bangkoku, šef jugoslovenske delegacije Vladimir Simić osudio je gledišta po kojima bi trebalo da članovi Unije imaju iste ideološke i političke nazore. Ako hoće da odražava stanje u svetu, — rekao je Vladimir Simić, — Interparlamentarna unija mora da okuplja pretstavnike svih država, jer njihovi raznorodni politički i idejni nazori ne sprečavaju saradnju i ostvarivanje osnovnih ciljeva Unije. U vezi s pitanjem prijema nacionalne grupe Sveskenskog kongresa on je ponovo osudio uskost u tumačenju Statuta i odlaganje njenog prijema.⁸

Na konferenciji je ponovo razmotreno pitanje razoružanja.

Još na prolećnom sastanku, održanom u Dubrovniku od 4 do 8 aprila 1956, jugoslovenska delegacija je bila naročito aktivna na izradi predloga rezolucije o razoružanju. Na ovom sastanku sovjetska i britanska delegacija podnele su Komisiji za smanjenje naoružanja svaka svoj predlog rezolucije o razoružanju radi sprovođenja u delo osnovne odluke sa XLIV Konferencije. Jugoslovenski delegat u Komisiji Nikola Kovačević predložio je da se na bazi obe rezolucije izradi jedna zajednička. U tu svrhu obrazovana je potkomisija u koju je ušao i član Jugoslovenske nacionalne grupe Filip Knežević. U Dubrovniku potkomisija nije uspjela da reši pitanje i pred Konferenciju je u Bangkoku pored pomenuta dva, došao i treći predlog rezolucije, koji je podnela francuska delegacija. Jugoslovenski delegat na Konferenciji, Vladimir Simić, opet se založio za izradu zajedničkog predloga i istakao da u rešavanju problema razoružanja nisu važni samo krupni ugovori i krupna pitanja, već da treba početi i malim, jednostranim potezima koji pokazuju dobru volju, kao što je odluka SSSR o smanjenju njegovih oružanih snaga. Takvi postupci stvaraju atmosferu u kojoj se mogu rešavati najvažnija pitanja. Sugestija jugoslovenskog delegata bila je usvojena i obrazovana je uza komisija za zajednički predlog rezolucije, čiji je član bio i Vladimir Simić. Konačno je izglasana rezolucija koja preporučuje razoružanje u fazama uz odgovarajuću kontrolu svakog stupnja koja će se utvrđivati posle svake faze.

Socijalna komisija predložila je Konferenciji rezoluciju o zaštiti prava čoveka kojom se Ujedinjenim nacijama skreće pažnja na teške posledice koje može imati odugovlačenje usvajanja pakta o pravima čoveka. Šef jugoslovenske delegacije je podržao predlog rezolucije iako taj predlog nije bio dovoljno iscrpan i precizan, jer je smatrao da je vrlo važno da rezolucija bude donesena jednoglasno, što je i učinjeno.

⁷ Dan pre početka Konferencije Interparlamentarni savet primio je na znanje izveštaj Izvršnog komiteta kojim se konstatuje da Nacionalna grupa SSSR ispunjava sve uslove da bude primljena u Uniju.

⁸ Vidi poglavlje o učešću u radu Interparlamentarnog saveta.

XLVI Konferencija održana je od 12 do 19 septembra 1957 u Londonu. U generalnoj debati šef jugoslovenske delegacije Anka Berus istakla je da je uzrok nerazumevanja i netrpeljivosti u svetu nevođenje računa o različitim uslovima u pojedinim zemljama, što se odražava u pokušajima nametanja drugim zemljama puta koji im ne odgovara. Zadatak Interparlamentarne unije je da ublaži te nesporazume.

»Verna politici aktivne koegzistencije, — rekla je Anka Berus, — naša zemlja je u ovom periodu razvila veliku aktivnost na širenju i produbljivanju dobrih odnosa među svim državama i narodima. Možemo biti zadovoljni time što smo, uprkos teške međunarodne situacije učvrstili dobrosusedske odnose u najobuhvatnijem smislu reči, proširili naše ekonomske odnose i razvili razmenu dobara.«

Anka Berus je osudila politiku neokolonijalizma, koji je u suprotnosti s tendencijama i legitimnim i opravdanim interesima nerazvijenih zemalja.

Govoreći zatim o problemu nuklearnog naoružanja, ona je obavestila Konferenciju o Rezoluciji Savezne narodne skupštine u kojoj se ukazuje na opasnost od nuklearnih eksplozija. Ona je istakla da tome problemu treba prići realistički i da, ako nije moguće postići definitivni sporazum o obustavi probnih eksplozija, treba ići putem obustave na određeno vreme radi stvaranja povoljnije atmosfere za konačno rešavanje pitanja. Anka Berus je izjavila da će Jugoslavija dati podršku svakoj inicijativi koja može doprineti rešavanju tih gorućih međunarodnih pitanja, ma otkud ona potekla.

Posle izučavanja problema cena sirovina u svetu, Ekonomsko-finansijska komisija podnela je Konferenciji predlog rezolucije u kojoj se konstatuje da su usled stalnog menjanja cena sirovina na svetskom tržištu pogođene nerazvijene zemlje, koje zavise od izvoza a nemaju tako izradene mere zaštite nacionalne ekonomije kao industrijske, uvoznike zemlje. Zato je predlog preporučivao da se za stabilizaciju tih cena postignu, na osnovu Havanske povelje Međunarodne trgovinske organizacije (ITO), stalniji sporazumi i u tom cilju sazove međunarodna konferencija. Govoreći o tom predlogu, jugoslovenski delegat Lazar Mojsov je rekao da je to samo jedan aspekt problema nerazvijenih zemalja. Činjenica da je proizvođač sirovina manje nagrađen od industrijskog radnika govori o postojanju eksploatacije nerazvijenih od strane industrijski razvijenih zemalja, koja se konačno može ukinuti samo industrijalizacijom nerazvijenih zemalja. Ustalenie cena sirovina omogućilo bi nerazvijenim zemljama da učvrste svoj spoljnotrgovinski bilans i ostvare postepenu industrijalizaciju. »Jugoslavija posebno je zainteresovana za ovo pitanje, tim pre što je značajan izvoznik sirovina mineralnog porekla, naročito obojenih metala, čije su cene u poslednje vreme znatno fluktuirale.« Jugoslovenska delegacija je glasala za predlog rezolucije, pozdravljajući naročito deo u kome se predlaže sazivanje specijalne konferencije za rešavanje tog pitanja, pošto mnoge preporuke Havanske povelje nisu našle primenu u praksi. Rezolucija je usvojena jednoglasno.

Socijalno-humanitarna komisija je, oslanjajući se na rezolucije ranijih zasedanja interparlamentarne konferencije (Kairo 1947, Istanbul 1951), izradila predlog nove rezolucije o problemu izbeglica u kome se traže hitne mere za omogućavanje neometanog povratka onih izbeglica koje žele da se vrate u svoju zemlju, olakšanje položaja političkih izbeglica i naročito skreće pažnju na nerešeno pitanje arapskih izbeglica iz Palestine. Jugoslovenski delegat Milijan Neorić je istakao da je to pitanje od naročite važnosti za Jugoslaviju, koja je uvek aktivno saradivala sa telima Ujedinjenih nacija u naporima da se ono reši.

Sve delegacije, osim izraelske, glasale su za predlog rezolucije.

U diskusiji o kontroli vlada od strane parlamenata presretno je predlog rezolucije Pravne komisije, koja se zalaže za pojačanje uticaja i kontrole parlamenata time što će oni, već prema ustavnom i političkom uređenju određene zemlje, nastojati da se ostvari njihova stvarna suverenost. Jugoslovenski delegat dr Maks Šnuderl je obrazložio načelo samoupravljanja i jedinstva vlasti na kojima se zasniva društveno-

političko uređenje Jugoslavije i opisao mehanizam kojim Savezna narodna skupština ostvaruje punu kontrolu nad radom Saveznog izvršnog veća. Rezolucija je jednoglasno usvojena.

Na *XLVII Konferenciji*, održanoj od 24 jula do 1 avgusta 1958 u Rio de Žaneiru, u generalnoj debati šef jugoslovenske delegacije dr Aleš Bebler je konstatovao da se suviše ističe razlike u socijalnoj strukturi i ideologiji kao izvori međunarodne zategnutosti. »Kad bi to bilo tačno, — nastavio je dr Bebler, — bilo bi teško objasniti mnoge pojave u skorijoj istoriji, kao što su koalicije koje su postojale u II Svetskom ratu, mnogi sukobi i prijateljstva posle njega i činjenica da se van blokova nalaze zemlje sa različitim društvenim uređenjem i ideološkom orijentacijom... Glavne motive ponašanja država u međunarodnim odnosima treba tražiti u njima samima. Spoljna politika jedne zemlje izaziva dobre ili loše reakcije u drugima. Ni najnedemokratskija zemlja na svetu ne može na duže vreme da vodi spoljnu politiku u suprotnosti sa osećanjima u narodu. Zato je važno da međunarodni odnosi budu takvi da stvore poverenje koje će nadvladati barijere i to prvenstveno povećanjem dodira između zemalja sa različitim uređenjima.«

Šef jugoslovenske delegacije kritikovao je odluku Interparlamentarnog saveta da se pitanje Bliskog Istoka (intervencija SAD u Libanu i Velike Britanije u Jordanu) ne uvrste u dnevni red Konferencije. »U Uniji nisu okupljeni istoričari već političari, — rekao je dr Aleš Bebler, — i njena praksa treba da bude hrabra: najotvorenija i najslobodnija diskusija o najaktuelnijim pitanjima... Arapske zemlje imaju plemenit i u osnovi demokratski cilj — potpunu nezavisnost i suverenost. Na tom putu one nailaze na otpor velikih sila, koji se dvaput već manifestovao u oružanoj intervenciji. Zbog važnosti toga područja pitanje ima svetski značaj.«

Komisija za smanjenje naoružanja predložila je Konferenciji dve rezolucije. U prvom predlogu tražilo se od velikih sila otpočinjanje pregovora i neodložna obustava nuklearnih proba. U diskusiji o tome predlogu dr Aleš Bebler je rekao da se »u osnovi države naoružavaju zato što postoji zategnutost«, koja je primarna, ali je »stvorena začarani krug pošto naoružavanje izaziva još jače nepoverenje... Stoga razoružanje nije Sizišov posao... Iako je velika količina klasičnog naoružanja dovoljna da nanese čovečanstvu ogromna zla, treba početi od onoga što javno mnjenje najviše traži, to jest od zabrane nuklearnog oružja, pa i tamo u oblasti koja je najostvarljivija, a to je obustava probnih eksplozija.«

Jugoslovenska delegacija glasala je za predlog rezolucije, koja je usvojena i upućena ministrima inostranih poslova SSSR, SAD i Velike Britanije. Generalni sekretar Unije dobio je njihove odgovore koji izražavaju slaganje svake od tih sila s načelima iznetim u rezoluciji.

Drugi predlog rezolucije govorio je o poželjnosti stvaranja međunarodnih policijskih snaga. Jugoslovenski delegat dr Aleš Bebler izjasnio se protiv predloga, ocenjujući takav plan kao utopistički i u suprotnosti sa načelom suverenosti država koje je u osnovi Povelje Ujedinjenih nacija. Na kraju je usvojena rezolucija kojom se od parlamenata traži da utiču na vlade da preduzmu mere za stvaranje međunarodnih policijskih snaga u okviru UN.

U diskusiji o investiranju stranog kapitala jugoslovenski delegat Janez Stanovnik je naglasio važnost pitanja pomoći ekonomski nerazvijenim zemljama i način njegovog rešavanja i izrazio žaljenje zbog jedinstvenog stava SAD i SSSR, koji je inače toliko potreban, u prilog davanja pomoći nerazvijenim zemljama putem dvostranih sporazuma a ne preko Ujedinjenih nacija. On je, u ime jugoslovenske delegacije, izneo osnovna načela za delatnost u toj oblasti, po kojima međunarodno finansiranje treba da bude slobodno od političkih privesaka, da doprinese jačanju domaćih ekonomskih institucija a ne da bude sredstvo pritiska na postojeće ekonomske sisteme u zemljama koje se razvijaju, da ima za cilj porast proizvodnje u nerazvijenim zemljama i da ne sme postati sredstvo ekonomske eksploatacije.

Prilikom razmatranja predloga rezolucije Ekonomsko-finanjske komisije, kojom se preporučuje ulaganje kapitala prvenstveno preko Ujedinjenih nacija, jugoslovenska delegacija je predložila da se iz predloga izbace dve tačke koje favorizuju isključivo zajmodavce. Jugoslovenski amandman nije bio prihvaćen, a rezolucija je jednoglasno primljena.

Na *XLVIII Konferenciji*, od 27 avgusta do 4 septembra 1959 u Varšavi, šef jugoslovenske delegacije Veljko Vlahović istakao je u generalnoj debati da međunarodna situacija, iako poboljšana u odnosu na ranije razdoblje, nije takva da se bezbrižno može gledati na dalji razvoj događaja, pogotovo pošto nijedno od najvažnijih međunarodnih pitanja, kao što su razoružanje i obustava probnih eksplozija nuklearnog oružja, nije dosad rešena. »Možemo slobodno reći, — nastavio je Veljko Vlahović, — da se danas u svetu odvijaju dva suprotna procesa: proces gomilanja snaga za treći svetski rat, rat masovnog uništenja, i proces jačanja snaga mira i sazrevanja uverenja kod većine ljudi da se trka u naoružanju mora zaustaviti, da snage mira moraju odneti prevagu nad snagama koje guraju čovečanstvo u novu katastrofu.«

Pošto je istakao objektivnost prikaza jugoslovenske spoljne politike u izveštaju generalnog sekretara, Veljko Vlahović je govorio o zainteresovanosti Jugoslavije za što veći doprinos parlamenata i Interparlamentarne unije na polju snaženja mira i međunarodne političke i ekonomske saradnje. On je konstatovao da u svetu postoje pozitivne težnje ka proširenju ekonomske, kulturne i naučne saradnje i da je međunarodno javno mnjenje veoma osetljivo na kampanje ekonomske i političke prirode koje idu za tim da izazovu zategnutost u odnosima između pojedinih država. Želja za razvijanjem konstruktivne saradnje došla je naročito do izražaja prilikom posete sovjetskog premijera Hruščova Sjedinjenim Američkim Državama. »Članovi parlamenata, — rekao je jugoslovenski delegat, — mogli bi još više da se založe na iznalaženju puteva koji vode smanjenju zategnutosti i jačanju međunarodne saradnje.« Veljko Vlahović je istakao potrebu primanja u Uniju svih parlamentarnih grupa koje su izrazile želju da budu članovi, pošto tek univerzalnost pretvara Uniju u stvarnu svetsku parlamentarnu tribinu.

Na prethodnom prolećnom sastanku u Nici od 28 marta do 2 aprila 1959 Pravna komisija je razmatrala predlog rezolucije Sovjetske nacionalne grupe o merama za sprečavanje ratno-huškačke propagande. Jugoslovenski delegat dr Aleš Bebler, koji je izabran za izvestioca Komisije, skrenuo je tada pažnju na opasnost skrivene ratno-huškačke propagande u vidu štetnih laži i kleveta. On je predložio amandman u tom pravcu, koji je i usvojen. U potkomisiji za izradu konačnog teksta, u koju je ušao i dr Bebler, predlog je pretrpeo izvesne izmene, tako da je, u obliku u kome ga je na kraju Konferencija usvojila, osuđivao svaku delatnost koja može da poremeti međunarodne odnose i poveća zategnutost između izvesnih zemalja, bilo da se ona sastoji u zvaničnim izjavama, pisanoj i živoj reči, ili promišljenom širenju lažnih vesti ili dokumenata tražeći donošenje međunarodnog sporazuma o zabrani propagande rata i stvaranje međunarodnog arbitražnog tela sa zadatkom da obezbedi sprovođenje sporazuma u delo.

U diskusiji o problemima međunarodne bezbednosti i naoružanja raspravljalo se o predlogu rezolucije o neutralnosti. U predlogu se, na osnovu načela miroljubive koegzistencije koja je prihvatila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 14 decembra 1957, konstatovalo da svaka zemlja može slobodno birati vlastite metode za osiguranje svoje bezbednosti, da se odluka izvesnih zemalja da prihvate politiku neučestvovanja u jednoj ili drugoj vojnoj grupaciji ili sistemu saveza mora poštovati i da takva politika može tim državama omogućiti da odigraju konstruktivnu ulogu u međunarodnim pitanjima. Jugoslovenska delegacija je podržala predlog. Rezolucija je usvojena.

U diskusiji o izmeni člana 3 Statuta Unije u vezi sa prijemom članova, jugoslovenski delegat Milojko Drulović je podržao dotadašnji način prijema, naglasivši da u prošlosti

Statut nije bio smetnja prijemu novih članova⁹. On se saglasio sa predlogom švedske delegacije da se predlog vrati Savetu na potpunije proučavanje. Švedski predlog bio je odbačen i usvojena je izmena člana 3 Statuta, prema kojoj se postupak oko prijema menja time što konačnu odluku donosi Svet glasanim.

U diskusiji o ekonomskim pitanjima jugoslovenski delegat Anka Berus, naglašujući naročito potrebu proširenja trgovinskih veza između Istoka i Zapada, založila se za predlog rezolucije o otklanjanju prepreka u međunarodnoj trgovini, kojim se pozivaju nacionalne grupe da u parlamentima rade na otklanjanju trgovinskih ograničenja, daju doprinos međunarodnim institucijama u iznalaženju praktičnih koraka za postizanje ovog cilja, utiču na države da usvoje mere koje mogu pomoći u rešavanju problema međunarodnog prometa osnovnih sirovina i da se zalažu za stvaranje međunarodnih regionalnih trgovinskih organizacija u okviru Ujedinjenih nacija. Konferencija je prihvatila ovu rezoluciju.

Pretstojeća *XLIX konferencija* održaće se od 29 septembra do 7 oktobra 1960 u Tokiju. Studiske komisije radile su na pripremi ove konferencije na prolećnom sastanku u Atini od 18 do 24 aprila 1960. Komisija za smanjenje naoružanja obrazovala je potkomisiju za razoružanje radi izrade predloga rezolucije koji će biti podnesen konferenciji. Predsednik ove potkomisije je jugoslovenski delegat dr Aleš Bebler. Izrađenim predlogom traži se od Komiteta za razoružanje UN niz konkretnih mera kao što su potpisivanje ugovora o obustavi proba nuklearnog oružja, potpisivanje opšteg ugovora o razoružanju i stvaranje međunarodnog kontrolnog organa za nadzor razoružanja, koje bi se ostvarivalo u određenim fazama.

U Ekonomsko-finanjskoj komisiji ponovo je pokrenuto pitanje metoda za bolju raspodelu sirovina u svetu i odnosa njihovih cena prema cenama industrijskih proizvoda. Na važnost ovog pitanja ukazao je jugoslovenski delegat Maks Baće koji je obavestio Komisiju da je Jugoslavija ekonomske 1958/59 zbog negativnih uslova na tržištu sirovina izgubila nekoliko desetina miliona dolara. Mada se štetnost takve fluktuacije cena sirovina na svetskom tržištu priznaje u mnogim međunarodnim dokumentima, u praksi se stanje ne samo ne menja već i pogoršava. »Objašnjenje takvog apsurdnog razvika, — rekao je Maks Baće, — nalazi se u zaslepljenosti razvijenih zemalja kada je u pitanju njihov vlastiti interes, koja dovodi u opasnost održanje mira i ljudske egzistencije uopšte. . . Postoji velika opasnost, — završio je jugoslovenski delegat — kada se načela koegzistencije ne prenose sa političke na ekonomsku stranu međunarodnog života.«

Komisija je izradila predlog rezolucije kojim se zahteva hitno sazivanje svetske ekonomske konferencije u okviru Ujedinjenih nacija, koja bi preduzela konkretne mere za normalizovanje ove situacije kao što su osnivanje međunarodnog fonda za stabilizaciju cena sirovina i postepeno smanjivanje velikih viškova u pojedinim zemljama.

Komisija za politička i organizaciona pitanja izradila je predlog rezolucije o parlamentarnoj kontroli međunarodnih organizacija, koji preporučuje jaču kontrolu parlamenata nad predstavnicima država u međunarodnim organizacijama, kao i određivanje članova predstavničkih tela u delegacije na zasjedanjima organa tih organizacija.

UČEŠĆE U RADU INTERPARLAMENTARNOG SAVE-TA.¹⁰ Pretstavnici Jugoslovenske nacionalne grupe u Interparlamentarnom savetu bili su naročito aktivni u pogledu ostva-

⁹ Prema ranijem tekstu člana 3 Statuta, prijem novih članova vršen je tako što je Izvršni komitet konstatovao da nacionalna grupa koja traži prijem ispunjava formalne uslove za članstvo i izveštavao o tome Interparlamentarni svet, koji bi te izveštaje primio na znanje i grupa bi postala član. Na *XLVIII Konferenciji* britanska delegacija je predložila izmenu prema kojoj bi Svet glasanjem konačno odlučivao o prijemu.

¹⁰ U Interparlamentarni svet učlanjene su sve nacionalne grupe preko dva pretstavnika koje određuju na godinu dana. Svet saziva interparlamentarne konferencije, utvrđuje njihov dnevni red, odlučuje o prijemu novih članova, predlaže članove Izvršnog komiteta, osniva stalne i privremene studiske komisije i bira generalnog sekretara Unije. Svet se obično sastaje dvaput godišnje — za vreme prolećnog sastanka i u toku rada konferencije.

rivanja univerzalnosti organizacije, zalažući se za pravilno tumačenje Statuta i prijem svih grupa koje ispunjavaju uslove. Na sastanku Saveta u Helsinkiju 24 avgusta 1955 jugoslovenska delegacija podržala je prijem SSSR i Albanije. Jugoslovenski delegat Vladimir Simić pozdravio je povratak u Uniju predstavnik parlamenta Bugarske, Poljske, Rumunije i Čehoslovačke.¹¹ Na sastanku u Dubrovniku 8 aprila 1956 Savet je saslušao izveštaj Izvršnog komiteta koji je ustanovio da Nacionalna grupa Svekineskog kongresa iz Pekinga ispunjava uslove za prijem u Uniju, dok ih grupa iz kineskog parlamenta na Formozu ne ispunjava. Savet je, međutim, odlučio da ovo pitanje odloži do rešenja predstavništva Kine u Ujedinjenim nacijama. Jugoslovenski predstavnik Vladimir Simić protestovao je protiv te odluke koja je protivna Statutu i zaključio da Izvršni komitet i nacionalne grupe ne treba da se smatraju vezanim njome.¹² Isti slučaj ponovio se s molbom za prijem Nacionalne grupe Velikog hurala Narodne Republike Mongolije, koju je Izvršni komitet prihvatio, a Savet na sastanku od 2 aprila 1959 u Nici odbio da razmatra. Jugoslovenski predstavnici ustali su i protiv te odluke.

U nekim slučajevima Interparlamentarni savet svojim odlukama reaguje na aktuelne međunarodne probleme. Na predlog jugoslovenske delegacije usvojen je na sastanku Saveta u Monte Karlu 28 marta 1951 apel učesnicima sukoba u Koreji za obustavu neprijateljstava. Na poslednjem sastanku Saveta

¹¹ Nacionalne grupe ovih zemalja nisu učestvovala u radu Unije u periodu od 1949 do 1955.

¹² Tada član 3 Statuta još nije bio izmenjen i Izvršni komitet je samo ispitivao uslove za prijem i o svom zaključku obavestavao Savet, koji nije odlučivao o prijemu.

JUGOSLAVIJA NA XV ZASEDANJU EKONOMSKE KOMISIJE ZA EVROPU (ECE)

XV Plenarno zasedanje Ekonomske komisije za Evropu¹ (ECE) održano je od 20 aprila do 7 maja 1960 u Ženevi. Na Zasedanju su bile zastupljene sve zemlje-članice Komisije (ukupno 29), izuzev Islanda. U svojstvu posmatrača Zasedanju su prisustvovali predstavnici Argentine, Austrije, Gane, Indije, Izraela, Japana, Kanade, Meksika, UAR, Urugvaja i Venecuele. Zasedanju su u konsultativnom svojstvu prisustvovali i predstavnici raznih specijalizovanih agencija UN i više nevladinih organizacija.

Od značajnijih pitanja koja su razmatrana na XV Zasedanju bila su: rad Komisije kao celine; rad komiteta i ostalih podružnih organa Komisije; pregled izvršenja odluka donesenih na XIV Zasedanju ECE; razmatranje ekonomske situacije u Evropi na osnovu studije pripremljene od Sekretarijata ECE i plan rada Komisije za 1960/61.

Ovo Zasedanje ECE održano je u uslovima povoljnije opšte atmosfere za iznalaženje kompromisnih rešenja. Zemlje Istočne Evrope su iznele više predloga i inicijativa u cilju većeg aktiviranja ECE i pojačanja njene uloge u rešavanju opšteevropskih privrednih problema. Iako većina zapadnih delegacija nije pokazala spremnost da te predloge prihvati u obliku u kome su bili podneseni, mnoge od njih su ispoljile želju za iznalaženje sporazumnih rešenja i početnih kompromisa bar po nekim pitanjima, kako bi ekonomska saradnja, a naročito trgovinska razmena između zemalja Istočne i Zapadne Evrope, krenula putem postepenog oživljavanja i dalje normalizacije.

Jugoslovensku delegaciju na Zasedanju sačinjavali su pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Josip Đerđa, šef delegacije, stalni jugoslovenski predstavnik pri Evropskom

¹ Vidi: »Jugoslavija u Evropskoj ekonomskoj komisiji (ECE)«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 495–496 (53–54).

aprila 1960, jugoslovenski predstavnici predložili su upućivanje apela Komitetu 10 država za razoružanje i Ženevskoj konferenciji za obustavu nuklearnog naoružanja da ne štete napore da dođu do hitnog sporazuma o ovim pitanjima. Savet je doneo odluke o upućivanju takvih apela.

Sadašnji predstavnici Jugoslovenske nacionalne grupe u Savetu su dr Aleš Bebler i Maks Bače.

UČEŠĆE U RADU IZVRŠNOG KOMITETA.¹³ Na XXXVI Interparlamentarnoj konferenciji u Kairu (1947) predsednik Jugoslovenske nacionalne grupe Vladimir Simić izabran je za člana Izvršnog komiteta.¹⁴ Njegov mandat trajao je do 1951 godine.

IZVOR: Interparlamentarna unija, Statut i poslovni (Inter-Parliamentary Union, Statutes and Rules), izdanje Interparlamentarnog biroa, Ženeva 1957; Interparlamentarna unija, zapisnici sa XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI i XLVII Konferencije (Union interparlementaire, Compte-rendu de la... Conférence), izdanje Interparlamentarnog biroa, Ženeva 1948–1959 (izlazi svake godine); Pripremni dokumenti za XLVIII Konferenciju u Varšavi (Interparliamentary Union, Preliminary Documents, 48th Conference — Warsaw), izdanje Interparlamentarnog biroa, Ženeva 1959; Interparlamentarni bilten (Bulletin interparlementaire), zvanični organ Interparlamentarnog biroa, br. 1/1960; »Borba«, 26 avgust — 8 septembar 1959 (XLVIII Konferencija); i 19–25 april 1960 (prolećni sastanak 1960); Dokumentacija sekretarijata Jugoslovenske nacionalne grupe.

V. D.

¹³ Izvršni komitet je administrativni organ Unije i vrši dužnosti koje na njega prenese Savet. On ima 9 članova koje predlaže Savet, a bira Interparlamentarna konferencija. Njihov mandat traje 4 godine i u toku sledeće 2 godine ne mogu biti ponovo birani.

¹⁴ U to vreme komitet je imao 5 članova.

uredu UN u Ženevi, dr Sergije Makiedo, pomoćnik načelnika odeljenja u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove, dr Janvid Flere, prvi sekretar u DSIP-u Mirčeta Čvorović i prvi sekretar u Stalnoj delegaciji FNRI pri Evropskom uredu UN u Ženevi Branko Komatina.

Jugoslovenska delegacija je ulagala napore da se dođe do sporazuma o osnovnim pitanjima o kojima za to postoje realne mogućnosti, i da se na taj način ojača i proširi delatnost ECE kao sveevropskog tela za pitanja ekonomske saradnje. U tom pravcu bila su usmerena i glavna istupanja jugoslovenske delegacije, koja su sadržala osnovne ocene pojedinih problema i sugestija za njihovo rešavanje.

Izražavajući stav da je potrebna sve veća aktivnost ECE u rešavanju problema ekonomske saradnje evropskih zemalja međusobno i sa ostalim delovima sveta, jugoslovenska delegacija je na Plenumu podnela predlog rezolucije o pomoći nedovoljno razvijenim zemljama. Jugoslovenski predlog jednoglasno je usvojen (rezolucija 4/XV). Rezolucijom se ističe potreba razvoja nerazvijenih zemalja, pozdravljaju dosadašnji napori UN i specijalizovanih agencija u tom pravcu i izražava potreba da se ECE angažuje na pitanjima saradnje između evropskih i nerazvijenih zemalja s obzirom na činjenicu da su evropske zemlje u većini vrlo industrijalizovane, pa i rad ECE može biti od naročitog interesa za nerazvijene zemlje. U rezoluciji se takođe izražava potreba da ECE doprinese aktivnosti UN u tom pravcu i spremnost evropskih zemalja da pojačaju svoje napore u cilju olakšanja razvoja nedovoljno razvijenih zemalja. Rezolucija stavlja u zadatak Izvršnom sekretaru ECE da o rezultatima rada Komisije i njenih podružnih organa redovno obaveštava nedovoljno razvijene zemlje i ostale regionalne komisije. Ova rezolucija u izvesnom smislu predstavlja produžetak i dopunu rezolucije o subregionalnim organizacijama u Evropi (rezolucija 5/XIV) koja je na predlog jugoslovenske delegacije donesena na XIV Zasedanju ECE. U toj rezoluciji se upozoravalo na opasnost koju po evropsku privredu, a naročito po treće zemlje, mogu imati subregionalne evropske ekonomske organizacije i zahtevalo da te organizacije vode računa o interesima zemalja koje se nalaze van njih i da u tom cilju stupaju s njima u pregovore. Obe rezolucije predstavljaju određenu celinu koja pred evropsku privredu postavlja krupne

probleme: sređivanje unutrašnjih evropskih ekonomskih odnosa likvidacijom dosadašnje podvojenosti evropskog tržišta i uspostavljanje odnosa između razvijenih i nerazvijenih zemalja postepenom likvidacijom postojećeg jaza u cilju osiguranja opšte stabilizacije i ravnoteže svetske privrede.

Učestvujući u razmatranju pojedinih tačaka dnevnog reda, jugoslovenska delegacija je istupala na Zasedanju 16 puta.

Kao i na ranijim zasedanjima, ponovo je bilo pokrenuto pitanje učešća DR Nemačke u radu ECE i jugoslovenska delegacija je istupila u prilog njenog uključenja. Tim povodom šef jugoslovenske delegacije Josip Đerđa je, naglašavajući značaj DR Nemačke u evropskoj ekonomici, istakao da bi pozitivna odluka u tom pogledu mogla samo doprineti daljem jačanju tendencija koje vode postepenom smirenju i boljem opštem međunarodnom razumevanju.

U diskusiji o radu Komisije kao celine, šef jugoslovenske delegacije Josip Đerđa je govorio o potrebi sve veće uloge i aktiviranja ECE u razvijanju i proširivanju opšte evropske privredne saradnje. Polazeći od činjenice da opšta situacija u svetu pokazuje tendencije pozitivnog razvoja, jugoslovenski predstavnik je zastupao stanovište da su stvoreni osnovni uslovi da ECE postane centar za proučavanje krupnih aktuelnih ekonomsko-političkih kretanja na evropskom području i iznalaženje postupnih, prihvatljivih i ostvarljivih rešenja koja bi vodila u pravcu široke saradnje među svim evropskim zemljama i proširenja njihovih odnosa sa ostalim delovima sveta.

Govoreći o ulozi ECE u sređivanju privrednih i trgovinskih odnosa u Evropi, jugoslovenski predstavnik je ukazao na potencijalne mogućnosti negativnih posledica koje subregionalne grupacije, ukoliko u njima bude preovladao karakter ekskluzivnosti, mogu imati na privredne odnose među evropskim zemljama i istakao potrebu sprovođenja u život rezolucije koja je o tom pitanju usvojena na prethodnom zasedanju.

Jugoslovenski predstavnik je, dalje, povoljno ocenio inicijativu i predloge Izvršnog sekretara upućene vladama zemalja članica ECE 15 marta 1960.² Jugoslovenski predstavnik je rekao da predlozi Izvršnog sekretara predstavljaju realnu osnovu za iznalaženje početnih rešenja u cilju proširenja evropske saradnje i dao nekoliko konkretnih sugestija u tom pravcu.

U osvrtnu na Studiju o evropskoj ekonomskoj situaciji u 1959, koju je pripremio Sekretarijat ECE,³ šef jugoslovenske delegacije je izneo osnovne podatke o privrednom razviku Jugoslavije u 1959 i perspektivama njenog daljeg razvoja.

Ocenjujući proces integracije u Evropi, jugoslovenski predstavnik je rekao: »Proces integracije kao takav, kada dolazi kao izraz stvarnih ekonomskih i opštih tendencija razvoja, olakšava stvarni razvoj u oblasti o kojoj se radi i može doprineti uspešnijem uključivanju nacionalnih privreda u jedinstveno svetsko tržište. Međutim, za svetsku privredu, a u krajnjoj liniji i za same dotične zemlje, biće itekako štetno ako se integracije sprovedu na način koji intenzivira odnose među članicama pojedine grupe na račun njihovih odnosa sa trećim zemljama. Takvo integriranje značilo bi ekonomsku diskriminaciju trećih zemalja i mora voditi ka ekonomskim i političkim teškoćama i konfliktima.«

Šef jugoslovenske delegacije se osvrnuo i na probleme opšte evropske naučnotehničke, trgovinske i druge saradnje i odnose Evrope i nedovoljno razvijenih zemalja i izneo praktična nastojanja jugoslovenske vlade u iznalaženju rešenja za ostvarenje konstruktivne međunarodne saradnje.

Jugoslovenska delegacija je uzela aktivnog učešća i u diskusiji o radu područnih organa Komisije, naglašavajući potrebu proširivanja njihove delatnosti na razna pitanja opšte-evropske privredne saradnje.

² Inicijativa Izvršnog sekretara sadržavala je predloge za sazivanje konferencije visokih vladinih funkcionera radi proučavanja osnovnih ekonomskih problema koji se postavljaju u odnosima između evropskih zemalja, proučavanje principa i pravila multilateralne trgovine koji bi mogli biti primenjeni u odnosima između zemalja sa različitim društveno-ekonomskim sistemima, kao i korišćenje mehanizma Komisije za pojačanje akcije UN za pomoć nedovoljno razvijenim zemljama.

³ Studija je obuhvatala četiri poglavlja: prvo je posvećeno ekonomskom razviku Evrope u 1959; drugo prikazuje nove privredne planove SSSR i istočnoevropskih zemalja; treće obrađuje značaj javnog sektora kao ekonomskog faktora u Zapadnoj Evropi; četvrto daje analizu privrednog razvoja zemalja Južne Evrope i Irske.

U diskusiji o radu *Komiteta za razvoj trgovine*, jugoslovenski delegat dr Sergije Makiedo je obavestio Komisiju o povoljnom razvoju spoljne trgovine Jugoslavije u 1959 i ukazao na teškoće sa kojima se susreće na evropskom području u uslovima sve izrazitijeg integracionog grupisanja i raznih agrarno-protekcionističkih mera. Jugoslovenski delegat je povoljno ocenio dosadašnju delatnost Komiteta na rešavanju pojedinih praktičnih problema kao što su: izrada konvencije o međunarodnoj evropskoj arbitraži, usvajanje jednoobraznih olakšica prilikom organizacije međunarodnih sajmova, pojednostavljenje izvoznih dokumenata itd. On se založio za proširenje delatnosti Komiteta kao opšteevropskog organa za pitanja spoljne trgovine. U tom smislu je predloženo održavanje niza sastanaka u okviru Komiteta i Komisije u cilju proučavanja raznih pitanja i postepenog iznalaženja rešenja za olakšanje razmene između zemalja sa različitim društveno-ekonomskim sistemima. Jugoslovenski predstavnik je istakao nastojanja Jugoslavije na unapređenju svojih privrednih odnosa sa evropskim zemljama i uspostavljanju određenih formi saradnje sa raznim regionalnim ekonomskim organizacijama.

U diskusiji o radu *Komiteta za poljoprivredu*, jugoslovenski predstavnik (dr Janvid Flere) ocenio je kao korisnu dosadašnju aktivnost Komiteta i njegovih radnih grupa. On je takođe ukazao na potrebu proučavanja agrarne politike pojedinih evropskih zemalja, imajući naročito u vidu međunarodne posledice raznih protekcionističkih mera u industriskim zemljama. Takva aktivnost, prema mišljenju jugoslovenske delegacije, ne bi predstavljala dupliranje rada drugih međunarodnih organizacija (FAO, GATT), pošto bi se ta proučavanja u Komitetu odnosila isključivo na probleme međuevropske trgovine poljoprivrednim proizvodima.

U diskusiji o radu *Komiteta za stanove*, jugoslovenski predstavnik (dr Sergije Makiedo) pozitivno je ocenio mnogostruke i korisne rezultate rada Komiteta i istakao značaj studija i godišnjih pregleda Komiteta o tendencijama i politici stambene izgradnje u Evropi, što omogućuje široku razmenu iskustava u ovom važnom domenu privredno-socijalnog života svake zemlje.

Izražavajući podršku dosadašnjoj širokoj delatnosti *Komiteta za unutrašnji transport*, jugoslovenski predstavnik (dr Janvid Flere) posebno je ukazao na korisnost sastanaka Radne grupe za razvitak drumske mreže na jugu Evrope i izrazio zadovoljstvo što će ubuduće u radu ove grupe učestvovati i predstavnici Bugarske i Mađarske. Jugoslovenski predstavnik je takođe izrazio posebno interesovanje za izradu studije o mogućnostima jedinstvene evropske plovne mreže, s obzirom da će ova studija obraditi i probleme koji se odnose na bazen Dunava.

Jugoslovenska delegacija je takođe povoljno ocenila dosadašnji rad *Komiteta za čelik*. Jugoslovenski predstavnik (Branko Komatina) podržao je sugestije o daljem proširenju rada ovog Komiteta na razradi novih problema (pitanje automatizacije i produktivnosti rada u čeličarnama).

U diskusiji o radu *Komiteta za drvo*, jugoslovenski predstavnik (Mirčeta Čvorović) se pozitivno izrazio o radu ovog Komiteta i o korisnoj saradnji između ECE i FAO u ovoj oblasti. On je podržao odluku Komiteta da u svoj rad uključi i analizu tržišta tvrde rezane građe,⁴ kao i izradu studije o dugoročnim perspektivama potrošnje, proizvodnje i trgovine drvetom u Evropi za razdoblje 1960—1975.

Povoljno ocenjujući dosadašnji rad *Konferencije evropskih statističara* (koja je takođe podržao organ ECE), jugoslovenski predstavnik (dr Janvid Flere) je podržao odluku Konferencije o osnivanju specijalne radne grupe sa zadatkom da razmotri pitanje koordinacije statističke delatnosti u raznim komitetima ECE u cilju poboljšanja načina prikupljanja statističkih podataka.

Jugoslovenska delegacija je uzela aktivnog učešća i u razmatranju ostalih pitanja koja su bila na dnevnom redu.

U diskusiji o *ekonomskom razvoju Južne Evrope* (rezolucija 7/XI), jugoslovenski predstavnik (Mirčeta Čvorović) istakao je korisnost uključenja u Studiju o ekonomskoj situaciji Evrope 1960 dve posebne glave (VII i VIII) koje su posvećene

⁴ Jugoslavija učestvuje sa preko 30% u evropskom izvozu ovog proizvoda.

analizi ekonomskih problema zemalja ovog područja i u kojima je dato istaknuto mesto Jugoslaviji i njenom privrednom razvoju. On je izrazio želju da Komisija ubuduće posvećuje odgovarajuću pažnju proučavanju ekonomskih problema južnoevropskih zemalja.

U diskusiji o *problemima automatizacije* u industriji i ostalim privrednim granama, jugoslovenski predstavnik (Mirčeta Čvorović) izrazio je interesovanje Jugoslavije za razmatranje problema automatizacije i podržao predlog Izvršnog sekretara da se što pre organizuje sastanak stručnih predstavnika zemalja-članica ECE radi diskusije o opštim aspektima automatizacije.

Prilikom razmatranja *energetskih problema Evrope*, jugoslovenski predstavnik (dr Sergije Makiedo) u potpunosti je podržao predlog da se u 1961 održi II energetska konferencija evropskih zemalja radi razmatranja mogućnosti zajedničke evropske saradnje na ovom području.

U diskusiji o problemu borbe protiv *zagađivanja voda u Evropi*, jugoslovenski predstavnik (dr Janvid Flere) založio se da se zajednički seminar predstavnika evropskih zemalja po tom pitanju održi u 1961.

U svojoj aktivnosti jugoslovenska delegacija je nastojala da deluje u pravcu donošenja zajedničkih, opšteprihvatljivih i realno sprovedljivih odluka i rezolucija. Iako o mnogim značajnijim predlozima nije moglo doći do kompromisa, pa su morali biti povučeni, jugoslovenska delegacija je ocenila da odluke prihvaćene na Zasedanju, mada skromne, predstavljaju znatan napredak i proširenu osnovu za dalji rad Komisije.

Zasedanje je na predlog Švedske usvojilo rezoluciju o poboljšanju tehnike spoljne trgovine. Rezolucijom se Komitet

za razvoj trgovine ECE zadužuje da ispita i analizira probleme koje je potrebno rešiti u cilju olakšanja zavođenja više multilateralnih kao i drugih metoda koji mogu poboljšati odnose u međunarodnoj trgovini i plaćanjima između zemalja-članica ECE.

Zasedanje je prihvatilo rezoluciju o organizovanju sastanka visokih ekonomskih savetnika vlada zemalja-članica ECE sa zadatkom da prouče najšire probleme međuevropske ekonomske saradnje i izrade predlog za njihovo rešenje.

Usvojena je i rezolucija kojom je u načelu prihvaćena ideja o planiranju i izvođenju zajedničkih ekonomsko-tehničkih projekata za potrebe dve ili više evropskih zemalja i Komisija je zadužena da takvim planovima daje potrebnu podršku i stručne savete.

Donesena je i rezolucija o ubrzanju priprema za što skorije sazivanje evropske energetske konferencije, za šta se jugoslovenska delegacija posebno zalagala.

Zasedanje je takođe usvojilo rezoluciju o razmeni naučnih i tehničkih iskustava, o arbitraži, o automatizaciji i o proučavanju nekih problema hemijske industrije.

Jugoslovenska delegacija je glasala za sve ove rezolucije, ocenjujući ih kao doprinos orijentaciji Ekonomske komisije za Evropu ka njenim zadacima organizatora evropske privredne saradnje.

IZVOR: Godišnji izveštaj Ekonomske komisije za Evropu za period od 7. V. 1959 do 7. V. 1960; Govori jugoslovenskih predstavnika na XV Zasedanju Ekonomske komisije za Evropu — Dokumentacija DSIP; »Borba« i »Politika« od 20 aprila do 9 maja 1960.

M. Č.

POSETA PRETSEDNIKA UJEDINJENE ARAPSKRE REPUBLIKE GAMALA ABDELA NASERA

Na poziv predsednika Republike Josipa Broza Tita, predsednik Ujedinjene Arapske Republike Gamal Abdel Naser boravio je u Jugoslaviji od 13 do 20 juna 1960 i posetio neka mesta u narodnim republikama Hrvatskoj i Sloveniji.

U zdravici na ručku koji je 13 juna priredio na Brionima u čast predsednika Nasera predsednik Tito je, između ostalog, rekao:

»Naše zemlje nisu naročito velike i ne ubrajaju se u velike sile. Ali Jugoslavija i Ujedinjena Arapska Republika, koje nisu angažovane ni na jednoj strani, predstavljaju u moralnom pogledu važan međunarodni faktor. Ja zato mislim da je danas, kad je u svijetu ovakva situacija, veoma važno da se državniči što češće sastaju i da ne čekaju da se razni problemi nagomilavaju, pa da se poslije ne zna s koje strane treba prići njihovom rješavanju. Situacija je danas takva da je veoma važna razmjena mišljenja.«

Govoreći zatim o neuspehu sastanka na najvišem nivou u Parizu i o razočaranju i zabrinutosti sveta, predsednik Tito je izjavio:

»Mi nikad nismo bili za to da se sudbina svijeta rješava samo u uskom krugu nekoliko velikih sila. Mi smo uvijek bili za to da se međunarodni problemi rješavaju u Ujedinjenim nacijama, gdje je zastupljena većina zemalja u svijetu. Ali, kad je već došlo do toga, kad nismo ništa mogli učiniti da se ta pitanja rješavaju u Ujedinjenim nacijama, onda smo bili za to da vidimo šta će predstavnici velikih sila učiniti kad se sastanu. I mi smo otkrila srca i sa najvećim zalaganjem podupirali tendenciju da se njihov sastanak održi i da se pristupi rješavanju otvorenih pitanja. Željeli smo da vidimo šta se na ovim sastancima može riješiti, ali nismo imali nikakvih iluzija da će na

tom sastanku biti riješena neka krupna pitanja. Za nas je bilo važno da dođe do tog sastanka predstavnika onih velikih sila među kojima postoje najveće suprotnosti i da se oni na tom sastanku u principu slože da na miroljubiv način treba rješavati međunarodne probleme. To bi imalo veliki značaj za sve nas.«

U odgovoru na zdravicu predsednik Naser je potsetio da se i na ranijim sastancima s predsjednikom Titom¹ uvek saglašavao u mnogim načelnim pitanjima, koja su objavljivali svetu i osećali da ih svet podržava.

»Svaki put smo smatrali, a i danas smatramo, — rekao je predsednik Naser, — da se naša gledišta saglašavaju u svim političkim pitanjima koja se tiču principa koje smo objavili i stavova koje smo izrazili. . . Ja se slažem s Vama da je razmena poseta u današnje doba vrlo važna i da je naš prvi susret pre šest godina označavao početak učvršćenja odnosa između naše dve zemlje. . . Mi sledimo politiku neangažovanja i pozitivne neutralnosti i ne pripadamo nijednom bloku. Mi smo se odupirali svakom pritisku, rešeni da sprovedimo nezavisnu politiku i da izgrađujemo nezavisnu privredu. . . Vi takođe odlučno sledite politiku nezavisnosti i u tome se naša gledišta slažu a naša saglasnost o toj politici bila je i ostaje od velike koristi za obe naše zemlje. Ovi naši principi naišli su na veliki odjek u celom svetu.«

Govoreći dalje o tome da su svetski problemi ostali ne samo nerešeni, nego da su se čak i zaoštrili, predsednik Naser je kazao:

»Mi smo takođe izrazili naša gledišta o ovim pitanjima i izjavili smo da sve zemlje snose svoj deo odgovornosti u ovom odlučujućem periodu istorije sveta da bi se izbegao rat, očuvao mir, postigla sloga umesto sumnji, podozrenja i razmirica. Mi smo zato izrazili nadu da će velike sile imati novu priliku da se sastanu i uklone svoja neslaganja. Svet danas strahuje od tih neslaganja zbog postojanja razornih nuklearnih oružja i

¹ Vidi: »Poseta predsednika UAR Nasera i trojni sastanak ministara inostranih poslova FNRJ, UAR i Grčke«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 331 (41); »Jugoslavija i UAR«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 35—37 (1—3); »Poseta Predsednika Republike nekim zemljama Azije i Afrike i Grčkoj«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 113—117 (13—17);

smatra da je došlo vreme da se okonča hladni rat i da svaki pojedinac uživa mir i bezbednost.«

U toku boravka u Jugoslaviji predsednika Nasera, vođena je iscrpna razmena mišljenja o najvažnijim problemima iz oblasti međunarodne politike i daljem unapređenju saradnje između dve zemlje. U razgovorima su sa jugoslovenske strane učestvovali, pored predsednika Republike Josipa Broza Tita, potpredsednici Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj i Mijalko Todorović, predsednik Sabora NR Hrvatske dr Vladimir Bakarić, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, državni sekretar za unutrašnje poslove Svetislav Stefanović, član Saveznog izvršnog veća Vladimir Popović, generalni sekretar Predsednika Republike Leo Mates, pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Josip Đerđa i ambasador Jugoslavije u UAR Rato Dugonjić, a od strane UAR, pored predsednika Nasera, ministar unutrašnjih poslova UAR Zaharija Mohijedin, ministar inostranih poslova dr Mahmud Favzi, ministar za predsedničke poslove Ali Sabri, predsednik Izvršnog veća Siriske Pokrajine i ministar javnih radova i planiranja dr Nuredin Kahala, ambasador UAR u Jugoslaviji Sabet el Aris i načelnik Ekonomskog biroa Predsednika Republike Abdel Salam Badavi.

Na kraju razgovora objavljeno je 20 juna na Brionima zajedničko saopštenje.

U saopštenju se ističe da su »u skladu sa već uobičajenom praksom neposredne razmene mišljenja između dva predsednika, i u duhu iskrenog prijateljstva koje karakteriše odnose između dve zemlje, razgovori vođeni u atmosferi uzajamnog razumevanja i poverenja...«

Ovom prilikom sa zadovoljstvom je konstatovan stalan napredak u razvoju odnosa između dve zemlje i još jedanput su potvrđene ne samo velika sličnost u oceni najaktuelnijih međunarodnih događaja već i čvrsta rešenost Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Ujedinjene Arapske Republike da u sadašnjoj situaciji uložie najveće moguće napore da se spreči povećanje zategnutosti i da se poboljšaju međunarodni odnosi.«

Osvrćući se na duboko razočaranje sa kojim su svi narodi u svetu primili neuspeh pariske konferencije i smatrajući da je ovaj neuspeh nanio ozbiljnu štetu rešavanju nekih najvažnijih svetskih problema, »dva predsednika su se složili da odgovornost za očuvanje svetskog mira i bezbednosti leži na svim nacijama sveta a ne isključivo na velikim silama. Stoga oni čvrsto veruju da je važnije nego ikad dosad da se nastave napori svih naroda za obustavljanje hladnog rata, za stvaranje bolje atmosfere u međunarodnim odnosima i za suprotstavljanje politici zasnovanoj na pretnji ili upotrebi sile. Svojom sposobnošću da na objektivna načina pristupaju opštem interesu čovečanstva, neangažovane zemlje, kao i one koje nisu neposredno uvođene u hladni rat, mogu da igraju u tom pogledu sve korisniju ulogu.«

Oba predsednika smatraju da je opšte i kontrolisano razoružanje stvar od najveće hitnosti i složili su se da »poslednji predlozi sovjetske vlade o razoružanju, koji sadrže konstruktivne elemente i doprinose smanjivanju postojećih razlika, olakšavaju postizanje sporazuma.«

Dva predsednika pridaju posebnu važnost razgovorima koji se vode u Ženevi o obustavljanju nuklearnih eksperimenata, smatraju da dosadašnji napori zaslužuju punu podršku i izražavaju svoju nadu da će oni dovesti u bliskoj budućnosti do sporazuma o potpunom obustavljanju ovih eksperimenata.

Dva predsednika su ponovo istakli važnost poštovanja Povelje Ujedinjenih nacija za rešavanje postojećih međunarodnih problema i »smatraju da Ujedinjene nacije treba da preuzmu svoje pune prerogative i odgovornosti, naročito kad se radi o interesima bitnim za sve narode... i ponovo potvrđuju svoju podršku rezolucijama usvojenim na Afro-aziskoj konferenciji u Bandungu 1955.«

Predsednici su se složili »da se moraju udvostručiti napori, ne postavljajući političke uslove, za razvoj zemalja koje su otkora počele da se razvijaju i da to neće služiti samo interesima ovih nego i interesima visokorazvijenih zemalja, kao i interesima svetskog mira i bezbednosti. Oni dalje podvlače važnost unapređenja ekonomske i trgovinske saradnje između svih zemalja sveta, na bazi ravnopravnosti i uzajamne koristi.«

Dva predsednika su pozdravili »zemlje afričkog kontinenta koje su nedavno postigle svoju nezavisnost i, očekujući sa zadovoljstvom da je i druge afričke zemlje postignu... smatraju da pojava i aktivnost ovih zemalja kao međunarodnih faktora obogaćuje međunarodnu zajednicu i pretstavlja izraz svetskog napretka.«

O pitanju rata u Alžiru predsednici su izrazili ubeđenje da bi okončanje ovog rata putem pregovora, na bazi prava alžirskog naroda na samoopredeljenje, bitno doprinelo svetskom miru.

O pitanju Palestine predsednici su ponovo istakli svoje gledište da ono treba »da bude rešeno u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija i rezolucijama Ujedinjenih nacija o miroljubivom rešenju palestinskog pitanja.«

Oba predsednika su osudili politiku rasne diskriminacije koju uporno sprovodi vlada Južnoafričke Unije i izrazili ozbiljnu nadu da će se takva politika bez odlaganja okončati.

U razgovorima je razmotren i povoljno ocenjen napredak saradnje između dve zemlje na političkom, ekonomskom i kulturnom polju od poslednjeg sastanka dva predsednika u Ujedinjenoj Arapskoj Republici 1959. U pogledu saradnje u budućnosti oni su se složili da postoji niz daljih mogućnosti da ona postane još plodnija. »U skladu s tim, dva predsednika su se saglasila da se ustanovi mešoviti komitet na nivou ministara, sa zadatkom da proučava i pronalazi mere u cilju unapređenja i proširenja saradnje između dve zemlje na ekonomskom, tehničkom i trgovinskom polju, kao i na polju industrijske kooperacije.«

Na kraju saopštenja predsednik Tito i predsednik Naser su još jedanput naglasili svoje duboko uverenje »da je jačanje veza između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Ujedinjene Arapske Republike u uzajamnom interesu i da predstavlja doprinos jačanju miroljubive i ravnopravne saradnje među svim državama i narodima, kao i učvršćenju mira.«

U govoru koji je po povratku iz posete Jugoslaviji 24 juna održao na velikom mitingu u Aleksandriji predsednik UAR Gamal Abdel Naser izjavio je da je na svakom koraku u Jugoslaviji osećao da se nalazi u narodu koji gaji duboka osećanja prijateljstva prema narodu UAR.

»Osetio sam istinsku solidarnost naša dva naroda i obostranu iskrenu želju za očuvanje mira u svetu i za ostvarenje takve međunarodne zajednice koja će biti zasnovana na prijateljstvu i pravdi.«

»Zajedničko saopštenje, — podvukao je predsednik UAR, — pokazuje da su zemlje koje se rukovode politikom pozitivne neutralnosti i nevezivanja za bilo koji od dva bloka, zajedno sa drugim zemljama, u stanju da igraju uticajnu ulogu u stvaranju međunarodne zajednice u kojoj će svet biti slobodan od straha, pretnji, ili terorizma.«

IZVOR: Dolazak predsednika Nasera u Jugoslaviju, Izjava predsednika Republike Josipa Broza Tita agenciji MEN, »Borba«, 13 jun 1960; Zdravice predsednika Tita i predsednika Nasera na ručku održanom na Brionima 13 juna, »Borba«, 14 jun 1960; Početak političkih razgovora na Brionima, »Borba«, 15 jun 1960; Zajedničko saopštenje o razgovorima predsednika Nasera i predsednika Tita, »Borba«, 21 jun 1960.

T. P.

POSETA MINISTRA INOSTRANIH POSLOVA HOLANDIJE

Na poziv vlade FNJR, ministar inostranih poslova Kraljevine Holandije dr Jozef Luns boravio je u zvaničnoj poseti Jugoslaviji od 24 do 30 juna 1960.¹

U toku boravka ministra Luns primili su pretsednik Republike Josip Broz Tito i potpretsednik Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj.

Ministar Luns i državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović vodili su 25 i 27 juna zvanične razgovore o aktuelnim međunarodnim problemima i o razviku jugoslovensko-holandskih odnosa. Razgovori su vođeni u prijateljskoj atmosferi uzajamnog razumevanja i poverenja.

U razgovorima su sa holandske strane, pored ministra inostranih poslova dr Jozefa Luns, učestvovali holandski ambasador u Jugoslaviji Van Vorst Tot Vorst i načelnik Odeljenja za Evropu u holandskom Ministarstvu inostranih poslova Van Linden, a sa jugoslovenske strane, pored državnog sekretara Koče Popovića, jugoslovenski ambasador u Holandiji Branko Drašković, načelnik odeljenja u DSIP Marijan Barišić i ambasador u DSIP Stanislav Kopčok.

Na završetku razgovora, 29 juna, objavljeno je zvanično saopštenje u kome je sa zadovoljstvom konstatovano da su se odnosi između dve zemlje povoljno razvijali, dali zadovolja-

vajuće rezultate i da postoji niz mogućnosti za dalje unapređenje i proširenje saradnje na ekonomskom, naučno-tehničkom, kulturnom i drugim poljima.

»Obe strane su u razgovorima ispoljile ubeđenje, — kaže se u kominiku, — da razlike u društveno-političkim sistemima i različita gledišta na pojedine svetske probleme ne treba da pretstavljaju prepreku za unapređenje konstruktivne međunarodne saradnje i zbližavanja među narodima, što je u praksi potvrdio i pozitivan razvitak odnosa između Kraljevine Holandije i FNR Jugoslavije.«

Konstatovano je takođe da je »neuspeh pariske konferencije uneo negativne elemente u odnose među zemljama i stvorio teškoće u rešavanju gorućih problema, što je izazvalo razočaranje u svetu i bojazan od eventualnog ponovnog oživljavanja hladnog rata. Obe strane su istakle — ne osporavajući odgovornost velikih sila u rešavanju postojećih problema — korisnu ulogu koju druge države mogu imati u rešavanju tih problema«.

U razgovorima je obostrano bilo istaknuto zadovoljstvo zbog plodne i korisne saradnje između Holandije i Jugoslavije u Ekonomskoj i socijalnoj komisiji Ujedinjenih nacija, i podvučena je »istovetnost gledišta dve vlade da treba pojačati aktivnost za ekonomsku pomoć nerazvijenim zemljama kroz Svetsku organizaciju kao najprikladniju ustanovu u pogledu metoda i ostvarivanja te pomoći«.

Ministar Luns uručio je državnom sekretaru Koči Popoviću poziv da zvanično poseti Holandiju. Poziv je sa zadovoljstvom prihvaćen, a vreme posete naknadno će se utvrditi.

U toku boravka u Jugoslaviji ministar Luns posetio je Institut za nuklearne nauke »Boris Kidrič« u Vinči, Institut za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu, Galeriju Matice srpske u Novom Sadu i neka poljoprivredna dobra i zemljoradničke zadruge u Vojvodini.

IZVOR: »Borba«, 25—29 jun 1960 i »Politika«, 30 jun.

D. Đ.

¹ Vidi: »Jugoslavija i zemlje Beneluksa«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 441—449 (43—51).

SADRŽAJ 1960

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Akti republičkih izvršnih veća	4—10
Društveno upravljanje stanbenim zgradama.....	45—48
Žene u organima narodne vlasti i društvenog samoupravljanja	48—51
Opšta politika Saveznog izvršnog veća i njena ostvarenja u 1959 ..	93—107
Organizaciji rad Saveznog izvršnog veća u 1959	107—109
Republičke narodne skupštine 1—4; 52; 110—111; 194—196.....	245—249
Sednice Saveznog izvršnog veća 51; 111—112; 196—197.....	249—250
Spoljnotrgovinska arbitraža	189
Ocenjivanje javnih službenika.....	190—192
Matična služba	192—193
Sednice Savezne narodne skupštine 193—194.....	243—244
VII Godišnja skupština Stalne konferencije gradova.....	197—198
Poruka pretsednika Tita povodom desetogodišnjice radničkog samoupravljanja	239
Propisi narodnih odbora	240—243

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije	53—58
Proslava 40-godišnjice KPJ i SKOJ-a u jubilarnoj 1959 godini.....	59—62
Aktivnost Narodne omladine Jugoslavije.....	113—117
Jugoslovenska liga za mir, nezavisnost i ravnopravnost naroda	117—118
V Kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.....	141—162
Sindikatski prosvetni i naučnih radnika Jugoslavije	251—254

PRIVREDA

Raspodela ukupnog prihoda privrednih organizacija	11—15
Vinogradarstvo	16—20
Ribarstvo	21—24
Privreda u 1959 godini	63—68
Privreda u prvom tromesečju 1960..	163—166

Proizvodnja drvnih ploča	166—168
Poljoprivredna proizvodnja poslednjih godina	199—206
Stočarstvo 1957—1959	206—210
Udruživanje i poslovna saradnja u privredi	255—258
Proizvodnja i potrošnja električne energije	259—262

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Služba inspekcije rada i zaštita rada	25—27
Jugoslavija i Svetska zdravstvena organizacija	27—18
Zdravstvena služba u 1959	69—70
Kadrovi službe socijalnog osiguranja	70—71
Suzbijanje endemskog sifilisa	71—72
Prava i zaštita bivših boraca	119—123
Zaštita dece i omladine	124
Savezni Institut za rehabilitaciju....	169—170
Zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača	263—265
Sprovođenje penziškog osiguranja	265—266

KULTURA

Radnički univerziteti 1957—1959..	29—32
Institut društvenih nauka	32—34
Ekonomski fakulteti	73—75
Strani studenti u Jugoslaviji.....	75—76
Učeničke zadruge u osnovnoj školi	125—128
Festival jugoslovenskog dokumentarnog i kratkometražnog filma....	128
Poljoprivredni fakulteti	171—173
Slobodne aktivnosti učenika u osnovnoj školi.....	174—176
Gimnazija u novom školskom sistemu	211—213
Narodno pozorište u Beogradu	213—216
V Jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorište«	216
Reforma visokog školstva.....	267—270
Zajednice učenika u školama i domovima	271—272
Ogledne osnovne škole	273
Jugoslovenska kinematografija u 1959	273—276

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Fudbal u Jugoslaviji	77—79
Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1959	79—84
Državna prvenstva u 1959	129—132
Učešće jugoslovenskih sportista na olimpijskim igrama	217—220

SPOLJNA POLITIKA

Stavovi Jugoslavije o pitanju konferencije na vrhu	35—37
Učešće Jugoslavije na XIV Zasedanju Generalne skupštine UN	37—44
Jugoslavija i Organizacija UN za ishranu i poljoprivredu (FAO)	85—88
Poseta ministra inostranih poslova Kube Raula Roa Garsija	89
Diplomatsko-konzularna predstavništva	89—92
Bilateralni odnosi u 1959	133—134
Jugoslavija i Austrija	135—138
Poseta potpretsednika SIV-a Mijalka Todorovića Grčkoj	138—139
Poseta ministra inostranih poslova Republike Austrije dr Bruna Krajskog.....	139—140
Jugoslavija i zemlje Severne Afrike..	177—180
Delatnost Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i regionalnim organizacijama UN.....	180—181
Jugoslavija i Organizacija Ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO).....	182—188
Poseta pretsednika Republike Indonezije Sukarna	188
Jugoslavija i zemlje Latinske Amerike	221—236
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića nekim zemljama Azije i Afrike ..	236—238
Poseta ministra inostranih poslova Belgije.....	238
Učešće Jugoslavije u radu Interparlamentarne unije.....	277—282
Jugoslavija na XV Zasedanju ECE	282—284
Poseta pretsednika Ujedinjene Arapske Republike Gamala Abdela Nasera	284—285
Poseta ministra inostranih poslova Holandije	286

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 6.000 dinara / Redakcija: Nemanjina 34 / tel. 27-190
Administracija: Ulica Kosmajka 7 / tel. 22-778 / pošt. fah 62 / Beograd.

Tekući račun kod Narodne banke br. $\frac{101-14}{2-645}$

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

